

.....
MILJØMINISTERIET

Departementet

Miljø- og Planlægningsudvalget

MPU alm. del - Bilag 398

Offentligt

J.nr. SNS-000-00008

Ref.

Den

19 MAJ 2006

Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg
Christiansborg
1240 København K


MODTAGET

19 MAJ 2006 950

Den Centrale Indlevering

ORIGINAL

- ./ Til udvalgets orientering fremsendes hermed i 5 eksemplarer redegørelse om nationalparker. Redegørelsen forventes behandlet i Folketinget ultimo maj 2006.


Connie Hedegaard


KLAUS ANDERSEN

REDEGØRELSE OM NATIONALPARKER

Maj 2006

Skriftlig redegørelse om Nationalparker

1. Indledning

Regeringen fremlægger med denne redegørelse for første gang sine overvejelser om, hvordan man kan etablere nationalparker i Danmark.

Nationalparker indgår som en vigtig del af regeringens handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse, hvor målsætningen er at stoppe tilbagegangen i biologisk mangfoldighed inden 2010 i henhold til biodiversitetskonventionen og aftaler indenfor EU-samarbejdet.

Det er et nyt instrument med vidtrækkende perspektiver for naturbeskyttelsen i en række naturmæssigt højt prioriterede områder, der samtidig indeholder perspektiver for landdistriktsudvikling, mere aktiv borgerinddragelse og formidling af viden om Danmarks natur og landskab.

Nationalparkinitiativet vil ikke tilsidesætte den øvrige naturbeskyttelse i Danmark, men vil kunne understøtte implementeringen af Natura 2000-direktiverne og vandrammedirektivet.

Regeringen tog i sit udspil om *Danmarks Natur – ansvaret for at beskytte den og glæden ved at benytte den* (august 2002) initiativ til igangsættelse af pilotprojekter for nationalparker.

Initiativet tog udgangspunkt i Wilhjelmudvalgets rapport (2001), hvor det blev anbefalet at etablere større sammenhængende naturområder, der kunne skabe sammenhæng mellem naturtyperne og styrke naturkvaliteten, ligesom udvalget fremhævede områdernes betydning for friluftslivet.

Miljøministeriet og Friluftsrådet indgik i februar 2003 en aftale, hvor Friluftsrådet gav økonomisk støtte til at igangsætte flere pilotprojekter. I februar 2004 nedsatte miljøministeren som led i aftalen desuden en national følgegruppe, som skulle følge arbejdet med pilotprojekterne og rådgive miljøministeren.

Regeringen har med regeringsgrundlaget besluttet, at der skal fremsættes lovforslag om nationalparker i den kommende folketingsamling.

2. Grundlag for etablering af nationalparker

Danmark har i modsætning til de fleste lande ikke etableret nationalparker. Verdens første nationalpark blev etableret i USA i 1872, og de første europæiske nationalparker blev etableret i Sverige i 1909.

Tanken om nationalparker i Danmark har været introduceret flere gange, bl.a. i forbindelse med Naturfredningskommissionens betænkning fra 1967 om naturfredning og i et forslag til folketingsbeslutning om etablering af danske naturparker i 1986. Der har dog hidtil ikke været opbakning til ideen, dels fordi Danmark er så intensivt udnyttet, dels fordi man frygtede det kunne svække naturbeskyttelsen i den øvrige del af det åbne land.

I 1999 anbefalede OECD i sin evaluering af Danmarks indsats på miljøområdet, at mulighederne for at etablere et netværk af nationalparker blev undersøgt for at supplere indsatsen for genopretning af naturen og for bevarelsen af biodiversiteten. OECD's rapport førte i 2000 til nedsættelse af Wilhjelmudvalget, som skulle udarbejde grundlaget for en national handlingsplan

for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. Wilhjelmudvalget anbefalede i sin rapport fra 2001 blandt andet, at der var behov for at etablere større, sammenhængende naturområder, der kunne skabe sammenhæng mellem naturtyperne og styrke naturkvaliteten, herunder sikring af kontinuitet i naturbeskyttelsen og mulighed for fri dynamik i naturens udvikling. Endvidere fremhævede udvalget områdernes betydning for friluftslivet.

2.1 Pilotprojekter for nationalparker

De pilotprojekter for nationalparker, som regeringen i 2002 tog initiativ til at sætte i gang var baseret på lokalt ophæng og borgerinddragelse. Der blev afsat 20 mio. kr. til igangsættelse af 2-3 pilotprojekter. Ideen var, at naturen skal have bedre plads til at udvikle sig indenfor større sammenhængende områder, som vil kunne skabe bedre sammenhæng og dynamik i naturen. Endvidere skulle befolkningen have mulighed for at opleve og have adgang til en mere storslået natur i dele af landet, hvor der er natur af særlig betydning – nationalt og internationalt.

Der blev i februar 2003 indgået en aftale mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet, hvor Friluftsrådet fordoblede regeringens bevilling for at øge antallet af projekter og derved få så bredt og nuanceret et beslutningsgrundlag som muligt. Det indgik endvidere i aftalen, at der i forbindelse med arbejdet blev nedsat en bredt sammensat national følgegruppe til at følge og støtte arbejdet i pilotprojekternes styregrupper og rådgive ministeren.

Udpegning af pilotprojekter

Miljøministeren startede processen ved at igangsætte forundersøgelser for de 6 områder, der var peget på i Wilhjelmudvalgets rapport. Forundersøgelserne førte til, at der kunne igangsættes pilotprojekter for følgende 5 områder: Lille Vildmose, Mols Bjerger, Møn, Thy og Gribskov og Esrum Sø (Kongernes Nordsjælland). Det sydfynske Øhav blev derimod opgivet, da Fyns Amt havde betænkeligheder og flere kommuner var modstandere af projektet.

Miljøministeren tog endvidere efter aftale med Friluftsrådet initiativ til at igangsætte forundersøgelser til pilotprojekter for Skjern Å og Roskilde Fjord. På baggrund af forundersøgelserne fandt ministeren ikke, at der var tilstrækkelig lokal opbakning, og disse to pilotprojekter blev ikke igangsat. Til gengæld igangsatte miljøministeren pilotprojekter for Vadehavet og Læsø på baggrund af henvendelser fra henholdsvis Sønderjyllands og Ribe Amtsråd og Læsø Kommunalbestyrelse.

Friluftsrådet valgte senere selv at støtte undersøgelsesprojekter for Skjern Å og Roskilde Fjord samt Åmosen-Tissø på Vestsjælland. Disse undersøgelsesprojekter har afgivet rapport samtidigt med de 7 pilotprojekter og efter de samme retningslinjer.

Pilotprojekternes gennemførelse

Der har været nedsat en lokalt sammensat styregruppe for hvert pilotprojekt, hvor formanden har været udpeget af ministeren, og det lokale statsskovdistrikt har fungeret som sekretariat i samarbejde med de berørte amter og kommuner.

Pilotprojekterne blev igangsat med ganske få retningslinjer og uden en model for, hvordan en dansk nationalpark kunne forventes at se ud. Formålet med pilotprojekterne var, at styregrupperne på baggrund af undersøgelser og lokal debat skulle drøfte, hvordan en nationalpark kunne se ud i deres område og derefter udarbejde en vision med en plan for afgrænsning og indhold af en nationalpark.

Styregruppernes arbejde skulle tage udgangspunkt i, at en nationalpark måtte forventes at udvikles over et længere tidsrum, f.eks. 20-30 år, og at udviklingen i alt det væsentlige skulle baseres på frivillighed og lokal tilslutning.

Der blev lagt vægt på, at pilotprojekterne skulle pege på løsninger, der afgørende ville styrke naturen og dens muligheder for udvikling, som ville styrke varetagelsen af de kulturhistoriske værdier, og som kunne fremme befolkningens muligheder for at opleve naturen.

Pilotprojekterne fik endvidere ansvar for at gennemføre en række undersøgelser, der kvalitetsmæssigt kunne udgøre et fyldestgørende grundlag for selve pilotprojektarbejdet, og dermed også kunne indgå i grundlaget for en evt. senere beslutning om etablering af nationalparker af en kvalitet, der også internationalt var overbevisende.

2.2 Den Nationale Følgegruppe

Nedsættelse af Den Nationale Følgegruppe

Følgegruppen blev nedsat i februar 2004 med fhv. formand for Friluftsrådet Bent Agerskov som formand og fhv. industriminister Nils Wilhjem som næstformand. Følgegruppen på i alt 32 medlemmer fik en bred sammensætning med repræsentanter for relevante erhvervs- og interesseorganisationer, relevante ministerier samt styregruppeformændene for de 7 pilotprojekter.

Følgegruppen fik til opgave at give anbefalinger med hensyn til procedure og kriterier for udpegning og etablering af danske nationalparker samt modeller for deres forvaltnings- og lovgivningsmæssige rammer.

Følgegruppen havde desuden til opgave at følge, drøfte og støtte arbejdet med pilotprojekterne, at indsamle og formidle internationale erfaringer med etablering af nationalparker, at drøfte målretningen af forskellige støtte- og tilskudsordninger og at gennemføre en evaluering af pilotprojekterne.

Følgegruppens rapport

Følgegruppen afleverede sin rapport til miljøministeren den 1. marts 2006 med en række anbefalinger. Følgegruppen fremhæver 4 vigtige forudsætninger, som har ligget til grund for anbefalingerne:

- Etablering af nationalparker forudsætter, at der sikres tilstrækkelig statslig finansiering til nationalparkernes drift og udvikling. Dette bør ikke ske på bekostning af varetagelsen af naturinteresserne i andre dele af landet.
- Udvikling af nationalparker sker over en lang årrække og er baseret på et hovedprincip om frivillighed. Såfremt der undtagelsesvis gennemføres tvangsmæssige restriktioner, sker det mod fuld kompensation.
- Der kan besluttes foranstaltninger for at indføre et højere beskyttelsesniveau af hensyn til natur- og kulturmiljøer i nationalparker. Medfører dette restriktioner i jordbrugets drift og udviklingsmuligheder - som ikke gælder udenfor nationalparken - vil der, som forudsat i kommissoriet for følgegruppen, ske fuld kompensation, jf. princippet i § 26a i miljøbeskyttelsesloven.
- Etablering af nationalparker forudsætter bred lokal opbakning.

Anbefalingerne er afgivet af en enig følgegruppe bortset fra en enkelt mindretalsudtalelse fra pilotprojekt Vadehavet.

Regeringens holdning

Regeringen kan tilslutte sig følgegruppens anbefalinger bortset fra enkelte undtagelser vedr. forvaltningsmodel for nationalparker, som nærmere er angivet nedenfor.

3. Lov om nationalparker

Regeringen vil fremsætte lovforslag om nationalparker i den kommende folketingssamling,

3.1 Lovforslaget

Det vil ske i form af en generel lov om nationalparker, der skal gælde for alle nationalparker. Loven vil ikke blive en konkret lov, der udpeger den enkelte nationalpark.

Loven skal beskrive formålet med udpegnings af nationalparker. Loven skal desuden fastlægge de kriterier, som et område skal opfylde for at blive udpeget som nationalpark, og den procedure, der skal gennemføres i forbindelse med udpegnings og etablering af nationalparker, herunder om inddragelse af offentligheden.

Loven vil indeholde hjemmel for ministeren til at fastsætte de retlige og planlægningsmæssige rammer for udviklingen af den enkelte nationalpark gennem udstedelse af en bekendtgørelse. Bekendtgørelsen vil bl.a. omfatte områdeafgrænsning og den nærmere sammensætning af bestyrelsen. De planlægningsmæssige rammer kan bl.a. omfatte bestemmelser om byudvikling, etablering af anlæg og infrastruktur.

Loven vil endelig indeholde en model for forvaltningen af nationalparker, herunder hvordan nationalparkmyndigheden sammensættes, hvilke opgaver og ansvar, den skal have, og de forvaltningsmæssige krav til dens administration.

3.2 Formål med nationalparker

Hovedformålet med etablering af nationalparker er, som understreget af Den Nationale Følgegruppe, "at styrke og udvikle naturen" i områderne. Samtidig er der store muligheder for at tilgodese en række andre formål.

Nationalparker skal sikre større sammenhængende naturområder og landskaber af national og international betydning. I de udpegede nationalparker skal områdernes naturkvalitet afgørende styrkes, ligesom det er vigtigt at områdernes landskabelige, geologiske og kulturhistoriske værdier og mangfoldigheden i kulturlandskabet bevares og synliggøres.

Nationalparkerne skal fremme befolkningens muligheder for at bruge og opleve naturen og landskabet, hvilket samtidig har en gavnlig indflydelse på befolkningens sundhed og velfærd. Undervisning, formidling og naturvejledning bør spille en central rolle, ligesom nationalparkerne kan være med til at understøtte og styrke forskning i områdets værdier.

Det er afgørende, at befolkningen inddrages i forvaltningen og udviklingen af nationalparkerne. Det vil sikre en lokal forankring, og er med til at styrke bevidstheden om nationalparkens værdier. Det skal understreges, at nationalparkerne kan være med til at understøtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder erhvervslivet, under respekt af beskyttelsesinteresserne.

3.3 Udpegningskriterier

Regeringen finder, at det overordnede kriterium for udpegnings af et område til nationalpark skal være, at området har national og/eller international betydning på grund af dets enestående naturmæssige og landskabelige værdier.

Området skal rumme betydelige arealer med biodiversitet, naturtyper, økologiske sammenhænge og forskningsmæssige værdier. Samtidig skal området have et betydeligt potentiale for at kunne etablere større sammenhængende naturområder og for i væsentlig grad at styrke naturområdernes naturkvalitet, kontinuitet og skabe muligheder for fri dynamik. Der lægges endvidere vægt på, at området, sammen med andre danske nationalparker, bidrager til at dække de vigtigste danske naturtyper.

Det forudsættes, at området ved at blive udpeget som nationalpark kan give befolkningen og besøgende bedre muligheder for at færdes i og opleve værdifulde landskaber og storslået natur, ligesom en udpegnings som nationalpark skal bidrage til at styrke og synliggøre væsentlige kulturhistoriske værdier.

Der lægges vægt på, at en udpegnings som nationalpark er et velegnet redskab til en koordineret, langsigtet udvikling af områdets nationale naturmæssige, landskabelige, geologiske, kulturhistoriske og friluftsmæssige værdier i samspil med lokalbefolkningen og erhverv.

Endelig lægges vægt på, at når et område udvælges som mulig nationalpark, så skal området opfylde flest mulige formål og udpegningskriterier i en kommende nationalparklov. Det er under alle omstændigheder en forudsætning, at der vil ske en afgørende styrkelse af naturværdierne.

3.4 Procedure for udvælgelse, udpegnings og etablering

Regeringen kan tilslutte sig følgegruppens forudsætning om, at etablering af nationalparker skal bygge på bred lokal opbakning.

Det er endvidere afgørende for at et område kan komme i betragtning til at blive udvalgt som en mulig nationalpark, at der er gennemført et grundigt forarbejde med undersøgelser og planlægningsovervejelser samt en inddragelse af lokalbefolkningen for at sikre en åben debat og lokal forankring i et balanceret samspil med de nationale interesser.

Det foreslås, at første led i udpegnings- og etableringsproceduren bliver, at miljøministeren evt. efter en nærmere procedure udvælger et eller flere områder, som kan komme på tale som nationalpark. For hvert område udarbejdes et forslag til nationalpark, der bl.a. indeholder forslag til præcis områdeafgrænsning, vision, formål og rammer for planlægning af området samt forvaltnings- og administrative forhold.

Forslaget til nationalpark udsendes til offentlig debat på mindst 4 måneder og med inddragelse af lokalbefolkning og hovedinteressenter. Forslaget skal være ledsaget af information om nationalparkens nærmere hovedindhold og forvaltning, ligesom der skal gennemføres en skriftlig orientering af de berørte lodsejere.

På baggrund af debatfasen udarbejder og udsteder miljøministeren de endelige bestemmelser for nationalparken med hensyn til afgrænsning, vision, formål, rammer, forvaltning m.m.

3.5 Forvaltningsmodel

Regeringen er enig i følgegruppens anbefaling om, at en forvaltningsmodel for danske nationalparker skal bestå af en decentral model med 1) en nationalparkbestyrelse, 2) et lokalt nationalparkråd og 3) et sekretariat.

1) Nationalparkbestyrelse

Nationalparkbestyrelsen sammensættes af repræsentanter fra stat, kommune(r), udvalgte interesseorganisationer samt to medlemmer udpeget af det lokale nationalparkråd. Formanden for bestyrelsen udpeges af ministeren.

Bestyrelsen får til opgave at udarbejde en plan med klare mål for nationalparkens udvikling og drift under inddragelse af lokalbefolkningen og træffe beslutninger om den daglige drift og nationalparkens udvikling. Alle planlægnings spørgsmål, der vedrører byudvikling, anlæg af nye veje, udlægning af områder til feriebebyggelse m.v. sker gennem kommuneplanlægningen inden for de rammer for nationalparken, som ministeren har fastsat.

Bestyrelsen overtager ikke kompetencer fra andre myndigheder. Bestyrelsen skal gives mulighed for at gøre indsigelse efter planloven overfor den kommunale planlægning og anke visse kommunale og statslige afgørelser.

Bestyrelsen får selvstændigt budgetansvar i overensstemmelse med særlige retningslinjer og revisionsinstruks, ligesom den efter aftale med lodsejere (private såvel som staten) får mulighed for at målrette statslige driftsmidler og tilskudsordninger mod realisering af nationalparkens plan for drift og udvikling.

2) Lokalt nationalparkråd

Nedsættelse af et lokalt nationalparkråd har til formål at sikre en bred lokal indflydelse på parkens drift og udvikling. Rådet er rådgivende i forhold til bestyrelsen og sammensættes af repræsentanter fra organisationer, lodsejere, personer med faglig ekspertise samt uorganiserede borgere med interesser for nationalparken.

3) Sekretariat

Nationalparkens daglige drift og betjening af bestyrelsen forestås af et sekretariat, som bør placeres, hvor det vurderes mest hensigtsmæssigt.

Sekretariatets placering vil blive bestemt i forbindelse med udpegningen og vil blive fastlagt i bekendtgørelsen for den enkelte nationalpark.

Følgegruppen har anbefalet, at der nedsættes et nationalt nationalparkråd, der drøfter fællesspørgsmål for nationalparkerne og rådgiver ministeren. Regeringen finder dog ikke, at der er det store behov herfor også set i forhold til det lille antal nationalparker, der forventes etableret i de første år.

3.6 Frivillighed og evt. restriktioner

Regeringen er enig i følgegruppens forudsætning om, at udvikling af nationalparker sker over en lang årrække og er baseret på et hovedprincip om frivillighed. Såfremt der undtagelsesvis gennemføres tvangsmæssige restriktioner, sker det mod fuld kompensation.

Regeringen er endvidere enig i følgegruppens forudsætning om, at der kan besluttes foranstaltninger for at indføre et højere beskyttelsesniveau af hensyn til natur- og kulturmiljøer i nationalparker. Hvis dette medfører restriktioner i jordbrugets drift og udviklingsmuligheder – som ikke gælder udenfor nationalparken – vil det, jf. princippet i § 26a i miljøbeskyttelsesloven, ske mod fuld kompensation.

3.7 Betalingsordninger m.m.

Det er afgørende for en udvikling af nationalparker baseret på frivillighed, at der forefindes relevante forvaltningsredskaber, herunder betalingsordninger, og at der i øvrigt gøres brug af eksisterende redskaber og instrumenter.

Regeringen vil derfor arbejde for, at relevante statslige støtteordninger og forvaltningsmidler udformes og forvaltes, så de kan bidrage til udviklingen af nationalparker. Relevante ordninger er bl.a. landdistriktsprogrammet, LIFE-ordningen og naturforvaltningsmidlerne. For landdistriktsprogrammet vil følgegruppens anbefalinger således indgå i drøftelserne i Regeringens udvalg for landdistriktsudvikling (RUL) om udformningen af programmet for perioden 2007-2013.

Følgegruppen har i sin rapport anbefalet en række nye ordninger, der kan bidrage til drift og udvikling af nationalparker. De foreslåede ordninger dækker bredt i forhold til de af følgegruppen opstillede formål for nationalparker. Der foreslås desuden ordninger, der understøtter partnerskab

og samarbejde mellem lodsejere og myndigheder. Endelig foreslås øgede tilskud eller andre incitamenter for ordninger, hvor flere landmænd og/eller skovejere går sammen om et initiativ.

Følgegruppen har desuden anbefalet med hensyn til instrumenter og redskaber til etablering og udvikling af nationalparker, at der etableres en jordfond til jordfordeling, og at statslige erhvervelser (alternativt ekspropriation) og fredning indgår, ikke mindst i tilknytning til kerneområder og etablering af publikumsarealer.

Disse forslag vil regeringen lade indgå i det videre arbejde.

3.8 Finansiering

Der skal afsættes statslige midler til drift og udvikling for at sikre at de nye nationalparker får et reelt indhold, herunder midler, der i dag medgår til at vedligeholde de for nationalparkerne relevante statslige arealer. Den statslige finansiering for det enkelte nationalparkområde fastlægges ved den endelige udpegning med et fast beløb fordelt på drift og udvikling (primært arealerhvervelse, anlæg og formidling).

Nationalparkbestyrelsen kan herudover tilvejebringe supplerende finansiering fra tilskudsordninger og lokal medfinansiering, herunder kommunale midler, partnerskaber, sponsorater m.m. Lokal finansiering er ikke en forudsætning for udpegning af et område til nationalpark, men kan ses som en indikator på lokal opbakning og bidrage til at finansiere nationalparken.

4. Den videre proces

Det forventes, at miljøministeren efter lovforslagets vedtagelse i første omgang vil udvælge 1-2, måske 3, områder medio 2007, som skal gennemgå den med lovgrundlaget vedtagne udpegnings- og etableringsprocedure.

Udvælgelsen vil ske i overensstemmelse med lovgrundlagets udpegningskriterier og på baggrund af projekternes afrapportering, ligesom der skal tages højde for det videre forløb i områderne fra afrapporteringen og frem til udvælgelsestidspunktet.

Udvælgelsen vil ske på grundlag af såvel de statsligt udpegede pilotprojekter som de af Friluftsrådet støttede undersøgelsesprojekter.

Det forventes, at den eller de første danske nationalparker tidligst kan etableres i 2008.

ORIGINAL

.....
MILJØMINISTERIET

Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg
Christiansborg
1240. København K

MØDTAGET

- 1 MRS. 2006 13⁵⁵

Den Centrale Indlevering

Departementet
Miljø- og Planlægningsudvalget
MPU alm. del - Bilag 282

Offentligt

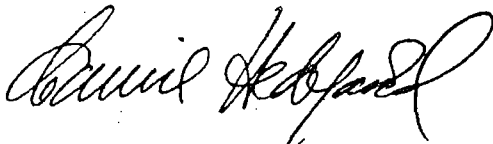
J.nr. SNS-402-00136
Ref. Har
Den

1 - MAR. 2006

./ Til udvalgets orientering fremsendes hermed i 5 eksemplarer et foreløbigt tryk af rapporten fra Den nationale Følgegruppe vedr. nationalparker.

Følgegruppens rapport omfatter en evaluering af de gennemførte pilotprojekter for nationalparker, anbefalinger om kriterier og procedure for udpegning af nationalparker samt deres lovgivnings- og forvaltningsmæssige rammer.

På baggrund af Følgegruppens anbefalinger vil jeg give Folketinget en redegørelse i begyndelsen af maj 2006. Redegørelsen vil indeholde en præsentation af følgegruppens anbefalinger samt regeringens overvejelser om indhold af lovforslag om nationalparker og det videre arbejde.



Connie Hedegaard



CAMILLA BRASK LENTZ



Rapport
fra
Den
Nationale
Følgegruppe
vedr.
nationalparker

2006

1981. Rapport

fra

Den

Nationale foldegruppe

vedr.

nationalparker

Forord

Den Nationale Følgegruppe vedr. nationalparker fremlægger med denne rapport resultatet af sit arbejde og sine anbefalinger til miljøministeren vedr. etablering af nationalparker i Danmark.

Rapporten vil danne baggrund for regeringens videre arbejde med at fremsætte lovforslag om etablering og forvaltning af nationalparker.

Regeringens initiativ i august 2002 om igangsættelse af 2-3 pilotprojekter for nationalparker var baseret på rapporten fra Wilhjelmudvalget (august 2001). Wilhjelmudvalget fremkom med en række anbefalinger til, hvordan Danmark kunne følge op på Konventionen om biologisk mangfoldighed (Rio-konferencen 1992). Blandt udvalgets anbefalinger, der skulle udgøre grundlaget for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse, indgik et forslag om etablering af 6 nationale naturområder.

Der blev i februar 2003 indgået en aftale mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet om gennemførelse og finansiering af en række pilotprojekter samt nedsættelse af en bredt sammensat national følgegruppe. Antallet af pilotprojekter blev mere end fordoblet på grund af tilsagnet om et stort økonomisk bidrag fra Friluftsrådet.

I perioden april 2003 – februar 2004 igangsattes 7 pilotprojekter (Kongernes Nordsjælland, Lille Vildmose, Læsø, Mols Bjerger, Møn, Thy og Vadehavet), der

blev baseret på en høj grad af borgerinddragelse. Pilotprojekterne afgav rapport i løbet af sidste halvår 2005.

Den Nationale Følgegruppe blev nedsat i februar 2004. Den har haft en bred sammensætning med repræsentanter for relevante organisationer og ministerier samt styregruppeformændene for de 7 pilotprojekter, og med tidligere formand for Friluftsrådet Bent Agerskov som formand og tidligere industriminister Nils Wilhjelm som næstformand.

Det har været en central opgave for følgegruppen at følge, drøfte og støtte arbejdet med pilotprojekterne, at evaluere pilotprojekternes rapporter samt at give anbefalinger til ministeren med hensyn til procedure og kriterier for udpegning, udvælgelse og etablering af nationalparker samt lovgivnings- og forvaltningsmæssige rammer for nationalparker.

Pilotprojekternes rapporter har sammen med de af følgegruppen gennemførte undersøgelser, besigtigelser, workshops og konferencer m.m. dannet grundlag for følgegruppens arbejde. Skov- og Naturstyrelsen har fungeret som sekretariat for følgegruppen.

Det bemærkes, at følgegruppen – på grund af forsinkelse af arbejdet med beregningerne – ikke har haft mulighed for at tage stilling til de samfundsøkonomiske konsekvensberegninger for de 7 pilotprojekter.

Denne rapport indeholder resultatet af Den Nationale Følgegruppens arbejde og dens anbefalinger til miljøministeren vedr. etablering af nationalparker i Danmark.

Udgiver:

Den Nationale Følgegruppe vedrørende nationalparker. Al henvendelse vedrørende rapporten skal ske til Skov- og Naturstyrelsen.

Grafisk tilrettelæggelse:

Page Leroy-Cruce, Skov- og Naturstyrelsen

Fotos:

Alle Tiders Læsø
Karsten Dahl
Hagge
Peter Lassen
Klaus Madsen
Ole Malling
P. Stadil Nielsen
Nordjyllands Amt
Lars Maltha Rasmussen
Jens Reddersen
Scanpix
Skov- og Naturstyrelsen
Storstrøms Amt
Ib Thomsen

Kort:

Rapportens kort er udarbejdet af NIRAS konsulenterne med tilladelse fra Kort- og Matrikelstyrelsen til at anvende Danmarks Topografiske Kort som baggrundskort.

Tryk:

Schultz Grafisk

Oplag:

1.000 stk

ISBN:

87-7279-705-3

Rapporten kan læses på:
www.skovognatur.dk

Rapporten fås ved henvendelse til:
Frontlinien
Rentemestervej 8
2400 København NV
Telefon: 70 12 02 11
E-mail: frontlinien@frontlinien.dk

© Miljøministeriet
Publikationen kan citeres med kildeangivelse

Indhold

FORORD	3
PRÆAMBEL	7
SAMMENFATNING OG ANBEFALINGER	8
BAGGRUNDEN FOR ETABLERING AF NATIONALPARKER I DANMARK	16
Udpegning af pilotprojekter for nationalparker	17
Aftalen med Friluftsrådet	18
Pilotprojekternes gennemførelse	18
FØLGEGRUPPENS ARBEJDE	20
Pilotprojekterne generelt	20
Workshops og konferencer	21
Igangsatte undersøgelser og udredninger	22
Ansøgninger	23
Internationale erfaringer	24
Betalingsordninger og kompensationer	25
Eksisterende ordninger	26
Forslag til nye ordninger	27
Andre instrumenter og redskaber til etablering og udvikling af nationalparker	27
Evaluering af pilotprojekternes slutrapporter	29
Gennemgang af pilotprojekternes slutrapporter	29
Følgegruppens evaluering	31
Formål med nationalparker	46
Udpegningskriterier for nationalparker	47
Procedur for udvælgelse, udpegning og etablering af nationalparker	48
Model for nationalparker	51
Følgegruppens overordnede drøftelser af forvaltningsmodeller og de forvaltningsmæssige rammer	52
Anbefaling – forvaltningsmodel	58
SAMFUNDSØKONOMISKE KONSEKVENSER	62

BILAGSOVERSIGT

- Bilag 1 Aftale mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet
- Bilag 2 Pilotprojekternes igangsættelsesbreve
- Bilag 3 Den Nationale Følgegruppes sammensætning
- Bilag 4 Den Nationale Følgegruppes kommissorium
- Bilag 5 Oversigt over Den Nationale Følgegruppes undersøgelser og udredninger
- Bilag 6 Oversigt over ansøgninger behandlet af Den Nationale Følgegruppe
- Bilag 7 Den Nationale Følgegruppes evaluering af pilotprojekterne
- Bilag 8 Vurdering af forvaltningsmodeller for nationalparker, af prof., dr. jur Henrik Zahle
- Bilag 9 Mindretalsudtalelse fra pilotprojekt Nationalpark Vadehavet
- Bilag 10 Samfundsøkonomiske konsekvensberegninger

Præambel

Den Nationale Følgegruppe skal pege på 4 vigtige forudsætninger, som har ligget til grund for følgegruppens rapport og anbefalinger:

- Etablering af nationalparker forudsætter – ligesom det er tilfældet i udlandet – at der sikres tilstrækkelig statslig finansiering til nationalparkernes drift og udvikling. Dette bør ikke ske på bekostning af varetagelsen af naturinteresserne i andre dele af landet.
- Udvikling af nationalparker sker over en lang årrække og er baseret på et hovedprincip om frivillighed. Såfremt der undtagelsesvis gennemføres tvangsmæssige restriktioner, sker det mod fuld kompensation.
- En nationalpark oprettes ved en bekendtgørelse og et landsplandirektiv. Der vil gælde samme regler indenfor nationalparker som udenfor med hensyn til administration af miljømålsloven (Natura 2000 og Vandrammedirektiv) og miljøregulering af jordbruget i generel forstand.
- Der kan besluttes foranstaltninger for at indføre et højere beskyttelsesniveau af hensyn til natur- og kulturmiljøer i nationalparker. Medfører dette restriktioner i jordbrugets drift og udviklingsmuligheder – som ikke gælder udenfor nationalparken – vil der, som forudsat i kommissoriet for følgegruppen, ske fuld kompensation, jf. princippet i § 26a i miljøbeskyttelsesloven¹.
- Etablering af nationalparker forudsætter bred lokal opbakning.

Fodnote ¹

Miljøbeskyttelseslovens § 26a finder anvendelse ved sikring af vandindvindingsinteresser. Når der er vedtaget en indsatsplan for et område, kan amtsrådet i medfør af miljøbeskyttelseslovens § 26 a, hvis der ikke kan opnås en aftale herom på rimelige vilkår, mod fuld erstatning pålægge ejeren af en ejendom i området de nødvendige rådighedsindskrænkninger i den aktuelle drift. Sådanne beslutninger i medfør af miljøbeskyttelseslovens § 26a vil kun i visse tilfælde have karakter af ekspropriation i grundlovens forstand. Det er imidlertid besluttet ud fra en billighedsbetragtning, at indgrebene altid skal udløse erstatning, når de forårsager et tab.



Sammenfatning og anbefalinger

Baggrund for nationalparker i Danmark

Det har flere gange været drøftet, om vi skal have nationalparker i Danmark. Senest anbefalede Wilhjelmudvalget i 2001 at etablere nationale naturområder, der kunne styrke naturkvaliteten og sikre kontinuitet i naturbeskyttelsen, især i forbindelse med etablering af større sammenhængende naturområder. I 2002 tog regeringen initiativ til at igangsætte pilotprojekter for nationalparker og afsatte 20 mill. kr. til formålet. Kort tid efter valgte Friluftsrådet at støtte op om initiativet og fordoblede den økonomiske indsats, så flere projekter kunne igangsættes.

Der blev udpeget 7 pilotprojektområder – Lille Vildmose, Mols Bjerge, Møn, Thy, Kongernes Nordsjælland, Vadehavet og Læsø. Pilotprojekterne blev igangsat med få retningslinjer og uden en forud beskrevet model for en dansk nationalpark, og arbejdet blev gennemført med stor lokal forankring. Alle pilotprojekter har udarbejdet et meget omfattende og værdifuldt materiale. Et bredt udsnit af organisationer og mange hundrede borgere har deltaget i arbejdet i styregrupper og arbejdsgrupper.

Følgegruppens møder, undersøgelser og andre aktiviteter

Der blev efter aftale mellem Miljøministeriet og Friluftsrådet nedsat en national følgegruppe, der fik til opgave at følge pilotprojekterne og rådgive ministeren, og som skulle evaluere projekterne og komme med anbefalinger til ministeren om etablering af nationalparker.

Den Nationale Følgegruppe har holdt 12 møder og undervejs besøgt de 7 områder, og den har fulgt og understøttet en erfaringsudveksling mellem pilotprojekterne. Følgegruppen har i den forbindelse afholdt to workshops til at formidle erfaringer om naturen samt friluftsliv og turisme og tre konferencer om henholdsvis internationale erfaringer med nationalparker, pilotprojekternes slutrapporter og nationalparker i Danmark.

Undervejs har følgegruppen igangsat og helt eller delvis finansieret 5 undersøgelser og udredninger. En håndbog om græsning og hæslet i naturplejen, to udredninger over internationale erfaringer med nationalparker, en værdisætningsundersøgelse, hvis formål har været at se på de samfundsmæssige gevinster ved at etablere nationalparker samt en gennemgang af pilotprojekternes rapporter. Følgegruppen har endvidere støttet en studietur til England for landmænd i pilotprojekterne for at se på sameksistensen af produktionslandbrug og nationalparker i praksis.

Følgegruppens evaluering af pilotprojekterne

Som grundlag for følgegruppens evaluering af pilotprojekterne er der udarbejdet en konsulentrapport om gennemgang af pilotprojekternes rapporter.

Konsulentrapporten indeholder dels en gennemgang af de enkelte pilotprojektrapporter, dels en række tværgående beskrivelser og oversigter over behandlingen af vigtige emner, f.eks. naturværdier og friluftsliv, forvaltningsmodeller, borgerinddragelse m.v.

Følgegruppens evaluering er optaget som bilag til rapporten. Den indeholder et skema for hvert område, hvor man vurderer afgrænsning, eksisterende naturværdier samt forslag til styrkelse af naturværdierne, friluftslivet og de kulturhistoriske værdier. Grundet forsinkelser i udarbejdelsen af værdisætningsanalyserne, har følgegruppen ikke haft mulighed for at gennemgå de udarbejdede økonomiske analyser. Sammenfatningen af resultaterne, som er bragt som bilag, har således ikke været drøftet i eller godkendt af følgegruppen.

Lov om nationalparker

Regeringen har besluttet, at der skal fremsættes et lovforslag om etablering af nationalparker.

Følgegruppen anbefaler, at der gennemføres en rammelov, der indeholder kravene til etableringsprocedure og til de retlige og planlægningsmæssige rammer for nationalparkerne. Endvidere vil loven skulle opstille formålene med at etablere nationalparker og de kriterier som et område skal opfylde for at det kan blive udpeget som nationalpark.

Det anbefales endvidere, at loven indeholder bestemmelser, der fastlægger den kommende model for forvaltning af nationalparker, og hvilke kompetencer nationalparkmyndigheden vil få tilagt.

De retlige og planlægningsmæssige rammer vil blive fastlagt af ministeren for hver enkelt nationalpark med hjemmel i loven, herunder i særlige bemyndigelsesbestemmelser i loven.

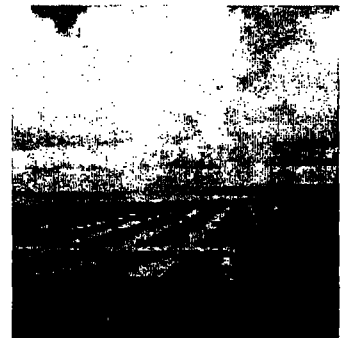


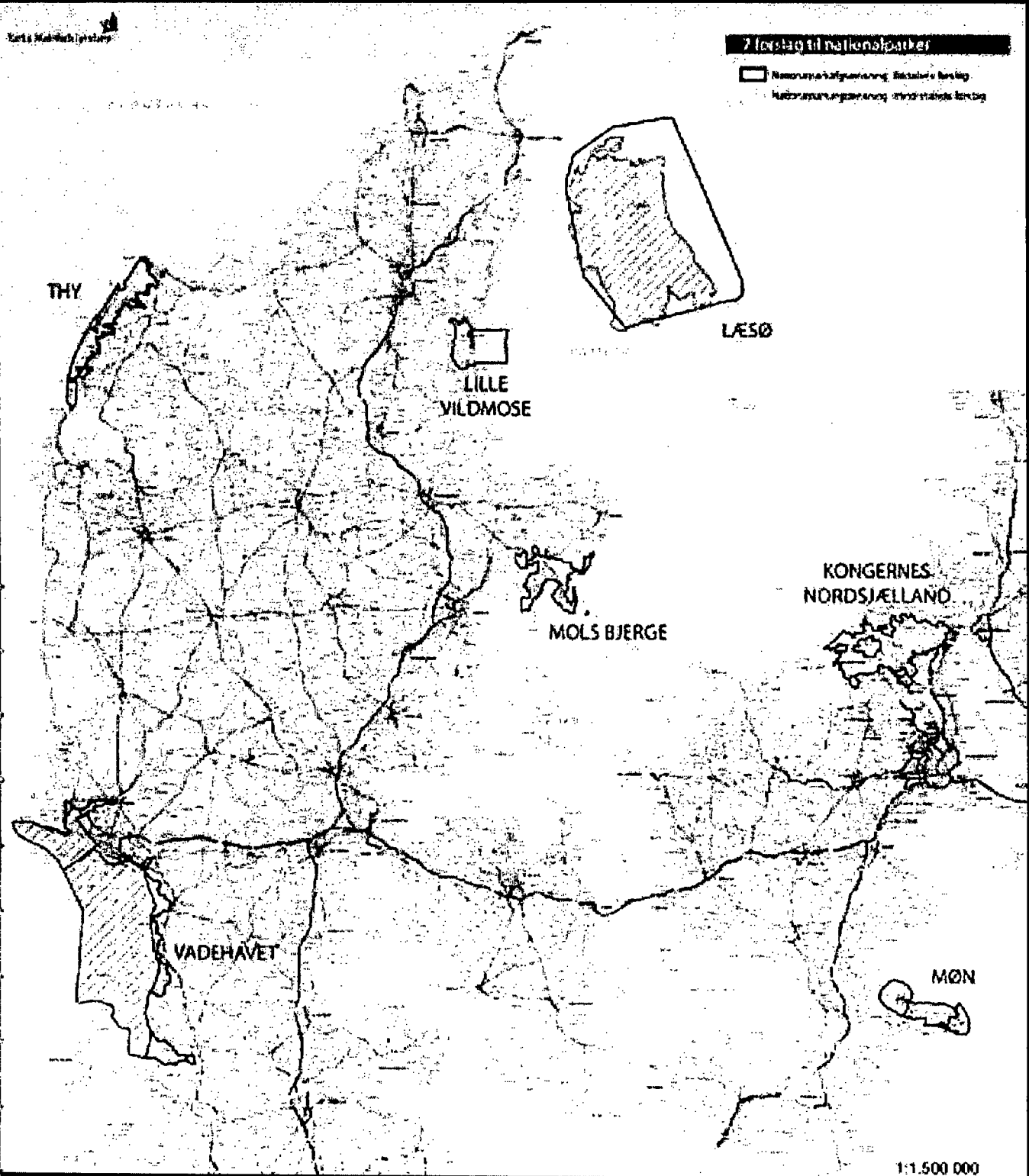
Formålet med nationalparker

Følgegruppen har drøftet formålet med at etablere nationalparker i Danmark. Den peger på, at nationalparker skal sikre større sammenhængende naturområder og landskaber af national og international betydning. I de udpegede nationalparker skal områdernes naturkvalitet afgørende styrkes, ligesom det er vigtigt at områdernes landskabelige, geologiske og kulturhistoriske værdier og mangfoldigheden i kulturlandskabet bevares og synliggøres.

Følgegruppen lægger vægt på, at nationalparkerne skal fremme befolkningens muligheder for at bruge og opleve naturen og landskabet. Det understreges, at nationalparkerne skal understøtte og styrke forskning, undervisning og formidling i områdets værdier.

Følgegruppen fremhæver, at det må være et formål med nationalparkerne, at der som led i forvaltningen og udviklingen sker en inddragelse af befolkningen, der sikrer en lokal forankring, og som er med til at styrke bevidstheden om nationalparkens værdier. Endvidere vil følgegruppen understrege, at nationalparkerne kan være med til at under-





Oversigtskort for de 7 pilotprojekter

støtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder erhvervslivet, under respekt af beskyttelsesinteresserne.

Udpegningskriterier for nationalparker

Følgegruppen har drøftet de udpegningskriterier, som et område skal opfylde, hvis det skal komme i betragtning og udpeges som nationalpark.

Følgegruppens overordnede kriterium for udpegningskriterier er, at området har national og/eller international betydning på grund af dets enestående naturmæssige og landskabelige værdier.

I den forbindelse understreges det, at området skal rumme betydelige arealer med biodiversitet, naturtyper, økologiske sammenhænge og forskningsmæssige værdier. Samtidig skal området have et betydeligt potentiale for at kunne etablere større sammenhængende naturområder og for at styrke naturområdernes naturkvalitet, kontinuitet og skabe muligheder for fri dynamik. Følgegruppen lægger endvidere vægt på at området, sammen med andre danske nationalparker, bidrager til at dække de vigtigste danske naturtyper.

Følgegruppen forudsætter, at området kan give befolkningen og besøgende bedre muligheder for at færdes i og op-

leve værdifulde landskaber og natur, ligesom at en udpegningskriterium som nationalpark skal bidrage til at styrke og synliggøre væsentlige kulturhistoriske værdier. Endelig lægges der vægt på, at en udpegningskriterium som nationalpark er et velegnet redskab til en koordineret, langsigtet udvikling af områdets naturmæssige, landskabelige, geologiske, kulturhistoriske og friluftsmæssige værdier i samspil med lokalbefolkningen og erhverv. Når et område udvælges som kandidat til at være nationalpark, anbefaler følgegruppen, at området opfylder flest mulige formål og udpegningskriterier i en kommende nationalparklov.

Procedure for udvælgelse, udpegningskriterier og etablering af nationalparker

Følgegruppen har drøftet den procedure, der bør gennemføres i forbindelse med udvælgelse, udpegningskriterier og etablering af nationalparker.

Det er for følgegruppen afgørende, at det første skridt i forbindelse med afvejningen af mulighederne for, at et område kan komme på tale som nationalpark er, at der gennemgås en længere fase med undersøgelser og planlægningsovervejelser samt en inddragelse af lokalbefolkningen, der sikrer en åben debat og lokal forankring.





Følgegruppen foreslår, at den formaliserede procedure for etablering af nationalparker herefter består af følgende faser:

1. Miljøministeren udvælger et område
2. Miljøministeren udarbejder et forslag til landsplandirektiv og et forslag til bekendtgørelse, der bl.a. indeholder forslag til præcis områdeafgrænsning og det formål og de rammer, der skal gælde for områdets planlægning.
3. De to forslag udsendes til offentlig debat med en debatfase på mindst 4 måneder ledsaget af information om parkens nærmere hovedindhold og forvaltning, der bygger på hovedprincippet om frivillighed, fuld kompensation for eventuelle tvangsmæssige restriktioner, samt at etablering af nationalparken forudsætter bred lokal opbakning m.v.. Som led i debatfasen inddrages lokalbefolkning og hovedinteressenter, ligesom der gennemføres en skriftlig orientering af de berørte lodsejere.

4. På baggrund af debatfasen udarbejder og udsteder miljøministeren bekendtgørelse og landsplandirektiv for nationalparken.

Dansk model for nationalparker

Følgegruppen har som led i sine drøftelser af en forvaltningsmodel for nationalparker lagt vægt på pilotprojekternes rapporter og inddraget internationale erfaringer med administrative modeller. Følgegruppen bygger sin anbefaling på, at nationalparker på den ene side er et nationalt anliggende, hvor naturen afgørende skal styrkes og beskyttes, og på den anden side at nationalparkerne skal have bred lokal forankring, og der skal være stor lokal indflydelse på forvaltningen.

Der har været bred enighed om at anbefale en model for de danske nationalparker, som består af en nationalparkbestyrelse, et lokalt nationalparkråd og et sekretariat. Hertil kommer et nationalt nationalparkråd.

Det foreslås, at nationalparkbestyrelsen får et ulige antal medlemmer mellem 7-13, der sammensættes af repræsentanter fra stat, kommune(r), udvalgte interesseorganisationer samt to repræsentanter fra det lokale nationalparkråd. Formanden for bestyrelsen udpeges af ministeren.

Bestyrelsen får til opgave at udarbejde en forvaltningsplan for nationalparken og træffe beslutninger om den daglige drift og nationalparkens udvikling.

Forvaltningsplanen for nationalparken omfatter mål og visioner for nationalparkens udvikling, prioriteringen af de forskellige områder inden for parken samt handlingsplaner til fremme af formålet med nationalparken.

Alle planlægningssspørgsmål, der vedrører byudvikling, anlæg af nye veje, udlægning af områder til feriebebyggelse m.v. afgøres gennem kommuneplanlægningen inden for rammerne af landsplandirektivet for nationalparken. Der vil være berøringsflader mellem den kommunale planlægning og forvaltningsplanen. Hvis der er konflikt vil den

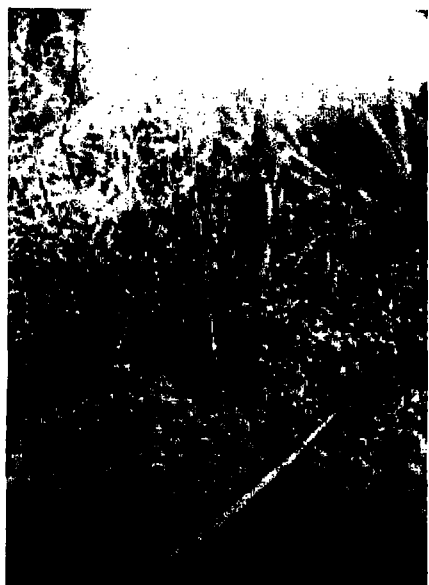
kommunale planlægning være afgørende, men forvaltningsplanen kan samtidig indeholde input til den kommunale planlægning. Både kommuneplanen og forvaltningsplanen skal respektere planlægningen efter miljømålsloven.

Bestyrelsen overtager ikke kompetencer fra andre myndigheder, men har mulighed for at gøre indsigelse efter planloven overfor den kommunale planlægning og anke visse kommunale og statslige afgørelser. Bestyrelsen får således ikke beføjelse til at træffe beslutning om restriktioner over private lods ejere.

Et lokalt nationalparkråd har til formål at sikre en bred lokal indflydelse på parkens drift og udvikling, og rådet er rådgivende i forhold til bestyrelsen. Det sammensættes af repræsentanter fra organisationer, personer med faglig ekspertise samt uorganiserede borgere med interesser i nationalparken.

Følgegruppen foreslår endvidere, at der nedsættes et nationalt nationalparkråd, der drøfter fællesspørgsmål for nationalparkerne og rådgiver ministeren. Sammensætning af rådet kan være repræsentanter fra ministerier, Kommunernes Landsforening, relevante organisationer, særligt udpegede fagfolk og 1-2 repræsentanter fra nationalparkbestyrelserne.

Nationalparkernes daglige drift og betjening af bestyrelsen forestås af et sekretariat. Hvor staten ejer 50% eller

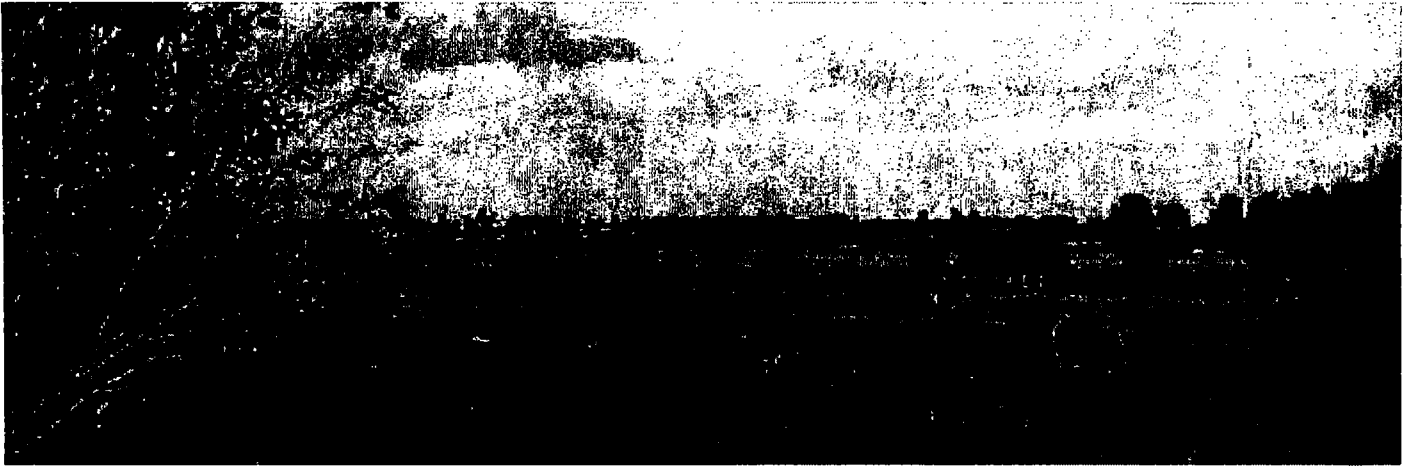


mere af arealet placeres sekretariatet organisatorisk i tilknytning til Skov- og Naturstyrelsens lokale statskovdistrikt. Hvor staten ejer mindre end 50%, beslutter bestyrelsen, hvordan sekretariatet etableres. Arealer i nationalparker, der erhverves for statslige midler, får statsligt ejerskab.

Forvaltningsplanen skal udarbejdes under inddragelse af den lokale befolkning. Planen skal ikke godkendes af ministeren, men det foreslås, at den skal kunne påklages til Naturklagenævnet. Det nationale nationalparkråd får lejlighed til at udtale sig om planen.

Bestyrelsesmedlemmernes ansvar og bestyrelsens retlige status i forbindelse med dispositionsretten over statslige bevillinger, tilskud, fondsmidler o. lign. skal afklares i forbindelse med det efterfølgende lovarbejde.





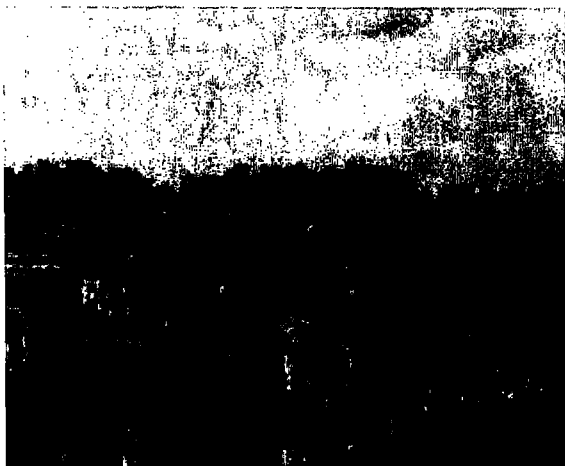
Betalingsordninger og kompensationer i nationalparker

Følgegruppen har som led i sit arbejde nedsat en arbejdsgruppe, der har undersøgt og drøftet eksisterende og mulige fremtidige betalingsordninger, som kan bidrage til udvikling og drift af nationalparker.

På baggrund af rapporten fra arbejdsgruppen kan følgegruppen anbefale, at der sikres en administrativ basisbevilling til drift og anlæg for hver nationalpark og samtidig sikres langsigtede virkemidler og permanente ordninger i national-

parkerne til yderligere gennemførelse af projekter og til betaling for de frivillige aftaler, der indgås. Det anbefales, at nationalparkerne indgår i udformning af betalingsordninger inden for landdistriktsprogrammet, LIFE programmet, statslige naturforvaltningsmidler mv. og at betalingsordninger til nationalparkerne sidestilles bevillingsmæssigt med områder, der er udpeget til Natura 2000 og VMP III. Følgegruppen understreger, at der er behov for at forøge bevillingen og hermed den statslige medfinansiering til landdistriktsprogrammet.





Følgegruppen foreslår, at der konkret tages initiativ til en række nye ordninger, der kan bidrage til nationalparkerens etablering, udvikling og drift, herunder:

- At der etableres ordninger, der kan sikre naturens dynamik for våde og tørre elementer, sammenhængende naturområder, øget biodiversitet, afgræsning og naturpleje – herunder også §3 områder.
- At der etableres ordninger til at sikre og bevare landskaber, kulturmiljøer og geologiske interesser.
- At der etableres ordninger, der kan sikre sammenhængende stinet, formidling og vejledning samt ordninger indenfor rådgivning og iværksætterordninger, der kan stimulere friluftsliv og turisme.
- At der etableres ordninger, der kan understøtte partnerskab og samarbejde i nationalparkerne.
- At der udvikles tillidsskabende foranstaltninger til at opbygge samarbejdet mellem lodsejere og myndigheder.
- At der etableres ordninger, som rummer bedre mulighed for omstilling og tilpasning af landbrugsdriften i forhold til de enkelte lodsejeres ønsker og behov inden for nationalparkerens formål.
- At der udvikles en særlig MVJ-ordning for nationalparker, hvori der gives nye muligheder og større

valgfrihed inden for de naturforbedrende foranstaltninger, som kan understøtte lodsejernes medejerskab til nationalparkerne. Inspiration til den type ordning kan findes i England.

Med hensyn til instrumenter og redskaber til etablering og udvikling af nationalparker anbefaler følgegruppen, at der etableres en jordfond til jordfordeling. Det kan overvejes nærmere, om det skal ske ved en statslig jordfond eller ved anvendelse af den tidligere model for oprettelse af regionale jordfonde. Følgegruppen kan endvidere anbefale, at statslige arealerhvervelser (alternativt ekspropriation) og fredning benyttes i nationalparkerens udvikling og drift, især i tilknytning til kerneområder og etablering af publikumsarealer.

I følgegruppens anbefaling til en forvaltningsmodel indgår, at de af nationalparkerne udarbejdede forvaltningsplaner anvendes som prioriteringsgrundlag for de etablerede betalingsordninger, og det kan overvejes, om der for nationalparkerne skal indføres en særlig bonus og øget incitament for nogle ordninger, f. eks. hvor flere landmænd og/eller skovejere går sammen om et initiativ. I forbindelse med planer fremhæver følgegruppen endvidere, at der bør udvikles et koncept for naturplaner, hvor større områder kobles sammen, og hvor det indgår, at der sker en realisering efterfølgende, der er koblet til betalingsordninger.





Baggrunden for etablering af nationalparker i Danmark

Tanken om nationalparker i Danmark har været introduceret flere gange. Første gang i forbindelse med rejsningen af en større fredningssag omkring Tystrup-Bavelse søerne, hvor Ministeriet for Kulturelle Anliggender i 1962 i rejsnings-skrivelsen nævner, at fredningen kan have til formål at etablere en naturpark for området.

I Naturfredningskommissionens betænkning fra 1967 blev det anbefalet, at der blev oprettet naturparker i Danmark. Man forestillede sig 25-30 større egnskarakteristiske landskaber, som kombinerede en koncentration af beskyttelsesinteresser og muligheden for at styrke befolkningens adgang til naturen. I de efterfølgende år blev forskellige områder på privat foranledning benævnt naturparker, men hos de centrale naturfredningsmyndigheder var der ikke interesse for at gå videre med ideen, dels fordi Danmark var så intensivt udnyttet, dels fordi der var ønske om at sikre en generel beskyttelse af det åbne land, der kunne blive svækket, hvis der blev udpeget naturparker. Et sidste afgørende forhold var de begrænsede ressourcer.

I 1986 blev emnet igen taget op på baggrund af et forslag til folketingsbeslutning om etablering af danske naturparker. I den forbindelse blev der igangsat et naturparkpilotprojekt for Det Midtjyske Søhøjland. Pilotprojektgruppens rapport fik betydelig opbakning på lo-

kalt niveau, men opbakningen manglede hos de regionale og centrale myndigheder, og tanken om naturparker blev atter opgivet.

I 1999 anbefalede OECD i sin evaluering af Danmarks indsats på miljøområdet, at der blev undersøgt muligheder for at etablere nationalparker samt at Danmark skulle "...fortsætte gennemførelsen af den nationale strategi for biodiversitet og udarbejde en national handlingsplan for naturbeskyttelse, der indeholder kvantitative målsætninger og tidsfrister".

Som følge af ikke mindst OECD's vurdering af og anbefalinger til Danmarks naturbeskyttelsespolitik blev Wilhjelmudvalget nedsat i 2000. Udvalget skulle udarbejde grundlaget for en national handlingsplan for biologisk mangfoldighed og naturbeskyttelse. I udvalgets rapport (2001) blev det, blandt en række tiltag, anbefalet at etablere nationale naturområder i Danmark med den begrundelse, at der var behov for at sikre kontinuitet i naturbeskyttelsen og for at etablere større, sammenhængende naturområder, der kunne skabe sammenhæng mellem naturtyperne og styrke naturkvaliteten. Endvidere blev områdernes betydning for friluftslivet fremhævet.

I Wilhjelmudvalgets rapport blev der peget på nationale naturområder for hede og klitlandskabet i Thy, Lille Vildmose, Mols Bjerge med Stubbe Sø og

Helgenæs, Det Sydfynske Øhav, Grib Skov og Esrum Sø samt Høje Møn. Udvalget har som begrundelse for valget af områderne anført, at centrale dele af områderne er ejet eller administreret af staten, at områderne repræsenterer en rig variation af nationale og internationale naturbeskyttelsesinteresser, og at de har stor betydning for friluftslivet.

Wilhelmudvalget anbefalede, at staten traf beslutning om, at de nationale naturområder blev udpeget som led i regionplanrevision 2005, og at områderne derefter blev udviklet gradvis ved brug af MVJ-ordninger, gennem naturgenopretning og eventuelle magelæg, fredning og statslige erhvervelser. Det blev endvidere anbefalet, at der til forberedelse af den statslige beslutning blev nedsat et nationalt udvalg under Skov- og Naturstyrelsen med repræsentanter fra de berørte interesseorganisationer og myndigheder, der fik til opgave at udarbejde de overordnede principper for de nationale naturområder, herunder for deres planlægning, forvaltning og udvikling.

I Wilhelmudvalgets rapport blev områderne betegnet som „nationale naturområder“, mens de i dag kaldes „nationalparker“ inspireret af den almindelige internationalt brugte benævnelse. Begrundelsen for ændringen af benævnelsen var især ønsket om at understrege et bredere formål, nemlig ikke blot at styrke naturværdierne og friluftslivet, men også de kulturhistoriske værdier.

Udpegning af pilotprojekter for nationalparker

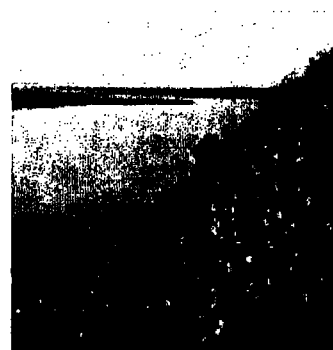
I regeringens udspil om naturens fremtid i Danmark (august 2002) var et af initiativerne igangsættelse af pilotprojekter for nationalparker. Ideen var, at naturen skal have bedre plads til at udvikle sig inden for større sammenhængende områder, som vil kunne skabe bedre sammenhæng og dynamik i naturen. Endvidere skulle befolkningen have mulighed for at opleve og have adgang til en mere storslået natur i dele af landet, hvor der er natur af særlig



betydning – nationalt og internationalt. Med en bevilling på 20 millioner kr. var der planer om at søsætte to til tre pilotprojekter, der kunne indsamle erfaringer og videreudvikle idéer.

Miljøministeren valgte at følge en fremgangsmåde, der var baseret på lokal ophæng og lokal forankring. Miljøministeren igangsatte processen ved at rette henvendelse til de borgmestre og amtsborgmestre, der var berørt af de 6 områder, der var peget på i Wilhelmudvalgets rapport. Processen startede således med en afsøgningsfase overfor de lokale og regionale myndigheder og statskovdistrikterne, som indsendte et forslag til et pilotprojekt. Af de første 6 områder blev der igangsat pilotprojekter for følgende 5 områder:

- Lille Vildmose-området (udpeget den 8. april 2003)
- Mols Bjerge (udpeget den 8. april 2003)
- Møn (udpeget den 8. april 2003)
- Hede og klitlandskaber i Thy (udpeget den 22. august 2003)



- Gribskov og Esrum Sø
(udpeget den 21. november 2003)

Det sydfynske Øhav blev opgivet, fordi Fyns Amt og flere kommuner var modstandere af projektet.

Oprindeligt var Helgenæs med i forslaget om Mols Bjerger, men der var kraftig modstand blandt beboerne, og miljøministeren valgte at igangsætte projektet uden Helgenæs, dog med den mulighed, at Helgenæs, hvis der er interesse herfor, senere ville kunne indgå i pilotprojektet.



Aftalen med Friluftsrådet

Friluftsrådet hilste regeringens initiativ velkomment og kom i januar 2003 med et forslag til 16 mulige nationalparker, der pegede på natur, kulturmiljø, friluftsliv, produktionsforhold og bydannelse som vigtige elementer i en fremtidig nationalparkmodel.

Kort tid efter – den 17. februar 2003 – indgik Friluftsrådet og Miljøministeriet en aftale (bilag 1), hvor Friluftsrådet afsatte 20 millioner kr. og dermed fordoblede beløbet til pilotprojekter for at øge antallet af projekter, der kunne iværksættes. Friluftsrådet fandt det afgørende, at det kommende beslutningsgrundlag for nationalparker i Danmark blev så bredt og nuanceret som muligt.

Aftalen lagde bl.a. vægt på, at der i forbindelse med arbejdet blev nedsat en bredt sammensat national følgegruppe til at følge og støtte arbejdet i styregrupperne og rådgive ministeren.

Det blev aftalt mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet, at der yderligere blev taget initiativ til at igangsætte forundersøgelser til pilotprojekter for Skjern Å og Roskilde Fjord. Disse to pilotprojekter blev ikke igangsat, fordi miljøministeren vurderede, at der ikke var tilstrækkelig lokal opbakning. Til gengæld blev der igangsat pilotprojekter for Vadehavet og Læsø på baggrund af henvendelser fra henholdsvis Sønderjyllands og Ribe Amtsråd og Læsø Kommunalbestyrelse. De to pilotprojekter blev igangsat på følgende tidspunkter:

- Vadehavet
(udpeget den 19. december 2003)
- Det marine projekt Læsø
(udpeget den 17. februar 2004)

Et flertal af beboerne på Læsø har efter afrapporteringen stemt nej til at fortsætte arbejdet med at etablere en marin nationalpark på Læsø. Følgegruppen har dog valgt at evaluere styregruppens rapport for Marin Nationalpark Læsø.

Friluftsrådet valgte senere selv at støtte undersøgelsesprojekter for Skjern Å og Roskilde Fjord samt for Åmosen på Vestsjælland. Disse undersøgelsesprojekter har afgivet rapport samtidig med de 7 pilotprojekter.

Pilotprojekternes gennemførelse

Udgangspunktet for arbejdet med pilotprojekterne var at lade lokalt sammensatte styregrupper, med en af ministeren udpeget formand, gennemføre pilotprojekterne. Formændene for styregrupperne var enten borgmestre eller formænd for amternes teknik- og miljøudvalg. Selve sammensætningen af de lokale styregrupper var en opgave de enkelte formænd stod for. Alle styregrupperne nedsatte en række arbejdsgrupper. Projekterne blev gennemført i tæt samarbejde mellem de lokale myndigheder og foreninger og den lokale befolkning blev løbende inddraget. Statsskovdistriktet fik til opgave at fungere som sekretariat for styregruppen i samarbejde med de berørte amter og kommuner.

Pilotprojekterne blev igangsat med ganske få retningslinjer og uden en model for, hvordan en dansk nationalpark kunne forventes at se ud. Formålet med pilotprojekterne var, at styregrupperne på baggrund af undersøgelser og lokal debat skulle drøfte, hvordan en nationalpark kunne se ud i deres område, og derefter udarbejde en vision med en plan for afgrænsning og indholdet af en nationalpark.

Styregruppernes arbejde skulle tage udgangspunkt i, at en nationalpark måt-



te forventes at udvikles over et længere tidsrum, f.eks. 20-30 år, og at udviklingen i alt det væsentlige skulle baseres på frivillighed og lokal tilslutning.

Ministeren havde ønsket, at der var en lokal proces, og at Den National Følgegruppe fulgte arbejdet og støttede de lokale styregrupper. I igangsættelsesbrevene til de enkelte pilotprojekter blev der beskrevet enkelte indholdsmæssige og kvalitetsmæssige forudsætninger. Et eksempel på et igangsættelsesbrev er vist i bilag 2 sammen med en oversigt over de væsentligste indholdsmæssige forskelle imellem de enkelte pilotprojekters igangsættelsesbreve.

Der blev lagt vægt på, at pilotprojekterne pegede på løsninger, der afgørende ville styrke naturen og dens muligheder for udvikling, som ville styrke varetagelsen af de kulturhistoriske værdier, og som kunne fremme befolkningens muligheder for at opleve naturen.

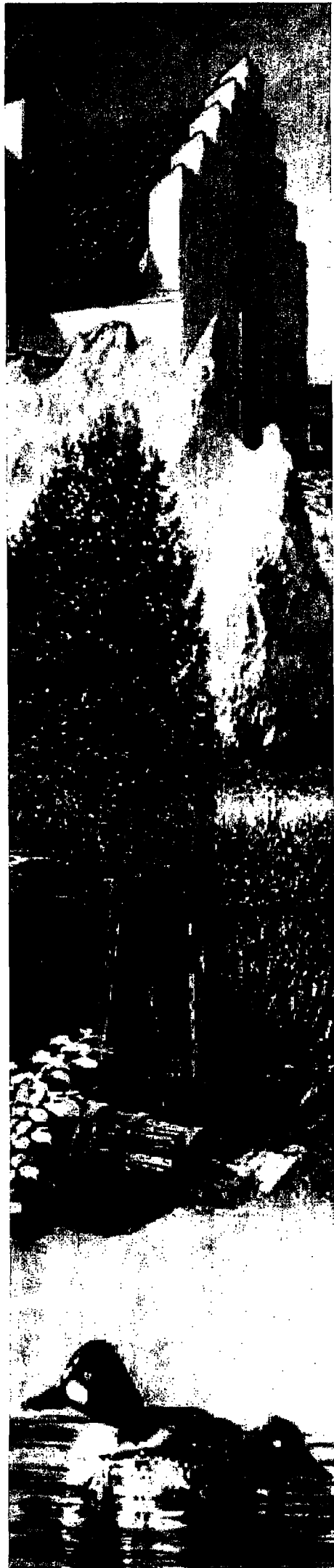
Styregrupperne fik ansvaret for at gennemføre undersøgelser af: landskabet, naturværdier og mulighed for bedre sammenhæng mellem naturområderne, de kulturhistoriske værdier, potentielle muligheder for friluftsliv, formidling og turisme, de samfunds- og erhvervsøkonomiske konsekvenser ved at etablere en nationalpark samt en evaluering af borgerinddragelsen i pilotprojektet.

I igangsættelsesbrevene blev der desuden lagt vægt på, at undersøgelserne kvalitetsmæssigt kunne udgøre et fyldestgørende grundlag for selve pilotprojektarbejdet, og dermed også kunne indgå i grundlaget for evt. senere beslutning om etablering af nationalparker af en kvalitet, der også internationalt var overbevisende.

Pilotprojekterne havde til opgave at aflevere deres rapporter den 1. juli 2005 til ministeren og Den Nationale Følgegruppe. Thy, Mols, Møn og Kongernes Nordsjælland blev færdige til dette tidspunkt, mens de øvrige projekter Lille Vildmose, Vadehavet og Læsø, der enten var sat senere i gang eller var blevet forsinket, fik en udsættelse på 3 måneder og afleverede den 1. oktober. Alle styregrupper har afleveret et forslag



til nationalpark, der indeholder en vision, en geografisk afgrænsning af området, status, strategi, udviklingsmuligheder, handleplan samt en gennemgang af pilotprojektets gennemførelse. Alle pilotprojekterne har lavet undersøgelser og beskrivelser af landskab, natur, kulturhistorie, friluftsliv og turisme, erhverv, formidling og samfundsøkonomiske forhold. En meget stor del af arbejdet er foregået i arbejdsgrupper nedsat af styregrupperne, og der har undervejs været et stort antal, varierede initiativer med borgerinddragelse, som er blevet evalueret som led i pilotprojekterne.



Følgegruppens arbejde

Følgegruppens sammensætning og kommissorium fremgår af bilagene 3 og 4.

Følgegruppen har i alt holdt 12 møder, fordelt med 7 møder under pilotprojektfasen og 5 møder efter afrapporteringen fra de sidste pilotprojekter. Der har desuden været nedsat en arbejdsgruppe vedr. betalingsordninger og kompensation med følgegruppens næstformand, Nils Wilhjelmsen, som formand.

Der har været lagt vægt på, at informere bredt om følgegruppens arbejde. Der har således været informeret om følgegruppens sammensætning og opgave på en særlig nationalpark-hjemmeside. Der har desuden løbende været lagt mødemateriale, nyhedsresumé og godkendt referat ud på hjemmesiden. Endelig har rapporter og indlæg m.m. fra følgegruppens workshops og konferencer været lagt ud på hjemmesiden.

Skov- og Naturstyrelsen har fungeret som sekretariat for følgegruppen.

Pilotprojekterne generelt

Følgegruppen har på sine møder løbende fulgt og drøftet arbejdet i de enkelte pilotprojekter på baggrund af en statusgennemgang for hvert enkelt pilotprojekt ved styregruppeformændene. Der har tillige til hvert andet møde været fremsendt et statusnotat for arbejdet i hvert pilotprojekt til følgegruppen.

Statusgennemgangen har typisk fokuseret på borgerinddragelse, igangsatte undersøgelser og fysiske projekter samt aktuelle udfordringer og problemstillinger.

Følgegruppen har endvidere i forbindelse med møderne foretaget en besigtigelse af de enkelte pilotprojekter: Mols Bjerge (3. juni 2004), Møn (7. oktober 2004), Lille Vildmose (9. marts 2005), Thy (9. marts 2005), Vadehavet (11. maj 2005), Læsø (25. august 2005) og Kongernes Nordsjælland (5. oktober 2005). Besigtigelserne har omfattet præsentation af projektet, besigtigelse af udvalgte steder og drøftelse af aktuelle problemstillinger. Alle besigtigelserne er afholdt under pilotprojekternes arbejde på nær Kongernes Nordsjælland, hvor besigtigelsen blev afholdt efter pilotprojektets afslutning.

Det har ikke været en del af den nationale følgegruppes kommissorium at følge og evaluere de tre undersøgelsesprojekter: Nationalpark Skjern Å, Naturpark Tissø-Åmosen og Det Kulturhistoriske Landskab Roskilde-Lejre. Følgegruppen har dog undervejs modtaget rapporter fra de tre områder og en samlet rapport udarbejdet af NIRAS efter de samme retningslinier som i pilotprojekterne.

Følgegruppen har godkendt en række tekniske støttepapirer til udsendelse som inspiration og vejledning til pilotprojekternes styregrupper. Det drejer sig om

retningslinier for evaluering af borgerinddragelse (juni 2004), gennemførelse af samfundsøkonomiske analyser (oktober 2004) samt idekataloger om styrkelse af naturværdier (april 2004), kulturhistoriske værdier (juni 2004) og friluftsliv og formidling (juni 2004).

Følgegruppen har endvidere taget initiativ til udarbejdelse og udsendelse af to notater til pilotprojekternes styregrupper om 1) regeringens udmeldinger om styrkelsen af naturværdierne i forbindelse med arbejdet med pilotprojekterne (oktober 2004) og 2) regeringens udmeldinger om styrkelsen af friluftsliv og kulturhistoriske værdier i relation til arbejdet med pilotprojekterne (april 2005).

Følgegruppen har udarbejdet og udsendt en skitse for pilotprojekternes afrapportering til pilotprojekternes styregrupper (januar 2005). Der har været lagt vægt på en fælles afrapporteringsform for at sikre, at rapporterne fra de forskellige pilotprojekter blev rimeligt ensartede med hensyn til opbygning og niveau for beskrivelse af de enkelte afsnit.

Følgegruppen har endvidere efter anmodning fra miljøministeren behandlet spørgsmålet om udstrækningen af det marine undersøgelsesområde for pilotprojekt Marin Nationalpark Læsø. En enig følgegruppe anbefalede overfor miljøministeren (oktober 2004), at man i stedet for at beskæftige sig med forskellige afgrænsninger af området, burde beskrive, hvilke naturtyper, arter m.v., der skulle indgå i undersøgelse.



Workshops og konferencer

Følgegruppen har afholdt følgende workshops og konferencer for at formidle erfaringer om forskellige emner og for at tilvejebringe erfaringsudveksling mellem deltagerne i de enkelte pilotprojekter.

Workshop om Friluftsliv & turisme i fremtidens nationalparker den 26. august 2004.

Workshoppens overordnede mål var at bidrage til en vidensbaseret behandling af temaerne friluftsliv og turisme i de udpegede pilotprojekter. Programmet omfattede en række faglige inspirationsindlæg samt efterfølgende dialog og erfaringsudveksling mellem deltagerne i workshops. Arbejdet i de enkelte workshops blev dokumenteret i form af korte referater, der efterfølgende blev sendt til deltagerne og lagt ud på nationalpark-hjemmesiden. Der deltog ca. 60 personer, heraf ca. 45 fra de syv pilotprojekter.



Workshop om Naturen i fremtidens nationalparker den 29. november 2004.

Workshoppens overordnede mål var at bidrage med en øget viden om mulighederne for at styrke naturen i de enkelte områder. Programmet omfattede en række faglige inspirationsindlæg samt efterfølgende dialog og erfaringsudveksling mellem deltagerne i workshops. Arbejdet i de enkelte workshops blev dokumenteret i form af korte referater, der efterfølgende blev lagt ud på nationalpark-hjemmesiden sammen med de faglige indlæg. Der deltog ca. 75 personer primært fra pilotprojekterne.

Konference om Internationale erfaringer med etablering af nationalparker den 9. december 2004.

Konferencens formål var at formidle internationale erfaringer med etablering, drift og administration af nationalparker. Programmet omfattede 2 engelsksprogede indlæg om hhv. internationale perspektiver og IUCN-kategorier, erfaringer fra nationalparkarbejdet i Østrig samt et indlæg om erfaringer fra etablering af den svenske nationalpark Fulfjället. Programmet omfattede desuden 3 danske foredrag vedr. landbrugets rolle, mulighederne for at skabe områder med fri dynamik og præsentation af rapport om udenlandske nationalparker (se afsnit om Igangsatte undersøgelser og udredninger nedenfor). Alle foredrag blev efterfølgende lagt ud på nationalpark-hjemmesiden. Der deltog ca. 120 personer fra følgegruppen, pilotprojekterne, organisationer og andre.

Konference om nationalparker den 29. november 2005 (intern).

Formålet med konferencen var at præsentere rapporten "Gennemgang af pilotprojekternes slutrapporter" samt drøfte udvalgte temaer, der indgår i følgegruppens afsluttende afrapportering. Konferencen var forbeholdt medlemmer af Den Nationale Følgegruppe samt styregruppemedlemmer og arbejdsgrup-

pedmedlemmer fra de 7 projekter, som alle på forhånd havde fået tilsendt følgegruppens rapport med gennemgang af pilotprojekternes slutrapporter. Programmet omfattede en orientering om det videre arbejde, en præsentation af rapporten samt drøftelser i temagrupper og efterfølgende plenum om udvalgte emner. Referat fra temagruppernes drøftelser er efterfølgende lagt ud på nationalpark-hjemmesiden. Der deltog ca. 110 personer i konferencen.

Konference om nationalparker den 18. januar 2006 (åben).

Formålet med konferencen var at få en åben debat om nogle af de centrale emner og problemstillinger forud for følgegruppens afrapportering den 1. marts 2006. Konferencen var åben for alle interesserede, ligesom der var sendt invitation til repræsentanter fra pilotprojekter og undersøgelsesprojekter (styregruppemedlemmer, formænd for arbejdsgrupper, sekretariaterne), folketingspolitikere samt pressen. Programmet omfattede indlæg vedr. formål og udpegningskriterier for nationalparker, borgernes rolle, forvaltningsmodeller for nationalparker og virkemidler til drift og udvikling af nationalparker. Der deltog 215 personer i konferencen.

Igangsatte undersøgelser og udredninger

Følgegruppen har helt eller delvist finansieret 5 undersøgelser og udredninger, jf. bilag 5.

Håndbog om græsning og høslæt i naturplejen

Formålet med håndbogen er at skabe overblik over muligheder og begrænsninger ved græsning og høslæt som naturpleje. Håndbogen udarbejdes ved at sammenstille eksisterende dansk og udenlandsk viden, herunder erfaringer om store græssere i naturplejen. Målgruppen for håndbogen er naturforvaltere, rådgivere og andre, der arbejder med praktisk naturforvaltning.



Håndbogen vil kunne være et værdifuldt arbejdsredskab i forbindelse med naturpleje, ikke kun i nationalparker, men også generelt for Natura 2000-områder og andre naturområder udenfor nationalparkerne.

Håndbogen har et samlet budget på 500.000 kr., hvor følgegruppen har støttet håndbogen med 200.000 kr.

Håndbogen forventes at foreligge medio 2006.

Udredninger om internationale erfaringer med nationalparker

Følgegruppen har fået gennemført to udredninger om internationale erfaringer, som omfatter rapporten "Udenlandske nationalparker. Erfaringer til inspiration i Danmark" og notater om administrative modeller for 5 udvalgte lande. Den samlede udgift til udredninger har beløbet sig til ca. 200.000 kr. Der henvises til afsnit om Internationale erfaringer nedenfor.

Gennemgang af pilotprojekterne

Følgegruppen har fået gennemført en gennemgang af de 7 pilotprojektrapporter ved et konsulentfirma. Arbejdet er omtalt nærmere nedenfor. Udgiften til udredningen har beløbet sig til 400.000 kr. Udredningen er gennemført af NIRAS Konsulenterne.

Værdisætningsundersøgelse

Følgegruppen har fået gennemført en værdisætningsundersøgelse af de samfundsmæssige gevinster ved etablering af nationalparker.

Undersøgelsen har haft til formål at vurdere, hvilken værdi befolkningen tilægger de forskellige nationalparkprojekter ud fra beskyttelses- og benyttelsesformål. Undersøgelsen omfatter 2 dele: dels en lokal undersøgelse, hvor der er gennemført 7 parallelle undersøgelser blandt lokalbefolkningen i de konkrete pilotprojektområder, dels en national undersøgelse, hvor befolkningens præferencer for de forskellige nationalparklokaliteter og de overordnede formål, de kan tjene, er søgt belyst.

Resultaterne fra den lokale undersøgelse er tilsendt pilotprojekterne og har været brugt i pilotprojekternes samfundsøkonomiske analyser, som foreløbige tal for værdisætningen. Selve hovedrapporten er ikke trykt, og den vil først være færdig så sent, at følgegruppen ikke har haft mulighed for at tage stilling til resultatet, jfr. kapitel om Samfundsøkonomiske konsekvenberegninger. Værdisætningsundersøgelsen er udført af Skov og Landskab og har haft et samlet budget på 1.355.000 kr., hvor følgegruppen har bidraget med 800.000 kr.

Ansøgninger

Følgegruppen har behandlet enkelte ansøgninger om økonomisk støtte til nationalpark-arbejdet fra de 7 pilotprojekter, foreninger, konsulentfirmaer m.fl. En oversigt over modtagne ansøgninger og følgegruppens behandling af ansøgningerne findes i bilag 6. Følgegruppen har givet støtte til en ansøgning vedr. studietur til England for at besøge landbrug i nationalparker. Formålet med studieturen har været at se, hvordan produktionslandbrug og nationalparker sameksisterer i praksis, herunder at høre nærmere om støtte- og tilskudsordninger. Den primære målgruppe for turen var landmænd inden for pilotprojektområderne.

Studieturen blev arrangeret af Sjællandske Familielandbrug i samarbejde med pilotprojekt Nationalpark Møn. Følgegruppen har støttet studieturen med 100.000 kr.

Følgegruppen har behandlet en ansøgning om et udredningsarbejde, der kunne afdække mulighederne for etablering af et system for lokalt baseret overvågning af natur, friluftsliv og naturudnyttelse indenfor hver af de fremtidige nationalparker. Formålet med projektet var at styrke nationalparkovervågningen og samtidig øge den gensidige forståelse mellem de lokale borgere og den kommende forvaltning af nationalparkerne. Følgegruppen gav afslag på ansøgningen på grund af risikoen for at



projektet kunne møde modstand blandt private lodsejere. Det blev dog tilkendegivet, at ideen måske kunne tages op på et senere tidspunkt.

Følgegruppen har endvidere afslået en ansøgning om produktion af TV-udsendelser for hvert af pilotprojektområderne.



Internationale erfaringer

Følgegruppen har lagt vægt på at indsamle og formidle internationale erfaringer om administration, drift og udvikling af nationalparker.

Arbejdet har især omfattet udarbejdelsen af rapporten "Udenlandske nationalparker. Erfaringer til inspiration i Danmark" og notater om administrative modeller for 5 udvalgte lande, jf. bilag 5. Rapporten om udenlandske nationalparker har haft til formål at videregive internationale erfaringer og eksempler til pilotprojekterne, mens notaterne om de administrative modeller har indgået i følgegruppens efterfølgende arbejde med at vurdere og anbefale danske modeller.

IUCN's Environmental Law Centre har endvidere på Skov- og Naturstyrelsens anmodning fremsendt engelsksproget

oversigt over lovgivning for beskyttede områder/nationalparker. Oversigterne har indgået i udarbejdelsen af såvel rapporten som ovennævnte notater.

Følgegruppen har endvidere givet støtte til en ansøgning om studietur til England, ligesom følgegruppen har sat fokus på internationale erfaringer gennem afholdelse af en konference.

Rapport om Udenlandske nationalparker

I rapporten beskrives 13 udenlandske nationalparker m.v., som har været udvalgt ud fra ønsket om – udover nationalparker – også at inddrage erfaringer fra andre typer af større beskyttede naturområder som f.eks. naturparker og biosfære reservater. Der har desuden ved udvælgelsen været lagt vægt på at få medtaget områder, der indeholder større eller mindre privatejede arealer, har en vis andel af jordbrugsarealer eller kulturarealer, har opstillet særlige forvaltningsplaner og har brugt udpegningen som redskab til at skabe mere natur eller forvalte fiskeri.

De 13 nationalparker m.v. er beskrevet efter en fast skabelon omfattende emnerne: 1) generelle oplysninger, 2) landskab, natur og kultur, 3) friluftsliv



og turisme, 4) erhverv og bosættelse, 5) forvaltningsplaner, 6) administration og borgerinddragelse, 7) finansiering og 8) indikation af effekter. Der er endvidere som bilag til rapporten medtaget krydstabeller, som gør det muligt for læseren at danne sig et overblik over de beskrevne emner på tværs af områderne.

Rapporten er blevet udsendt til pilotprojekternes styregrupper og sekretariaer samt annonceret og offentliggjort på nationalpark-hjemmesiden. Rapportens indhold har endvidere været fremlagt på konferencen om Internationale erfaringer med nationalparker den 9. december 2004.

Rapporten er udarbejdet af konsulentfirmaet Kvistgaard Consult A/S (januar 2005).

Notater om administrative modeller

Følgegruppen har som opfølgning på ovennævnte rapport fået udarbejdet notater om administrative modeller for 5 udvalgte lande (England, Holland, Skotland, Sverige og Tyskland).

Formålet med notaterne har været at få en samlet og mere detaljeret beskrivelse af de administrative modeller for lande med forskellige nationalpark-modeller.

Den administrative model for hvert af de 5 lande er beskrevet efter en model omfattende et nationalt niveau og et nationalparkniveau med udgangspunkt i en typisk nationalpark for det enkelte land. Det nationale niveau omfatter landets strategi, lovgivning, udpegnings- og etableringsprocedure m.m., mens nationalparkniveauet omfatter ejendomsforhold, nationalparkbestyrelser (sammensætning, bemyndigelser, opgaver m.m.), nationalparkforvaltning, borgerinddragelse m.m. Notaterne er udarbej-

det af konsulentfirmaet Vildnis v/ Martin Schneekloth (september 2005).

Betalingsordninger og kompensationer

I forbindelse med arbejdet i Den Nationale Følgegruppe, har der været nedsat en arbejdsgruppe med udvalgets næstformand Nils Wilhjem, som formand. Arbejdsgruppen har drøftet målretningen af forskellige tilskuds- og støtteordninger (herefter benævnt betalingsordninger), så de kan bidrage til udvikling og drift af nationalparker, herunder afdækning af samspil og vurdering af evt. barrierer og tilpasningsbehov. Arbejdsgruppen har endvidere skullet undersøge behov og muligheder for nye betalingsordninger og kompensationer samt muligheder for medfinansiering og sponsor- og partnerskabsaftaler (se bilag 5).

Arbejdsgruppen har taget udgangspunkt i rapporten fra en særligt nedsat embedsmandsgruppe, der indeholder en oversigt over de daværende eksisterende relevante betalingsordninger². Endvidere har arbejdsgruppen modtaget bidrag fra pilotprojekterne for Thy, Mols Bjerge og Møn samt arbejdsnotater fra de tre netværk om erhverv, kultur og levevilkår samt formidling, friluftsliv og turisme, som arbejdsgruppen selv havde etableret.

Arbejdsgruppen har forud for arbejdet opstillet en række forudsætninger for sine anbefalinger.

Første forudsætning er, at en introduktion af nationalparker i Danmark medfører, at der tilføres tilstrækkelige offentlige midler til nationalparkernes etablering, udvikling og drift.

Anden forudsætning er, at der ikke ved en oprettelse af en nationalpark gennemføres indgreb i lodsejeres og andre



Fodnote ²

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri har efterfølgende udbudt supplerende ordninger, der kan understøtte nationalparklignende formål for perioden frem til 2007

erhvervsdrivendes ejendoms- eller rådhedsret samt mistede rettigheder, som indebærer tab, uden at dette vil ske mod fuld kompensation/erstatning. Tredje forudsætning er, at udviklingen af en nationalpark forventes at foregå over et længere tidsrum, f.eks. 20-30 år, og at udviklingen baseres på lokal tilslutning. Der er i arbejdsgruppen enighed om, at alle tiltag bør ske ved frivillighed.

Følgegruppen har gjort arbejdsgruppens forudsætninger og anbefalinger til sine egne med enkelte tilføjelser og ændringer, herunder ændringer der er betinget af lovgivningsmæssige eller administrative forhold.

Eksisterende ordninger

I dag findes der allerede en række relevante ordninger inden for landdistriktsprogrammet, LIFE-natur og de statslige naturforvaltningsmidler, der ved ændring og målretning kan bidrage til at styrke og udvikle nationalparker. Flere af de væsentligste betalingsordninger under landdistriktsprogrammet dækker hele landet, og der er en særlig prioritering af Natura 2000-områder og VMP III. De statslige naturforvaltningsmidler og LIFE-natur er også i dag målrettet mod Natura 2000-områder.

Det vil være væsentligt, at der for kerneområder i nationalparkerne, som ofte omfatter eller ligger i tilknytning til Natura 2000-områder, tilvejebringes en bevillingsmæssig sidestilling med Natura 2000-områderne, og at nationalparker generelt tænkes ind ved ændring og udvikling af betalingsordninger.

Mange betalingsordninger er i dag kortsigtede. De kan bidrage til den indledende etablering af nationalparker og være til hjælp, indtil mål og midler på længere sigt kommer på plads. Desuden vil kortsigtede betalingsordninger medvirke til at modne ideen om nationalparker.

Man må imidlertid erkende, at de eksisterende ordninger, selv i prioriteret form, ikke vil være tilstrækkelige til at sikre en udvikling af nationalparker. Det er vigtigt, at der også sikres nogle lang-

sigtede virkemidler og permanente ordninger i nationalparker, og at der sikres tilstrækkelige finansieringsmuligheder. Der vil i den forbindelse være behov for at forøge bevillingen til den statslige medfinansiering af landdistriktsprogrammet.

Fødevareministeriet har ønsket at få medtaget følgende præcisering:

Med hensyn til statslig medfinansiering er Fødevareministeriet netop nu i gang med arbejdet med udformningen af den nationale strategi for støtte til landdistriktsudvikling og det nye landdistriktsprogram for perioden 2007-2013. Der er p.t. ikke truffet beslutning om den nærmere udformning af hverken strategien eller programmet. Følgegruppens anbefalinger vil indgå i arbejdet med udformningen af programmet på lige fod med de øvrige anbefalinger om programmets elementer, som ministeriet har modtaget fra forskellige parter. Udformningen af strategi og program vil tillige ske under hensyn til den væsentlige begrænsning af de økonomiske rammer, som forventes at ville ske, når der træffes endelig beslutning om fordeling af EU's landdistriktsmidler mellem medlemslandene.

Blandt de kendte varige virkemidler er jordfordeling, statslige erhvervelser, frivillige aftaler og fredninger. Der bør være muligheder for tinglysning af tidsubegrænsede aftaler, svarende til skovlovsaftaler. Til langsigtede ordninger hører også 20-årig (fjern-)brak i nationalparker. Behovet for langsigtede og permanente ordninger er især knyttet til udvikling af kerneområder.

Det understreges, at en prioritering og ændring af eksisterende betalingsord-

ninger kan give et vigtigt bidrag til udviklingen af kommende nationalparker, men som absolut ikke kan stå alene. En prioritering af en del af midlerne til støtte for etablering af nationalparker vil være relevant for en række af de eksisterende ordninger under naturforvaltningsmidlerne, LIFE og det danske landdistriktsprogram, herunder særligt en tilpasning af miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger (MVJ), pilot- og demonstrationsprojekter om græsningsselskaber og naturplaner, tilskud til jordfordeling, ordning for fremme af tilpasning og udvikling af landdistrikterne – artikel 33-ordninger, LEADER+, samt tilskud til at forbedre forarbejdningen og afsættningen af jordbrugsprodukter – strukturprojektordningen.

Endelig nævnes, at spydspidsprojektordninger, der tidligere var en del af den turismepolitiske handlingsplan i Økonomi- og Erhvervsministeriet, har været et vigtigt instrument i forbindelse med udvikling af en balanceret turisme. Det er vurderingen, at lignende ordninger på turismeområdet vil kunne være med til at styrke udviklingen af nationalparker. Ordningen er indstillet i 2005, og det anbefales at overveje, hvordan denne type projekter kan understøttes i kommende nationalparker.

Forslag til nye ordninger

Der stilles en række forslag til nye ordninger indenfor natur, kultur, friluftsliv og samarbejde, der alle er væsentlige for indholdet i nationalparker. Nye ordninger anbefales at være langsigtede og sikre en kontinuitet for de naturmæssige forhold. Af administrative hensyn anbefales det, at nye ordninger er multifunktionelle og horisontale i deres virke. Der kan dog være tilfælde, hvor problemet er så specifikt, at en ordning målrettes til nationalparker.

Af nye ordninger inden for natur peges især på ordninger, der kan sikre naturens dynamik for både våde og tørre elementer, sammenhæng mellem naturområder og udvikling af natur med et øget biodiversitetsindhold. Der er også behov for ordninger, der muliggør

fortsat afgræsning eller anden form for naturpleje.

Mht. til sikring/bevaring af landskab, kulturmiljøer og geologiske interesseområder kan der peges på et behov for at etablere særskilte ordninger for nationalparker, der kan understøtte disse formål.

Det anbefales at etablere nye ordninger, der kan sikre sammenhængende stinet, udbygning og sikring af en formidling og vejledning af høj kvalitet, samt rådgivning og iværksætterordninger til at stimulere turisme og friluftsliv i nationalparkerne.

Der bør arbejdes med og etableres ordninger, der understøtter partnerskaber og samarbejder i nationalparkerne, så det lokale engagement og medansvar kan understøttes. Det er vigtigt, at der etableres tillidsskabende foranstaltninger, som gør det muligt at rode bod på tidligere opbygget mistillid mellem lodsejere og myndigheder.

Det anbefales endvidere, at der skabes mere fleksible ordninger, der giver mulighed for, at den enkelte landbrugsbedrift bedre kan omstille sig til formålet for nationalparker i forhold til de enkelte lodsejeres ønsker og behov. Der bør udvikles en særlig MVJ-ordning (miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger) for nationalparker, hvori der gives større valgfrihed og fleksibilitet for lodsejerne inden for de naturforbedrende foranstaltninger. Denne ordning vil kunne understøtte lodsejernes medejerskab til nationalparkerne. Der kan i den forbindelse hentes inspiration fra sådanne ordninger, der findes i England.

Andre instrumenter og redskaber til etablering og udvikling af nationalparker

Der er gjort en række overvejelser om hvilke instrumenter og redskaber, der kan anbefales til etablering og udvikling af nationalparker. Lokalt medejerskab er en vigtig forudsætning for samarbejde og udvikling. I den forbindelse anbefales, at der etableres lokale rådgivende organer, der kan give de centrale myndigheder input og rådgivning

om brug af midler, og som sikrer en lokal forankring og koordinering. Dette organ kan være bestyrelsen for hver nationalpark, jf. afsnit om Model for nationalparker nedenfor. Samtidig kan det også anbefales, at der bør sikres en central koordinering for flere af de mange forskellige betalingsordninger, der fungerer horisontalt i hele landet.

Det anbefales, at forvaltningsplanerne for nationalparkerne indgår i grundlaget for prioriteringen af visse ordninger/aftaler om naturbeskyttelsesindsats mod kompensation i forbindelse med valg af indsatsområder i en nationalpark.

Jordfordeling med tilhørende jordfond anbefales, som et af de vigtigste virkemidler til at opnå varige naturforbedringer. Der vil i den forbindelse være behov for tilstrækkelige midler til at finansiere de nødvendige jordopkøb samt udgifter til tinglysning af eventuelle forkøbsrettigheder og driftsbegrænsninger. Der kan her peges på etablering af regionale/lokale jordfonde eller en statslig jordfond, der løbende kan sikre de nødvendige jordpuljer til jordfordelingsprocesser med henblik på udvikling af nationalparkområderne³. Samlet set og ud fra en ressourceoptimering anbefales det, at henlægge de tekniske opgaver i forbindelse med jordkøb og jordfordelinger i en fælles statslig organisation. I forbindelse med oprettelsen af hver enkelt nationalpark, bør der afsættes midler på budgettet til hhv. jordkøb/jordfond og jordfordeling. Hvis der vælges den af følgegruppen anbefalede forvaltningsmodel, hvor nationalparkbestyrelserne består af repræsentanter for stat, kommune(r), centrale interesseorganisationer og enkelte repræsentan-

ter fra de lokale nationalparkråd, og bestyrelsen umiddelbart skal kunne købe jord i nationalparken vil det kræve en ændring af landbrugsloven, der for nærværende alene åbner op for sådanne arealerhvervelser med konkret tilladelse efter lovens § 21. Opkøb af jord, eventuelt i forbindelse med jordfordeling, vil især være relevant i kerneområder i forbindelse med naturgenopretning.

Statslige erhvervelser vil være et vigtigt virkemiddel for at fremme naturkvalitet og friluftsliv især i tilknytning til kerneområder og etablering af publikumsarealer, og fordi det kan være et tilbud til landmænd, der føler, at deres udviklingsmuligheder er begrænsede. Der er i naturbeskyttelsesloven hjemmel til ekspropriation, som kan tages i anvendelse i stedet for erhvervelse. Fredninger vil kunne anvendes i som uden for nationalparker. Det bør i det videre forløb overvejes nærmere, i hvilket omfang dette instrument bør bringes i anvendelse.

Naturplaner er et instrument, der bør udvikles til også at styrke landskab, kulturhistorie og friluftsliv. Naturplaner, der målrettes til nationalparker og Natura 2000-områder, hvor der sigtes mod en samlet plan for flere sammenhængende landbrugsbedrifter samtidig, og hvor der indgår en hel eller delvis realisering af naturplanens indhold, bør nyde fremme. Med dette realiseringsaspekt kan planerne kobles til betalingsordninger. Det bør i forbindelse med både forvaltningsplaner for nationalparker og naturplaner overvejes at give bonusordninger, når flere lodsejere slår sig sammen om eksempelvis produktion af natur. Det vil give et øget incitament til at realisere



Fodnote ³

Opkøb af jord med henblik på jordfordeling sker med hjemmel i jordfordelingsloven. Køber kan enten være Fødevareministeriet gennem Direktoratet for FødevareErhverv, eller et regionalt Jordkøbsnævn bemyndiget hertil af Fødevareministeren. Fødevareministeriet har i de sidste 6 år haft en stor opgave med jordkøb til jordfordeling i forbindelse med vandmiljøplan II vådområdeprojekter, mens regionale jordkøbsnævne kun findes i 2 amter, Sønderjylland og Nordjylland. (Lov nr. 535 af 24. juni 2005 om jordfordeling og offentligt køb og salg af fast ejendom til jordbrugsmæssige formål m.m. (jordfordelingsloven) og Fødevareministeriets bekendtgørelse nr. 511 af 18. juni 1997 om regionale jordkøbsnævne. Den nævnte bekendtgørelse vil blive erstattet af en bekendtgørelse, der træder i kraft den 1. januar 2007 samtidig med kommunalreformen og med mulighed for jordkøbsnævne i kommunalt regi).

forvaltningsplanerne og naturplaner og kunne skabe større sammenhængende naturområder.

I forbindelse med plejeforanstaltninger og græsningsaftaler peges på, at dette med fordel kan styrkes og målrettes til nationalparker, således at der sikres en pleje af §3-områder, herunder et dyrehold der kan afgræsse områderne.

Der lægges vægt på, at der i nationalparker arbejdes med sponsor- og partnerskabsaftaler. Denne type aftaler vil kunne styrke den lokale forankring og give bedre muligheder for, at befolkningen får natur-, kultur- og friluftsoplevelser samt bidrage til finansiering af initiativer i nationalparkerne.

Evaluering af pilotprojekternes rapporter

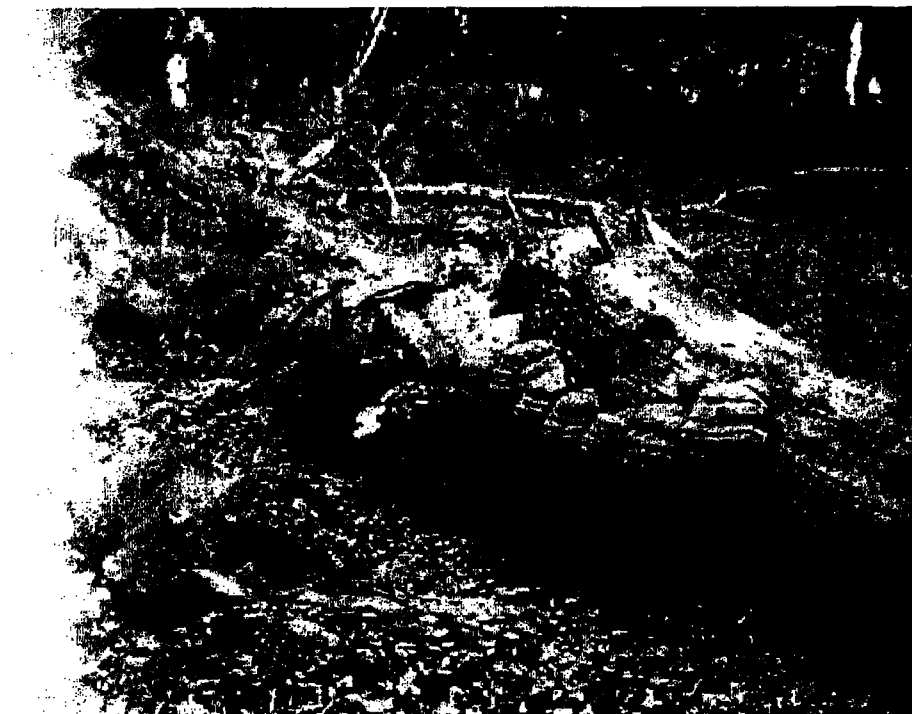
Den Nationale Følgegruppe har i henhold til sit kommissorium til opgave, at "*fastlægge tilrettelæggelsen og indholdet af den efterfølgende evaluering af de gennemførte pilotprojekter*".

Følgegruppen har valgt at tilrettelægge evalueringen i to trin. Først gennem udarbejdelse af konsulentrapporten *Gennemgang af slutrapporter fra nationalpark-pilotprojekterne* (se bilag 5), hvor følgegruppen har fået tilvejebragt et samlet overblik og fælles grundlag for at evaluere de enkelte pilotprojekter. Dernæst gennem en egentlig vurdering, hvor følgegruppen på forhånd har opstillet en række kriterier for evalueringen.

Gennemgang af pilotprojekternes slutrapporter

Grundlaget for gennemgangen har omfattet pilotprojekternes igangsættelsesbreve, regeringsudmeldinger vedrørende arbejdet med pilotprojekterne (vedrørende styrkelse af naturværdierne samt styrkelse af friluftsliv og kulturhistoriske værdier), pilotprojekternes evalueringsrapporter af borgerinddragelsen og slutrapporter med tilhørende bilag.

Konsulentrapporten omfatter dels en gennemgang af de enkelte pilotprojekter, dels en tværgående gennem-



gang, hvor følgegruppen i begge tilfælde har opstillet række en udvalgte emner og temaer. Gennemgangen forholder sig ikke vurderende eller evaluerende til de syv pilotprojekter, men beskriver og sammenfatter pilotprojekternes indhold i en række overordnede emner.

Gennemgang af de enkelte pilotprojekter

Gennemgangen af de enkelte pilotprojekter omfatter emnerne: styregruppens præmisser, afgrænsning/indhold, vision, forslag til udvikling, virkemidler samt proces og borgerinddragelse. Der er generelt lagt vægt på at fremhæve eventuelle særkender ved de enkelte projekter af relevans for erfaringsopsamlingen, ligesom det gennem et større kortmateriale er tilstræbt at skabe overblik og sammenlignelighed mellem pilotprojekterne. De enkelte pilotprojekters forskellighed med hen syn til naturtyper og andre karaktertræk er endvidere søgt fremhævet med en palet af billeder med motiver indenfor natur, geografi, oplevelsesmuligheder m.m.



Med styregruppernes præmisser beskrives de politiske forudsætninger og begrænsninger, som ligger bag ved forslaget. Det angives endvidere, hvorvidt forslaget er fremsat af en enig styregruppe eller ej, idet enigheden er varierende i de syv projekter. Således har afgrænsningen af projekterne været genstand for stor diskussion de fleste steder. I Kongernes Nordsjælland er landbrugets repræsentanter udtrådt af styregruppen og har fremsat sit eget forslag. På Læsø, på Møn og i Vadehavet fremsættes to forskellige forslag til en afgrænsning af nationalparkforslaget.

Alle pilotprojekter har arbejdet med virkemidler til drift og udvikling af en eventuel nationalpark, og fremsat forslag til områdeinddeling, tilskudsordninger m.m. Ligeledes er fremkommet forskellige forslag til organisationsmodeller, hvor et vigtigt element heri er øget inddragelse af lokalområdet og borgerne i driften af nationalparkerne. Borgerinddragelsen i pilotprojekterne har været mangfoldig og en stor indsats har været lagt i at skabe engagement i de enkelte projekter – med skiftende held.

Tværgående gennemgang af pilotprojekterne

I den tværgående gennemgang af pilotprojekterne opsamles erfaringerne fra borgerinddragelsen, idet borgerinddragelsen i hvert pilotprojekt har været underkastet en evaluering. Der opstilles en borgerinddragelsespalet over de anvendte metoder. Det beskrives som afgørende, at en bred palet af de anvendte initiativer tages i brug. Det er et gennemgående træk, at borgerinddragelsen især har omfattet midaldrende mænd med højere uddannelse/faglig viden, og at det har knebet med at få aktiveret de unge.

Rapporten beskriver erhvervs- og velfærdsøkonomiske analyser af pilotprojekterne, som afspejler at staten primært vil stå med udgifterne i forbindelse med de foreslåede projekter, og at lokalområderne oplever en udpræget positiv økonomisk effekt.

Der opstilles tre udviklingsmodeller for nationalparker med udgangspunkt i pilotprojekternes forslag til bl.a. geografisk afgrænsning, områdeinddeling og virkemidler. Der er endvidere opstillet et idé-katalog over pilotprojekternes forslag til udviklingsinitiativer. Kataloget omfatter generelle og særlige forslag til styrkelse af naturværdier, kulturhistoriske værdier, friluftsliv og turisme, formidling og erhvervsudvikling.

Følgegruppens holdning til Gennemgang af slutrapporter fra nationalpark-pilotprojekterne

Det er følgegruppens vurdering, at rapporten giver et godt overblik over pilotprojekterne. Rapporten er anvendt som et arbejdsblad for følgegruppens videre arbejde. Ansvar for rapportens indhold er alene konsulentfirmaets. Følgegruppen har således ikke taget stilling til de holdninger og vurderinger, som er præsenteret i den tværgående del af rapporten, men den har tjent som inspiration for følgegruppens arbejde.

Følgegruppens evaluering

Følgegruppens evaluering er foretaget på grundlag af pilotprojekternes igangsættelsesbreve, de syv slutrapporter og konsulentrapporter vedrørende evaluering af de enkelte pilotprojekters borgerinddragelse samt følgegruppens konsulentrapport vedrørende gennemgang af pilotprojekternes slutrapporter.

Evalueringen af hvert af de syv pilotprojekter er foretaget på baggrund af en række kriterier, som følgegruppen har opstillet indenfor emnerne: afgrænsning, vision, indhold (naturværdier, kulturhistoriske værdier, friluftsliv, turisme og formidling, erhvervsudvikling og levevilkår, bebyggelse, transport og borgerinddragelse).

Der er for hvert pilotprojekt opstillet et oversigtsskema, hvor der ud fra udvalgte kriterier er foretaget en opsummerende vurdering. Oversigtsskemaets kriterier er valgt med udgangspunkt i kriterier, som pilotprojekterne har været bekendt med forud for afrapporteringen.

Selve evalueringen er optaget som bilag 7. I det følgende bringes oversigtsskemaerne for de enkelte pilotprojekter.

Følgegruppen kan tilslutte sig hovedlinjerne i evalueringen, men tager forbehold med hensyn til mere detaljerede formuleringer, herunder vedr. f.eks. områdeafgrænsning. Det gælder også spørgsmålet om tilgrænsende marine områder.



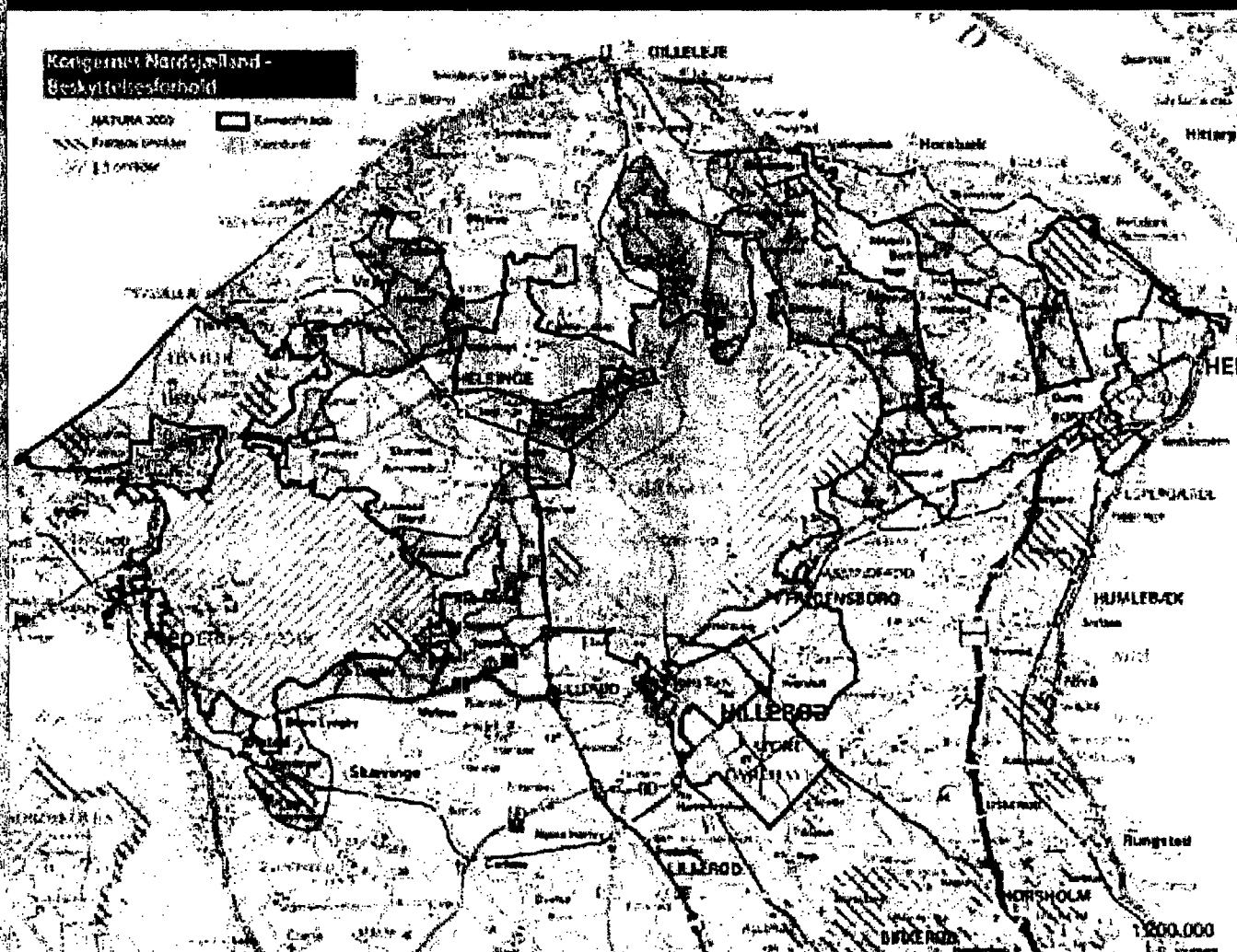
Følgegruppen påpeger, at med hensyn til detaljerne vedrørende områdeudpegning, vil dette på en hensigtsmæssig måde – med hensyn til tid og borgerinddragelse – først ske i forbindelse med processen ved den konkrete udpegning af en nationalpark. Dette gælder også vurderingen af hensigtsmæssigheden i, at der i visse tilfælde er foreslået afgrænsning af nationalparken i forhold til Natura 2000-områder.

Det er i øvrigt følgegruppens overordnede vurdering, at der som led i pilotprojekterne er udarbejdet nogle meget velgennemarbejdede rapporter, der giver en grundig belysning af de forskellige aspekter i forbindelse med etablering af kommende nationalparker. Der er endvidere i forbindelse med borgerinddragelsen betrukket nye veje som f.eks. åbne arbejdsgrupper, café møder, særlige lodsejermøder m.v., der kan være til inspiration for fremtidige initiativer af tilsvarende karakter.

Erfaringerne med borgerinddragelse er mange og forskellige, både hvad angår metoder, proces og målgrupper.

Kongernes Nordsjælland

Kort 1: Kort over afgrænsning af forslag til Nationalpark 'Kongernes Nordsjælland' med kerneområder og korridorer samt forskellige beskyttelsesforhold.



Kongernes Nordsjælland

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdeafgrænsning

Det foreslåede område er generelt velafgrænset med store sammenhængende kerneområder med rige udviklingsmuligheder. Området omfatter tre kerneområder og fire forbindelsesområder/korridorer og udgør et areal på 39.000 ha.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Området rummer Danmarks biologisk rigeste løvskov, herunder naturskov og sumpskov, samt klitter, klitplantage og hede. På internationalt plan bidrager området således med fine eksempler på Danmarks oprindelige naturtype tempereret løvskov. I området findes to af landets største søer. Esrum Sø er renvandet, en af Europas bedst udforskede søer og bruges som reference internationalt. Området er af en størrelse og kvalitet, der giver internationalt format. 42 pct. af området er Natura 2000-områder. Der er to universitetslaboratorier og dermed et betydeligt forskningspotentiale.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder**, herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Området har meget stort potentiale for at skabe større sammenhængende naturområder og for at styrke naturkvaliteten. På kort sigt foreslås etableret et stort sammenhængende område med udlæg af græsningskov med naturlige græssere, urørt skov samt områder med naturlige vandstandsforhold og forstyrrelsesfrie områder. For Gribskov er omfanget af disse initiativer ikke nærmere konkretiseret. Samlet set vil især løvskovs- og naturskovsområderne blive større og mere sammenhængende, bl.a. via korridorer i det åbne land langs vandløb, faunapassager m.m. Forslaget indeholder store muligheder for at berige hele Nordsjællands natur også udenfor nationalparkområdet.

Øgede muligheder for at færdes i og opleve **værdifulde landskaber og natur**

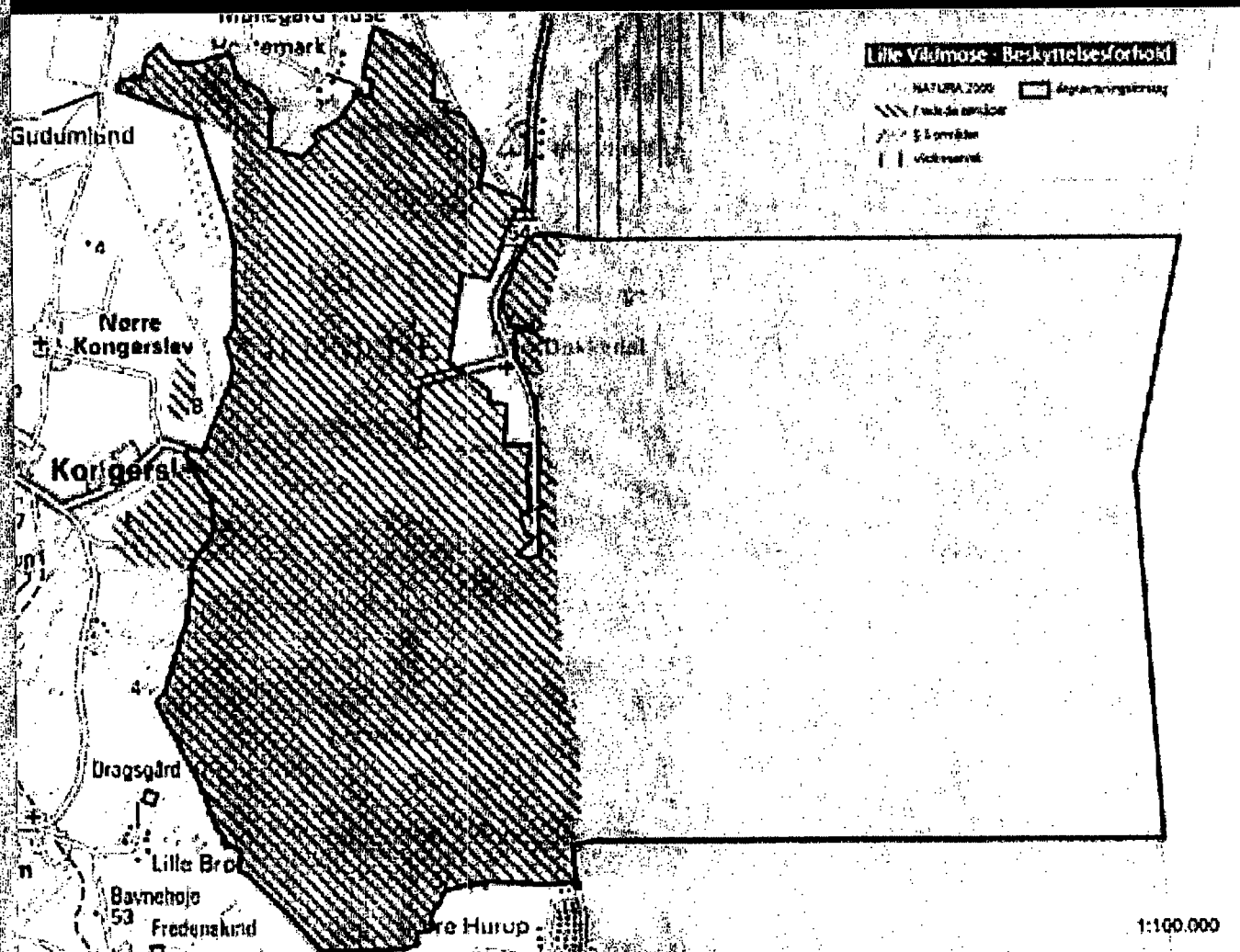
Området indeholder potentiale til at blive et stort oplevelsesmæssigt naturområde til gavn for Hovedstadsområdets millionbefolkning. Der vil blive et attraktivt netværk af stier til mange forskellige formål og målgrupper, og med nye tiltag som supplement til en stor række eksisterende aktiviteter og faciliteter. Med zoneret i kerneområder og korridorer tages hensyn til forskellige brugergrupper, ligesom formidlingen styrkes med bl.a. to nye centre.

Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

I nationalparken fortælles den nationale historie om kongemagt og kirke. De kulturhistoriske værdier spiller en helt afgørende rolle i nationalparken og der er mange konkrete forslag til styrkelse af kulturværdierne, bl.a. områder med skånsom drift og retablering af brændekanal. Kultursporene, deres sammenhæng med landskabet og de kulturhistoriske betingede naturområder synliggøres og vedligeholdes gennem pleje og drift. Et netværk af veje og stier - nye og genskabte - skal give adgang til kulturspor og rundt i kulturlandskabet. Et koordineret formidlingsnetværk af kulturhistoriske aktører skal bl.a. knytte de mange kulturspor sammen i store sammenhængende fortællinger.

Lille Vildmose

Kort 2: Kort over afgrænsning af forslag til Nationalpark Thy med forskellige beskyttelsesforhold.



Lille Vildmose

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdeafgrænsning

Afgrænsningen er forholdsvis snæver set i forhold til Natura 2000-området og i forhold til mulighederne for at styrke økologiske sammenhænge. Flere afgørende og værdifulde områder er ikke med i afgrænsningen, f.eks. området sydvest for Haslevgård Å, som kan være af afgørende betydning for opretholdelsen af højmosseområdet. I kystzonen er ligeledes ikke medtaget en bræmme af strandenge og kulturrenge omfattet af Natura 2000. Det foreslåede område er på 18.100 ha, hvoraf 8.000 ha er landareal.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Lille Vildmose rummer Danmarks største højmosse, som også er Vesteuropas største intakte højmosseområde med meget speciel og særegen flora og fauna. Området rummer nogle af Danmarks fineste naturskovearealer og er eneste ynglested for flere meget sjældne fuglearter. De lavvandede havområder er internationalt værdifulde rasteområder for vandfugle. 97 pct. af arealet er omfattet af Natura 2000. Projektet rummer forskningsmæssige perspektiver i form af store samgrænsningsprojekter med store græssere.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder** – herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Der foreslås reetablering af naturlige vandstandsforhold i de egentlige højmossearealer og i de omgivende kær samt rydning af opvækst af træer, hvilket afgørende vil styrke naturværdierne. Ved etablering af vildmarkszonen fremmes fri dynamik. Sammenhængen mellem næringsfattige naturtyper, enge og sjølvandsområder i Mellemområdet og landbrugszonen vil skabe et sammenhængende naturområde af forskellige naturtyper. Og konvertering af nåletræsbevoksninger til naturlig løvskov vil skabe et større sammenhængende løvskovs-økosystem. Særligt sårbar natur beskyttes gennem stærkt reguleret adgang.

Øgede muligheder for at **færdes** i og **opleve værdifulde landskaber og natur**

De foreslåede stier, guidede ture, overnatningsmuligheder og udsigtspunkter i området vil styrke mulighederne for at færdes i og opleve området. I de eksisterende færdselsfrie kerneområder begrænses muligheden for at besøge de naturmæssigt væsentligste dele af området.

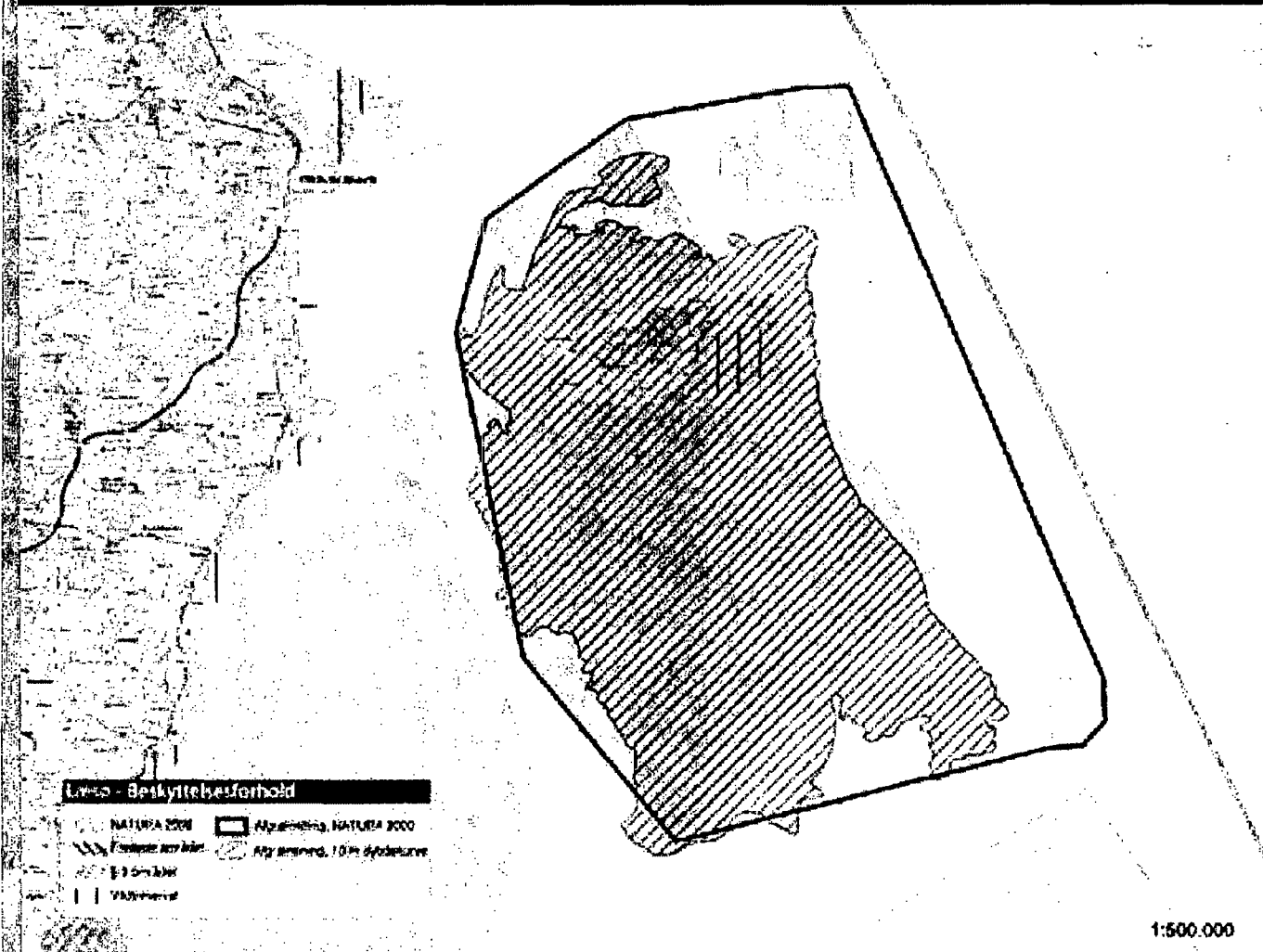
Der kan blive en spændende formidling både hvad angår natur og kulturhistorie, ikke mindst hvis det foreslåede samarbejde gennemføres om formidling af attraktioner også uden for nationalparken.

Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

Lille Vildmose er historien om den "indre kolonisation" og udnyttelse af det lokale råstof, tørv, fra sidst i 1700-tallet og frem. Flere kulturspor og miljøer med forbindelse til Lille Vildmoses kulturhistorie ligger uden for nationalparken, men inddrages gennem formidlingssamarbejde. Naturen har forrang i nationalparken, og kun Møllesøområdet forbliver i sin afvandede, kulturskabte tilstand. En sti skal føre fra Vildmosecentret gennem dette kulturlandskab. De nuværende veje og stier i landbrugszonen bevares som adgangsveje og vigtige elementer i den kulturhistoriske fortælling.

Læso

Kort 3: Kort over de to afgrænsningsforslag til Marin Nationalpark Læso – i forhold til henholdsvis Natura 2000 eller 10 m dybdekurven – samt forskellige beskyttelsesforhold.



Læsø

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdeafgrænsning

Der er to forslag til afgrænsning. Det ene omfatter de fleste Natura 2000-områder på og omkring Læsø, og har en størrelse og kvalitet af internationalt format. Det andet omfatter kun området indenfor 10 m dybde-kurven og udelader vigtige naturværdier på havet, bl.a. stenrev og boblerev. Begge forslag afskærer vigtige naturværdier på skrænten ud mod det meget dybe vand mod øst samt flere områder med boblerev mod nord. Forslagene til afgrænsning har arealer på hhv. 144.500 og 238.800 ha. Læsø's landareal på 11.400 ha indgår i begge forslag.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Marint forland med den mest artsrige bundfauna på det danske søterritorium og som sandsynligvis er donorområde for en række arter til de øvrige danske farvande. Stenrev og især bobleflækkerne giver mulighed for plante- og dyreliv, der kun ses få andre steder i europæiske farvande. Omkring halvdelen af området er omfattet af Natura 2000. Enkelte fuglearter har 2/3 af deres population på Læsø. Det største forslag afspejler nogenlunde den variation i bundtyper, vanddybder, salt- og strømforhold, som er karakteristisk for farvandet og giver det betydning på internationalt plan.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder** – herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Naturen er relativt urørt og af høj kvalitet – specielt på havet og på Rønnerne. Projektet mangler konkrete forslag til forbedring af den eksisterende tilstand, bortset fra etablering af grænsingsselskaber til at modarbejde tilgroning som hovedtrussel og fremskyndet konvertering til naturnær skovdrift. Sårbar natur ønskes sikret gennem strategier for færdsel og næringsstofflørsel, dog specificeres ikke nærmere, hvor eller hvordan.

Øgede muligheder for at færdes i og **opleve værdifulde landskaber og natur**

Nye vandrestier, ridestier og boardwalks i vådområder vil styrke oplevelsen af natur og landskab. Yderligere vil spændende idéer som etablering af en undersøisk udkigspost øge muligheden for at opleve og få formidlet Danmarks havmiljø.

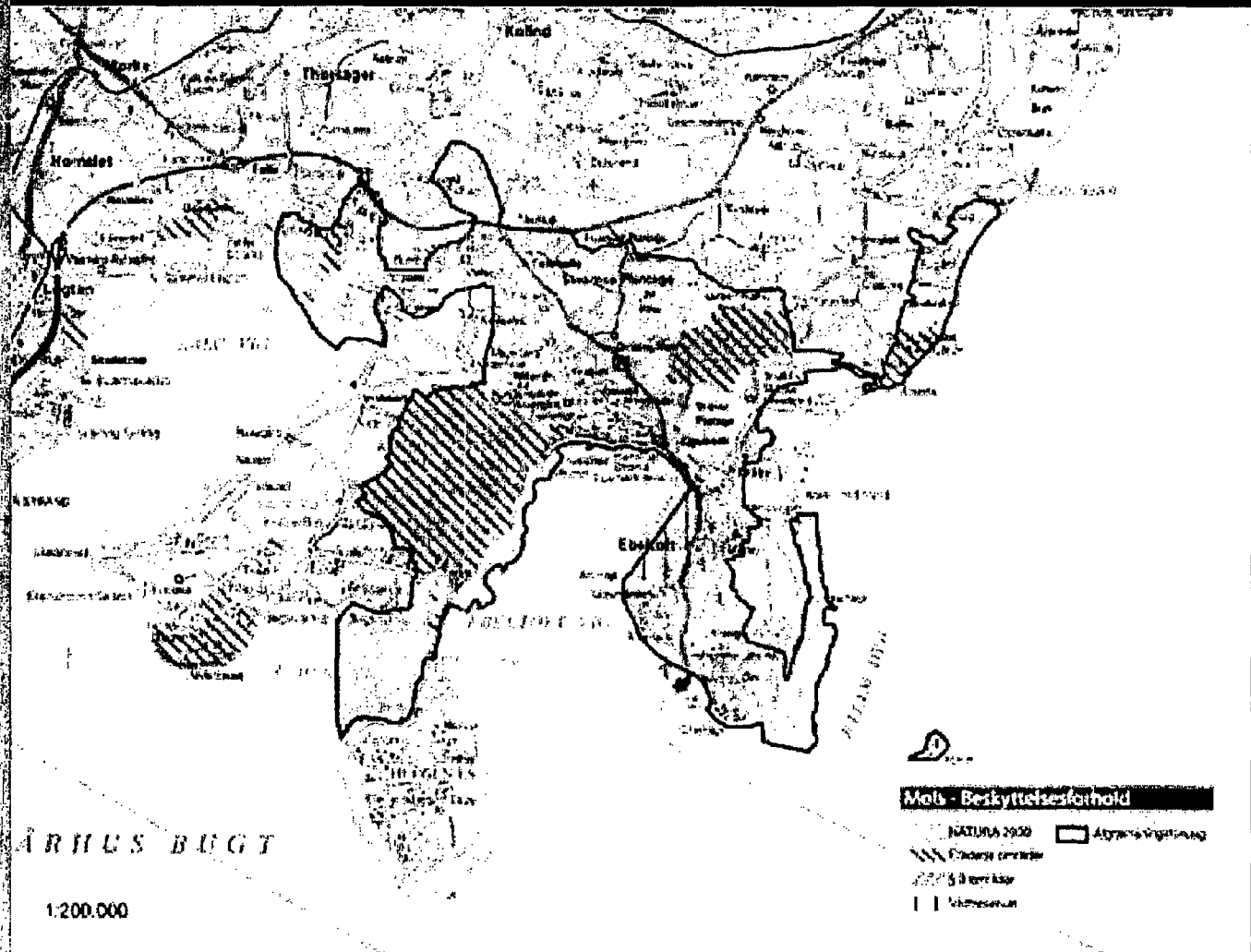
Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

Kultursporene afspejler, hvordan man i det isolerede øsamfund har tilpasset sig livsvilkårene og afhængigheden af havet.

Kulturhistorien er kun tillagt en mindre rolle. Indledende undersøgelser kan danne baggrund for evt. senere initiativer. Den eksisterende viden kunne dog godt være inddraget bedre, særligt i formidlingen. Nogle få saltsydeanlæg og havediger udvælges, synliggøres og formidles, og der sikres adgang til disse.

Mols Bjerge

Kort: 4 Kort over afgrænsningsforslag til Nationalpark Mols Bjerge med forskellige beskyttelsesforhold.



Mols Bjerge

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdeafgrænsning

Området omfatter hele det centrale og varierede Mols Bjerge landskab, de store skove nord herfor med Stubbe Sø samt en udløber ud til Kattegatkysten. Området indeholder varieret kystnatur af international værdi, men en afgrænsning, der også havde omfattet kystområdet ud mod Kalø Vig, ville have forøget sammenhængen i de medtagne marine områder og skærpet repræsentation af det værdifulde østdanske kystlandskab. En forudsætning fra projektets start var, at Helgenæs med sine stenstrande og lerskrænter med fri dynamik ikke kom med i området. Ud fra et helhedssyn udelades herved relevante arealer fra området.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Molsområdet er landskabeligt og geologisk enestående i dansk sammenhæng. Området er meget artsrigt med store variationer i naturtyper inden for kyst- og lysåben natur, herunder næringsfattige områder, og skove og overdrev. Variationen i kystnaturen giver nationalparken betydning på internationalt niveau. Området rummer en rigdom af planter, insekter og krybdyr. Mange arter er internationalt beskyttede eller rødlistede. 1/3 af området er omfattet af Natura 2000. I området findes stor forskningsekspertise i form af Mols Laboratoriet, Naturhistorisk Museum og en afdeling af DMU på Kalø.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder** – herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Det foreslås, at genopretning og pleje af særlige og sårbare naturtyper igangsættes med det samme, primært ved græsning og modvirkning af tilgroning. Dernæst prioriteres etablering af sammenhænge gennem korridorer og forbedring af naturlig dynamik, højere vandstand på enge, konvertering til urørt skov og bekæmpelse af invasive arter. Spredningskorridorer langs kyststrækningen er et spændende forslag, hvor inddragelsen af flere kyststrækninger vil øge værdien af de medtagne kyst- og havområder ved at skabe større landskabelig og økologisk forbindelse. Det langsigtede mål er en dynamisk græsningsnatur med mange forskellige successionstrin. Det konkrete omfang af ekstensiv græsningsdrift er ikke beskrevet.

Øgede muligheder for at færdes i og opleve **værdifulde landskaber og natur**

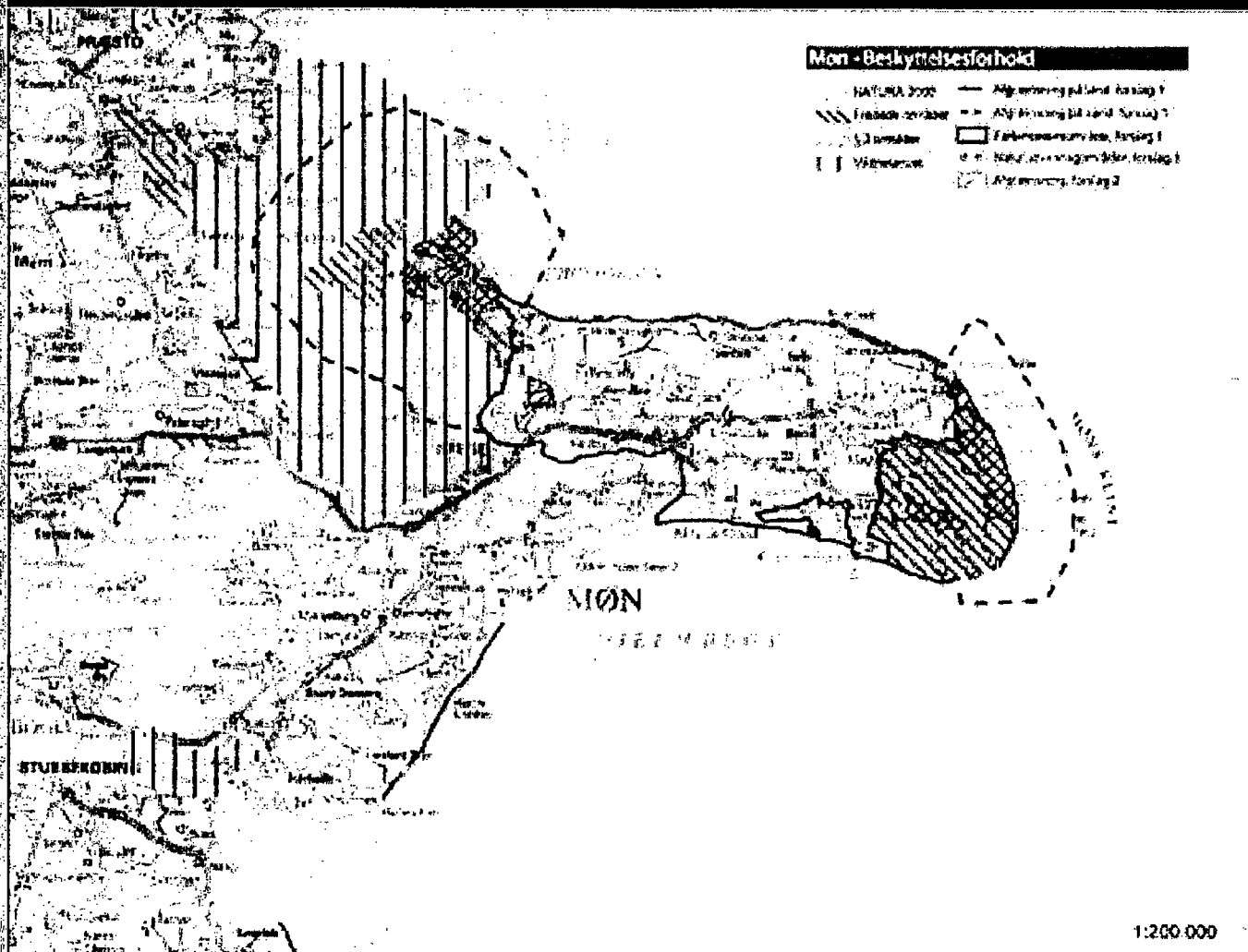
Tiltag på friluftsområdet fordeles jævnt ud i området for at sikre nærhed og tilgængelighed. Færdsel styres gennem intelligent planlægning, adskillelse af aktiviteter og evt. etablering af forstyrrelsesfri zoner. Forbindelseslinier sikres gennem overordnet planlægning og økomuseumstanken anvendes i formidlingen. Formidlingsaktiviteter og information foreslås koordineret gennem samarbejde, evt. oprettelse af et nationalparksekretariat og bl.a. gennem en internetportal.

Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

Nationalparkens talrige kulturværdier spænder vidt i tid og indhold. De giver tidsdybde og dynamik til parkens landskaber, som tilsammen viser den store variation i samspillet kultur-natur. De kulturhistoriske værdier synliggøres gennem en aktiv indsats for pleje og vedligeholdelse baseret på lokal medvirken, der sikres og fastlægges ved bl.a. dialog, kulturråd og kulturplaner. Genåbning af gamle færdselsveje, aftaler om adgang, anlæg af nye stier og veje skal gøre det muligt at komme hen til kultursporene og rundt i landskabet.

Møn

Kort 5: Kort med de to afgrænsningsforslag for Nationalpark Møn – henholdsvis forslag 1 og 2 – samt forskellige beskyttelsesforhold.



Møn

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdefgrænsning

I forslag 1 er foretaget en hensigtsmæssig afgrænsning af området, som udgør et areal på 20.000 ha, hvoraf 12.000 ha er land. Afgrænsningen er dog ikke færdiggjort for de marine områder, hvor der også er store Natura 2000-arealer. Forslag 2 skaber ikke umiddelbart sammenhæng mellem eksisterende naturområder eller rummer potentiale for afgørende at styrke naturværdierne. Dog fremgår det af forslaget, at en afklaring af vilkårene for etablering af nationalparken rummer mulighed for, at landbruget stiller sig positiv overfor udvidelse af områdeafgrænsningen.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Høje Møn med klinten, Høvblege og Jydelejet, er et nationalt klenodie, både i landskabelig, geologisk og biologisk henseende. Koncentreret i de to kerneområder findes et usædvanligt stort antal – mere end 300 – af Danmarks rødlistede arter, herunder orkidéer, insekter og fugle. Særlige naturtyper er klinten, bøgeskov og overdrev på kalk, strandenge og strandoverdrev. Enge og lavvandede havområder er vigtige internationale raste- og overvintringspladser for andefugle. 16 pct. af området på land er omfattet af Natura 2000. 25 pct. af landområdet er fredet.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder** – herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Møns naturareal vil kunne blive meget væsentligt forøget ved de foreslåede tiltag i model 1, bl.a. gennem genopretning af 1.500 ha overdrev og 200 ha græsningskov samt genopretning af 1.300 ha vådområder med fri dynamik bl.a. ved etablering af naturlige vandstandsforhold. Indsatsen målrettes mod truede og rødlistede arter. Særlig sårbar natur sikres gennem naturpleje og –genopretning. Klintens kystdynamik og Ulvshales og Nyords beskyttede kystlandskab rummer frie dynamiske processer. I naturudviklingsområderne er det foreslået at etablere væsentligt mere natur for at forbinde kerneområderne.

Øgede muligheder for at færdes i og opleve **værdifulde landskaber og natur**

Hele øen foreslås forbundet med et netværk af stier, som bl.a. leder besøgende hen til spændende oplevelser og uden om de sårbare områder. Der foreslås etablering af et lokalt udviklingselskab for bæredygtig turisme og en naturskoletjeneste i forbindelse med Geocenter Møns Klint. Der udarbejdes en handlingsplan for formidlingsaktiviteter i nationalparken og foreslås koordination mellem stat og det nye Geocenter, evt. gennem en nationalparkadministration.

Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

Kultursporene og miljøerne fra historisk og nyere tid afspejler den alsidige erhvervsstruktur, der endnu er bevaret her, men som er forsvundet andre steder.

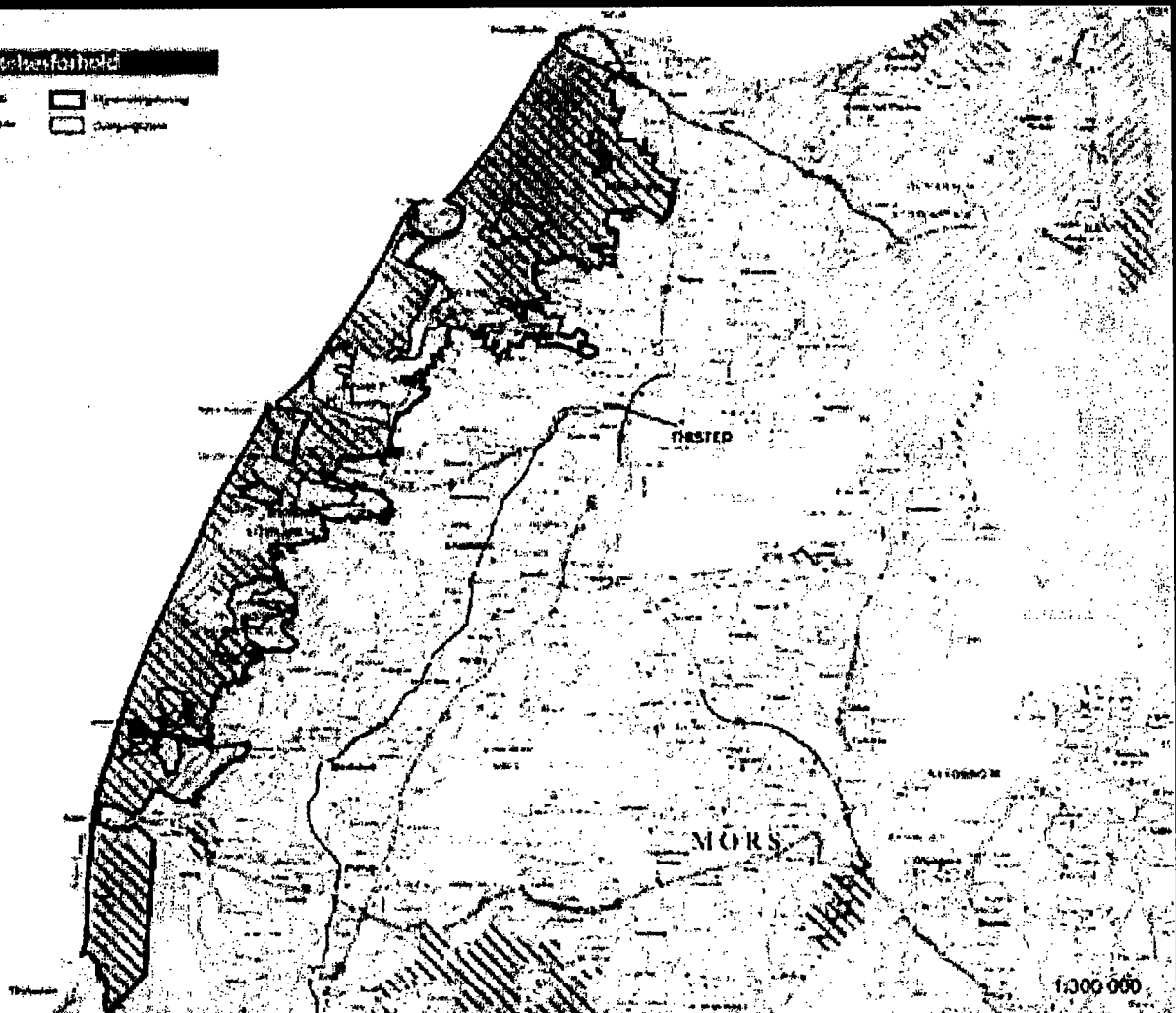
Der ses en klar sammenhæng mellem de kulturhistoriske bevaringsværdier og landdistriktsudvikling. Bevaring af bygninger og fastholdelse af de traditionelle erhverv er derfor det væsentligste indsatsområde. Vedligeholdelse og pleje udføres af lokale lav og arbejdsgrupper ud fra en overordnet handlingsplan. Afviklingen af landskabets ældre infrastruktur skal stoppes, og nye og gamle adgangsveje etableres og genåbnes.

Thy

Kort 6: Kort med afgrænsningsforslag for Nationalpark Thy med forskellige beskyttelsesforhold.

Thy Beskyttelsesforhold

- | | |
|------------------|-----------------------|
| MAPPE 1000 | Økologisk beskyttelse |
| /// Fællesområde | Økologisk beskyttelse |
| /// Økologisk | |



Thy

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdefgrænsning

Afgrænsningen er fastlagt på baggrund af ejerskab, landskabsfredninger, Natura 2000-status m.m. På langt sigt bør den kystnære del af havet inddrages, idet det indgår i en dynamisk sammenhæng med det foreslåede område, ligesom det bør undersøges om oplandet til nogle af områdets store søer kan inddrages. Området er på 24.370 ha næsten udelukkende landareal.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

De store sammenhængende klit- og klithedelandskaber i Thy er enestående i både dansk og international sammenhæng. De udgør en stor del af det nordeuropæiske klitareal og den unikke naturtype den nordatlantiske klithede. Flora og fauna er særpræget, sjældne og sårbar. 53 pct. er Natura 2000-område og 58 pct. er fredet. Området på land har en størrelse, der giver det internationalt format.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder** – herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Der vil kunne ske en afgørende styrkelse af naturværdierne i klitter og klitheder. Det foreslås på kort sigt at styrke lysåbne naturtyper, bl.a. gennem rydninger og tyndinger af 700 ha i klitplantagerne. Herved skabes mulighed for spredning og udvikling af det karakteristiske plante- og dyreliv, som nu er isoleret som øer mellem plantagerne. Forslaget om vandstandshævning og græsning med naturlige græssere vil også styrke dynamikken. Særligt sårbar natur sikres gennem reguleret færdsel og overvågning af udviklingen.

Øgede muligheder for at færdes i og opleve værdifulde landskaber og natur

Det eksisterende stinet udbygges sammen med overnatningsfaciliteter, og færdslen styres udenom de sårbare områder.

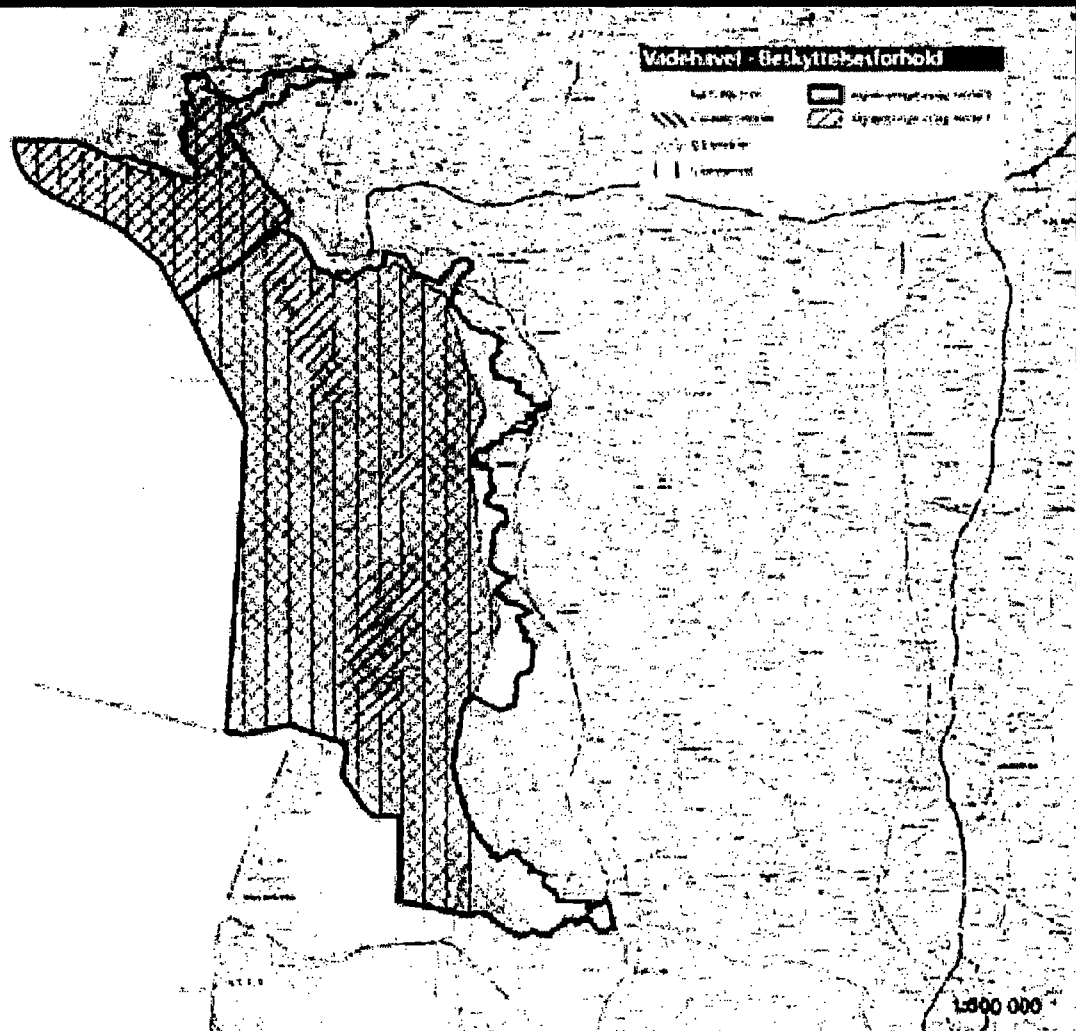
Formidlingen tager udgangspunkt i et foreslået centralt Nationalparkcenter Thy understøttet af andre mindre centre og museer ude i området. Der fokuseres på at opbygge en skoletjeneste i området.

Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

De væsentligste kulturhistoriske spor knytter sig til thyboernes skiftende brug af klitlandskabet, sandflugt, redningsvæsen samt 2. verdenskrig. Der lægges vægt på tværfagligt samarbejde, og kulturhistorien indgår bl.a. i forsøg med naturpleje og udvikling af egnsprodukter. De kulturhistoriske værdier synliggøres ved vedligeholdelse og pleje af vegetation, så de er visuelt og fysisk tilgængelige, og gennem formidling, så deres kulturhistoriske rolle forstås. Redningsvejen og Kystvejen er adgangsvejen, der knytter vigtige kulturspor sammen, men derudover skal der også sikres adgang til fjernere liggende kulturspor.

Vadehavet

Kort 7: Kort med to afgrænsningsforslag for Nationalpark Vadehavet – henholdsvis model 1 og 2 – samt forskellige beskyttelsesforhold.



Vadehavet

Udvalgte kriterier

Vurdering

Områdefrænsning

Begge forslag til afgrænsning er store. De udgør hhv. 133.949 og 154.409 ha. Områderne har umiddelbart arealer af en størrelse, der berettiger til international nationalparkstatus. Model 2 medtager marskarealerne bag digekronen i forslaget, hvorved områdets geologiske sammenhæng og funktionalitet for fuglelivet sikres som en helhed.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Vadehavet er et vådområde af overordentlig stor naturmæssig betydning nationalt og internationalt. Med sine vadeblader og kystnære natur med klitter, strandenge og marsk udgør Vadehavet et helt særligt og dynamisk økosystem. Området er afgørende som rasteplass for millioner af fugle på træk, men også for en række af Danmarks ynglende fugle, samt fisk og havpattedyr er området af vital betydning. Omkring 97 pct. af området er omfattet af Natura 2000 og Ramsar. 84-94 pct. af området er – alt efter model – fredet.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder** – herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet og fri dynamik**

Vadeblader og havområder skal sikres mod menneskelig indgriben gennem planlægning og zonerings. Strandengene afgræsses og i inddigede marskområder etableres en mosaik af driftsformer til gode for fuglelivet. Det foreslås endvidere at lade strande og klitter udvikle sig naturligt, dog under hensyntagen til befolkningens sikkerhed. Projektet fremhæver mulighederne for gennem koordinering af nationale og lokale interesser i området at udvide beskyttelsen af Vadehavets sårbare natur med respekt for lokalbefolkningens levevilkår og udviklingsmuligheder, baseret på et bæredygtigt grundlag. Projektet tager udgangspunkt i eksisterende foranstaltninger og tiltag og kommer med få nye tiltag.

Øgede muligheder for at **færdes** i og **opleve værdifulde landskaber og natur**

Der foreslås flere faciliteter, ligesom færdslen skal kanaliseres hen, hvor naturen er robust. Digerne foreslås som evt. mulighed. Området er allerede meget besøgt og de foreslåede tiltag vægtes grundigt mod en holdbar udnyttelse af området.

Behovet for yderligere formidling skal vurderes og en koordinering af eksisterende formidlingscentre skal sikre de besøgende et optimalt besøg.

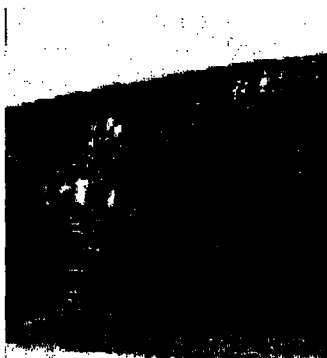
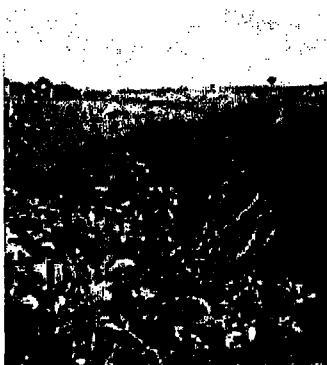
Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

Vadehavsområdets kulturhistorie ligger i samspillet mellem menneske og natur, dvs. tilpasningen til det dynamiske landskab, som kan aflæses af kulturspor og landskab og i skikke og traditioner.

Kulturhistorien skal understøtte den lokale identitet og i samarbejde med jordbrugserhvervet formidle brugen af landskabet. Resultaterne af LancewadPlan projektet, bl.a. et kulturarvsatlas vil danne udgangspunkt for varetagelsen af de kulturhistoriske værdier. Stude-drivejen kan være hovedvejen til de kulturhistoriske værdier. Derudover skal vej- og stisystemet udbygges, bl.a. med rundture i områder med landskabs- og kulturværdier.

Formål med nationalparker

Det er ikke nævnt udtrykkeligt i følgegruppens kommissorium, at følgegruppen skal komme med en anbefaling til formålet med etablering af nationalparker i Danmark. Følgegruppen har dog i sit arbejde fundet det vigtig og hensigtsmæssigt at formulere et forslag til beskrivelse af formålet, således at det er tydeligt, hvad udgangspunktet med nationalparker er, og der er en fælles forståelse for, hvorfor der skal etableres nationalparker i Danmark.



Overordnede drøftelser

Der er enighed i følgegruppen om, at nationalparker i Danmark bør fremme en bred vifte af formål – eksempelvis natur, kulturhistorie, friluftsliv, formidling, undervisning, forskning og lokalsamfundets udvikling. Følgegruppen har under sine drøftelser understreget, at det vigtigste formål må være at styrke og udvikle naturen, hvilket er i overensstemmelse med dels Wilhjelmudvalgets anbefaling, og dels med indholdet i regeringens igangsættelse af pilotprojekterne. De øvrige forhold er også af stor betydning, men følgegruppen har ikke i øvrigt ønsket at opstille en prioritering mellem de forskellige formål med en nationalpark.

Følgegruppen har endvidere i sine drøftelser lagt vægt på, at en dansk nationalpark både har et nationalt sigte, hvor nationale formål i forhold til natur og internationale forpligtigelser skal varetages, og et mere lokalt sigte, hvor befolkningens medejerskab anses som vigtigt for at få en velfungerende nationalpark, og hvor der lægges vægt på befolkningens muligheder for fortsat at bo og drive erhverv i områderne.

Anbefaling – formål

- at sikre større sammenhængende naturområder og landskaber af national og international betydning
- at styrke områdernes naturkvalitet og biologiske mangfoldighed afgørende samt sikre kontinuitet og muligheder for fri dynamik i naturen,
- at bevare og styrke områdernes

landskabelige og geologiske værdier

- at bevare og synliggøre de kulturhistoriske værdier
- at bevare og synliggøre mangfoldigheden i kulturlandskabet
- at understøtte og styrke forskning, undervisning og formidling i områdets værdier
- at fremme befolkningens muligheder for at bruge og opleve naturen og landskabet, bl.a. gennem en formidling af områdets natur- og kulturhistoriske værdier
- at understøtte en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder erhverv, under respekt af beskyttelsesinteresserne
- at styrke bevidstheden om områdets værdier gennem en inddragelse af befolkningen i dets forvaltning og udvikling.

Følgegruppens uddybende bemærkninger til formålet

Det overordnede formål fastlægger de hensyn, der skal lægges til grund for udpegning og udvikling af danske nationalparker.

Det skal med henvisning til Wilhjelmudvalgets rapport og regeringens handlingsplan for biologisk mangfoldighed præciseres, at styrkelsen af naturværdierne i nationalparkerne ikke bør ske på bekostning af den øvrige natur.



Udgangspunktet er, at der skabes større sammenhængende naturområder og landskaber indenfor de udpegede nationalparkområder. Udviklingen vil ske i løbet af en længere periode.

På baggrund af de eksisterende forhold understøttes naturens fri dynamik indenfor de naturtyper, hvor det er hensigtsmæssigt.

Befolkningens mulighed for at bruge naturen og landskabet i nationalparkerne skal øges og i øvrigt ske med respekt for områdernes beskyttelsesinteresser. Vigtige midler til at øge befolkningens muligheder vil i den forbindelse være formidling, oplevelser og information.

De kulturhistoriske værdier skal ses i sammenhæng med natur, viden om menneskets samspil med naturen og kulturarvens store betydning for befolkningens oplevelsesmuligheder.

Nationalparkerne kan komme til at bidrage til en udvikling til gavn for lokalsamfundet, herunder til forbedring af levevilkårene. Men udviklingen skal ske i respekt for naturværdierne, som er det overordnede formål med udpegning og udvikling af nationalparker i Danmark. Udviklingen af nationalparker bør ske i samspil mellem befolkningen og myndighederne, så nationalparkerne forankres lokalt.

Udpegningskriterier for nationalparker

Følgegruppen har til opgave at komme med anbefalinger til udpegningskriterier i forbindelse med udvælgelse, udpegning og etablering af nationalparker.

Overordnede drøftelser om kriterier

Følgegruppens drøftelser om kriterier har taget udgangspunkt i de udmeldinger, som minister eller regering har udsendt i forbindelse med igangsættelsen af pilotprojekterne, Handlingsplan for biologisk mangfoldighed og følgegruppens 2 notater, der har været udsendt til pilotprojekterne, om 'regeringens udmeldinger om styrkelsen af naturværdierne' og 'regeringens udmeldinger om styrkelsen af friluftsliv og kulturhistoriske



værdier' i relation til arbejdet med pilotprojekterne.

Følgegruppen finder ikke, at erhvervsudvikling kan ses som et kriterium for udpegning af en nationalpark. Det må i stedet ses i forbindelse med nationalparkens formål.

Følgegruppen lægger til grund, at bred lokal opbakning er en forudsætning, når et område skal udvælges, udpeges og etableres som nationalpark. Følgegruppen har derfor valgt at inddrage begrebet bred lokal opbakning under procedure for udvælgelse, udpegning og etablering jf. nedenfor.

Følgegruppen har endvidere under drøftelserne præciseret, at en skabelse af sammenhængende naturområder sker inden for nationalparkens afgrænsning, og at mulighederne for at færdes i og opleve værdifulde landskaber og natur følger de almindelige adgangsregler.

Anbefaling – udpegningskriterier

Det overordnede kriterium for udpegning af et område til nationalpark er, at området har national og/eller international interesse på grund af dets ene-

stående naturmæssige og landskabelige værdier, herunder at:

- Området indeholder betydelige arealer, der med hensyn til biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge rummer værdier af national og international betydning, herunder forskningsmæssige værdier
- Området rummer et betydeligt potentiale for på kort eller lang sigt at etablere større sammenhængende naturområder og for at styrke naturområdernes naturkvalitet, kontinuitet og skabe muligheder for fri dynamik
- Området bidrager sammen med andre danske nationalparker til at dække de vigtigste danske naturtyper
- Områdets etablering som nationalpark er et velegnet redskab til en koordineret, langsigtet udvikling af områdets naturmæssige, landskabelige, geologiske, kulturhistoriske og friluftsmæssige værdier i samspil med lokalbefolkningen og erhverv.
- Området giver befolkningen og besøgende bedre muligheder for at færdes i og opleve værdifulde landskaber og natur
- Området bidrager til at styrke og synliggøre væsentlige kulturhistoriske værdier.



Følgegruppens uddybende bemærkninger til udpegningskriterier

Udpegningskriterierne bør anvendes allerede i den indledende fase, hvor miljøministeren udvælger de områder, der skal gennemgå den udpegnings- og etableringsprocedure med en tilhørende offentlighedsfase, som foreslås indført i forbindelse med en lov om nationalparker.

For at et område kan komme i betragtning til at blive udvalgt som et nationalparkprojekt, bør der lægges vægt på, at der er mulighed for at få opfyldt de fleste af udpegningskriterierne. Det er endvidere afgørende, at der er de fornødne ressourcer og incitamentter til at gennemføre projekterne.

Afgørende for, om et område bliver udpeget som nationalpark efter at have gennemgået etableringsproceduren, vil være, at de fleste af udpegningskriterierne vurderes at være opfyldt. Det er dog et absolut krav, at der vil ske en afgørende styrkelse af naturværdierne.

Procedure for udvælgelse, udpegnings og etablering af nationalparker

Følgegruppen har til opgave at komme med anbefalinger til procedure i forbindelse med udvælgelse, udpegnings og etablering af nationalparker.

Overordnede drøftelser om udvælgelse, udpegnings og etablering af nationalparker

Følgegruppen har under sine drøftelser lagt vægt på, at der i forbindelse med den indledende udvælgelse skelnes mellem helt nye områder og de gennemførte pilot- og undersøgelsesprojekter, hvor der allerede er lavet et stort arbejde, for at tydeliggøre områdernes egnethed til nationalpark. Det har ligget følgegruppen på sinde, at der sikres et tilstrækkeligt udvælgelsesgrundlag. Det første skridt i forbindelse med afsøgningen af mulighederne for at et område kan komme på tale som nationalpark er, at der gennemgås en længere fase med undersøgelser og planlægningsovervejelser samt en inddragelse af lokalbefolkningen, der sikrer en åben debat og lokal forankring. Først når der er tilvejebragt en tilstrækkelig viden om områdets eksisterende og potentielle værdier, og der gennem deltagelse i arbejdsgrupper, studiekredse, offentlige møder mv. er sket en reel inddragelse af lokalbefolkningen i drøftelser og overvejelser om formål og indhold af en eventuel nationalpark, er der grundlag for at igangsætte en egentlig etableringsprocedure. De gennemførte pilotprojekter opfylder kravene til en sådan indledende planlægnings- og debatfase. For nye områder, der ønskes at indgå i en udvælgelse af nationalparker, bør der derfor udarbejdes lignende rapporter, der kan belyse områdets egnethed som

nationalpark og den lokale opbakning til ideen.

For selve udpegningsfasen har følgegruppen lagt vægt på, at der skal være et éntydigt forslag til geografisk afgrænsning, og at de økonomiske vilkår og virkemidler skal være afklaret. Følgegruppen har således ønsket at understrege, at lokalbefolkningen, herunder de berørte lodsejere, har en så vidt mulig klar forestilling om, hvad der vil være indholdet i en kommende nationalpark, og under hvilke præmisser nationalparkens udvikling vil foregå.

Der skal på dette grundlag gennemføres en ny debatfase med inddragelse af befolkningen i debatten.

Følgegruppen har drøftet, hvad der ligger i kravet om 'bred lokal opbakning'. Følgegruppen mente ikke, at det var muligt at definere begrebet og give en nærmere fortolkning af, om der var lokal opbakning i et område. Det måtte bero på en politisk vurdering, som blev foretaget af miljøministeren. Der var enighed om, at enkeltpersoner eller en-

kelte grupper ikke kan være blokerende for etablering af en nationalpark. Det var endvidere enighed om, at der lægges større vægt på holdningen hos personer, der bor i lokalområdet, end hos personer der bor andre steder i Danmark. Endvidere var der enighed om, at 'bred lokal opbakning' i hvert fald forudsætter tilslutning fra den eller de kommunalbestyrelse(r), der repræsenterer arealer inden for området. Det er en forudsætning for følgegruppen, at nationalparkernes udvikling bygger på hovedprincippet om frivillighed, og følgegruppen er i øvrigt overbevist om, at den lokale opbakning vil være helt central for at få en velfungerende nationalpark.

Anbefaling – procedure for udvælgelse, udpegning og etablering af nationalparker

Følgegruppens forslag tager udgangspunkt i, at Folketinget har vedtaget en lov om nationalparker, hvor ministeren får til opgave at udvælge de områder,



der skal i gang med en udpegningsprocedure og en egentlig etablering.

Det første trin i processen vil være, at ministeren udvælger det eller de område(r), som bliver kandidater (benævnt nationalparkprojekter nedenfor) til at blive nationalpark.

Følgegruppen vil anbefale at følgende forhold indgår i en udvælgelse af nationalparkprojekter.

- For at et område kan komme i betragtning til at blive udvalgt af ministeren til nationalparkprojekt, bør der lægges vægt på, at flest mulige af formålene og udpegningskriterierne i loven vil kunne opfyldes.
- Der bør derfor forud for udvælgelsen af nationalparkprojektet være gennemført en vurdering af de potentielle områders egnethed. Vurderingen bør gennemføres med udgangspunkt i de udarbejdede rapporter fra pilotprojekterne og følgegruppens evaluering heraf. For undersøgelsesprojekterne er udgangspunktet de udarbejdede rapporter.
- Før helt nye områder kan komme i betragtning til at blive udvalgt som nationalparkprojekter, bør der gennemføres et projekt og udarbejdes en rapport i stil med det, der har været gennemført for pilot- og undersøgelsesprojekterne.



Følgegruppen har følgende anbefaling til en procedure for udpegning af nationalparkprojekter.

- Miljøministeren træffer beslutning om, hvilke områder der udvælges til at gennemføre den i loven foreskrevne udpegningsprocedure.
- Miljøministeren udarbejder et udkast til landsplandirektiv og et udkast til bekendtgørelse for hvert af de områder, der udvælges til nationalpark projekt.
- Udkast til landsplandirektiv og bekendtgørelse udarbejdes med udgangspunkt i lovens beskrivelse af formål og udpegningskriterier, de udarbejdede rapporter og den for områderne gældende overordnede

planlægning (de gældende regionplaner, der er ophøjet til landsplandirektiver).

- Forslag til nøjagtig områdeafgrænsning og det formål og de rammer, som skal gælde for planlægningen af områderne, vil fremgå af udkast til bekendtgørelse og landsplandirektiv.
- Til brug for debatfasen fremlægges information om hovedtankerne med den foreslåede nationalpark, forskellen mellem kerneområder og korridorer, den langsigtede udvikling af områder, hovedprincippet om frivillighed osv. Informationerne bør tage udgangspunkt i det projekt, der er udarbejdet i forbindelse med områdets udvælgelse til nationalparkprojekt.
- Forinden bør det af hensyn til bl.a. de berørte lodsejere være afklaret, hvilke økonomiske vilkår og virkemidler mv. nationalparkens etablering og drift vil blive baseret på.
- Der gennemføres inden for de første uger af høringsperioden en skriftlig orientering af de berørte lodsejere og evt. erhvervsfolkere for at sikre en direkte information.
- Miljøministeriet forestår sammen med den eller de berørte kommuner den offentlige debat – med en debatfase på mindst 4 måneder. Der sikres en bred inddragelse af lokalbefolkningen og hovedinteressenter.

Følgegruppen kan anbefale følgende for en etablering af en nationalpark.

- Beslutning om etablering af et område som nationalpark træffes af miljøministeren på grundlag af den gennemførte offentlighedsfase.
- Etableringen sker ved udstedelse af et landsplandirektiv for området og ministeriel bekendtgørelse.
- Der etableres en nationalparkadministration i overensstemmelse med loven og bekendtgørelsen.

Følgegruppens uddybende bemærkninger

Følgegruppen foreslår, at nationalparkbestyrelsen inden for 2 år efter etableringen af parken udarbejder en forvaltningsplan indenfor de rammer, der er fastlagt i landsplandirektivet og bekendtgørelsen. Nationalparkbestyrelsen inddrager lokalbefolkningen i forbindelse med udarbejdelse af forvaltningsplanen. Forvaltningsplanen skal gennemgås med faste mellemrum med henblik på en eventuel revision.

Følgegruppen skal endvidere fremhæve at en udvikling af nationalparker bygger på et hovedprincip om frivillighed, og at nationalparken løbende udvikles over en længere årrække på f.eks. 20 – 30 år.

Opstår der ønsker i mindre bysamfund eller større områder om at blive en del af en nationalpark, kan parken udvides ved at følge den almindelige udpegningsprocedure med landsplandirektiv og en ny bekendtgørelse. I tilfælde af, at et mindre antal lodsejere ønsker at indgå i nationalparken, bør der undersøges muligheder for at etablere en forenklet procedure.

Model for nationalparker

Det fremgår af kommissoriet for følgegruppens arbejde, at følgegruppen skal give anbefalinger til danske modeller for nationalparker herunder procedurer og kriterier for deres etablering og deres forvaltnings- og lovgivningsmæssige rammer, samt en balanceret afvejning af alle de involverede interesser.

Følgegruppens overordnede drøftelser af de lovgivningsmæssige rammer

Følgegruppen har lagt til grund, at de lovgivningsmæssige rammer – uanset hvilken reguleringsmodel og hvilket indhold, der vælges – skal bygges op over en lov, der vedtages af Folketinget, og en eller flere bekendtgørelser udstedt af ministeren samt eventuelt nogle lokale regler/regulativer, der omfatter mindre geografiske områder.



Følgegruppen har drøftet forskellige lovmodeller, og har peget på, at en rammelov, der skal indeholde generelle regler for alle nationalparker, og som bemyndiger ministeren til at fastsætte mere detaljerede regler, harmonerer bedst med dansk retstradition og vil være den mest smidige model, i forbindelse med en løbende udpegning og etablering af flere nationalparker.

De andre modeller, der har været drøftet, dvs. udarbejdelse af en selvstændig lov for hver enkelt nationalpark eller at udbygning af den gældende lovgivning, dvs. primært naturbeskyttelsesloven og planloven, har følgegruppen fundet usmidige og mindre egnede end en rammelov.

Følgegruppen har på denne baggrund anbefalet, at rammeloven skal være den overordnede hjemmel for ministerens udpegning af den enkelte nationalpark. Udpegning og etablering kan herefter formelt ske ved miljøministerens landsplandirektiv og bekendtgørelse om den enkelte nationalpark.

Følgegruppen har drøftet de mere overordnede emner, som en rammelov kan indeholde. Følgegruppen har lagt



vægt på, at loven i hvert fald skal fastsætte formålet med etablering af nationalparker og de kriterier og procedurer, der skal lægges til grund herfor. Følgegruppen har lagt vægt på, at procedurerne skal sikre borgerinddragelse både i forbindelse med udpegningen af et område til nationalpark og i den senere udvikling af nationalparken. Loven skal endvidere fastlægge myndighedernes, herunder de særlige nationalparkmyndigheders, ansvar og opgaver og de procedurer, de skal følge bl.a. ved udarbejdelsen af forvaltningsplanen. Endelig skal loven indeholde bestemmelser om klage og erstatning. Hvad angår adgangen til friluft- og idrætsaktiviteter var der desuden opbakning til, at denne reguleres af eksisterende lovgivning, hvilket kommer til at fremgå af bemærkningerne til loven.

Følgegruppens overordnede drøftelser af forvaltningsmodeller og de forvaltningsmæssige rammer

Det stod fra starten af følgegruppens arbejde klart, at der var to forskellige grundholdninger til en fremtidig dansk model for nationalparker. På den ene side er nationalparker i sagens natur et nationalt anliggende, der medfører nationale krav til naturindhold og forvaltning af områderne. Omvendt er det ligeså indlysende, at det er formålsløst at forsøge at etablere nationalparker, der ikke har en bred lokal forankring, og at en stor lokal indflydelse på forvaltningen af området på tilsvarende måde er en nødvendighed.

Daværende miljøminister Hans Chr. Schmidt har i sine igangsætningsbreve for de 7 pilotprojekter understreget begge synsvinkler. Hans Chr. Schmidt har efterfølgende givet en række tilsagn, herunder om at udviklingen af nationalparker er baseret på et hovedprincip om frivillighed, og hvis der undtagelsesvis bliver gennemført tvangsmæssige restriktioner, vil det ske mod fuld kompensation, samt at der ikke vil blive gennemført restriktioner i nationalparker, som ikke gælder uden for. Han har endvidere understreget, at etablering af en nationalpark forudsætter bred lokal opbakning.

Arbejdet med de 7 pilotprojekter, og dermed også i følgegruppen, har, uanset disse tilsagn, været præget af en betydelig skepsis i lodsejerkredse overfor nationalparktanken. Denne skepsis var bl.a. begrundet i, at jordbruget tidligere havde oplevet, at forsikringer fra Skov- og Naturstyrelsen m.h.t. forpligtelserne efter Natura 2000 ikke kunne holde for EU-domstolen.

Jordbrugets skepsis har mødt forståelse i følgegruppen, og den kendes også mange steder fra i udlandet, hvor man har etableret nationalparker.

Et andet hovedproblem har været at finde frem til en forvaltningsmodel, der på den ene side sikrede, at man kunne opnå hovedformålet med at etablere nationalparker, nemlig at beskytte og

styrke naturværdierne, og på den anden side sikre en stor lokal indflydelse på nationalparkens planlægning og forvaltning, og i den forbindelse tog hensyn til den nye kommunale struktur og opgavefordeling.

Følgegruppen har lagt afgørende vægt på at forsøge at tilvejebringe forslag til løsninger, der kunne opnå enig tilslutning blandt følgegruppens medlemmer, og der har været udvist en betydelig vilje hos repræsentanterne fra organisationerne og de berørte kommuner for at kunne opnå en sådan enighed.

Følgegruppen har taget udgangspunkt i Wilhjelmudvalgets rapport, hvor hovedformålet med forslaget om at etablere nationalparker var ønsket om over en lang årrække at tilvejebringe større sammenhængende naturområder og at styrke naturkvaliteten, både i de eksisterende naturområder og i de nye naturområder. Wilhjelmudvalget tog udgangspunkt i et hovedprincip om frivillighed, og man baserede i væsentlig grad beskyttelsen på eksisterende lovgivning og planlægning, dvs. især regionplanlægningen.

Følgegruppen har endvidere ladet sig inspirere af rapporterne fra pilotprojekterne, der lægger vægt på modeller med en hovedvægt på lokal styring og på frivillighed. Det er af flere foreslået, at der bør sidde lokale, regionale og statsligt valgte repræsentanter i et styrende organ samt enkelte repræsentanter fra de lokale nationalparkråd. Det er blandt flere af pilotprojekterne forslag om små bestyrelser, og et større og bredere sammensat lokalt nationalparkråd, med repræsentanter fra organisationer og interesser i området. Rådet foreslås at være rådgivende i forhold til nationalparkbestyrelserne.



Udenlandske erfaringer med forvaltningsmodeller

Følgegruppens drøftelser af udenlandske forvaltningsmodeller har taget udgangspunkt i erfaringer fra England, Skotland, Sverige, Holland og Tyskland (se bilag 5).

De udenlandske eksempler viser en bred variation af forvaltningsmodeller, der spænder fra at benytte de eksisterende forvaltningsmæssige rammer i regioner og kommuner til at nedsætte bestyrelser og rådgivende udvalg for de enkelte nationalparker. Den store variation i modeller skyldes bl.a. den meget forskelligartede lovgivning, der gælder for planlægning og regulering af det åbne land i de forskellige lande.

Følgegruppen har især fundet inspiration i den engelske og skotske model, hvor der for hver nationalpark nedsættes en nationalparkbestyrelse.

Bestyrelserne er bredt sammensatte med op til 25 medlemmer og har både lokalt valgte og statsligt udpegede medlemmer. Medlemmerne kan være interesseorganisationer, fagligt relevante personer og berørte myndigheder. Såvel lokale som ministeren vælger medlemmer

til bestyrelsen, og formanden vælges af bestyrelsens medlemmer.

I Holland har man omvendt kun en rådgivende komité, der rådgiver ejere og lokale og regionale myndigheder. Antallet af medlemmer i komitéen varierer mellem parkerne, og det er ministeren, der udnævner alle medlemmerne. Ministeren udpeger en uafhængig formand for komitéen

Den svenske model har ingen bestyrelse eller råd, og det er miljøministeren der er overordnet ansvarlig, da de svenske nationalparker udelukkende er etableret på statsejede arealer.

I den undersøgte tyske model er der oprettet en nationalparkstyrelse, der er en selvstændig planlægningsmyndighed, som refererer til delstatsministeren for landbrug, miljø og landområder.

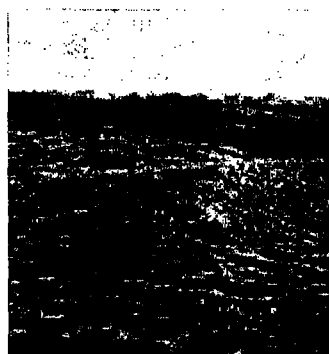
I følgegruppen har der været drøftelser af, hvilken kompetence man bør tillægge en evt. nationalparkbestyrelse. I flere af landene udarbejdes forvaltningsplaner, som bestyrelserne eller myndigheder har ansvar for. I lande som Holland og Tyskland spiller en forvaltningsplan ikke den store rolle.

Man har i nogle tilfælde for eks. England og Skotland tillagt nationalparkbestyrelsen en myndighed til at planlægge på tværs af den almindelige fysiske planlægning. I både Skotland, England og Tyskland har nationalparkerne opgaver, som er overtaget fra andre myndigheder. I Sverige er det Lensstyrelsen, der er forvaltningsmyndighed og har ansvaret for at udarbejde et tillæg til en regionalplan, der således svarer til en forvaltningsplan.

Følgegruppen har endvidere set på andre landes daglige administration og forvaltning af nationalparkerne. I England, Skotland og Tyskland er disse funktioner henlagt til en selvstændig lokal nationalparkadministration. I Holland foregår administrationen på den måde, at regionen er sekretariat for den rådgivende komité, og kommunerne administrerer tilladelser i parken. I Sverige er det Lensstyrelsen, der står for administrationen.

Følgegruppen har endvidere drøftet de af IUCN opstillede kategorier for beskyttede områder. Danmark har i 2000 gennemført en udpegning af hvilke af vore beskyttede naturområder, der hører under IUCN's seks forskellige kategorier. IUCN opererer med en særlig kategori, kategori II, der benævnes 'Nationalparker'. Flere af de gennemførte pilotprojekter har – i større eller mindre omfang – arealer, der hører under kategori II. I pilotprojekterne findes endvidere arealer, der er klassificeret i forhold til andre af IUCN's kategorier for beskyttede naturområder, især kategori V, "beskyttede landskaber".

IUCN's kategorier indebærer ikke nationale forpligtelser for Danmark, men de kan tjene til inspiration for det videre arbejde. Det er følgegruppens anbefaling, at vi i Danmark selv bestemmer hvilken nationalparkmodel, vi vil lægge os fast på, ligesom det er sket i England og Skotland. Den danske nationalparkmodel skal tage udgangspunkt i, at Danmark er et intensivt udnyttet land, hvor der er tradition for aktivt jordbrug og andre erhverv – under forskellige vilkår – i næsten alle dele af landet, men hvor der dog også findes mere ekstensivt udnyttede områder eller næsten uberørte naturområder.



Følgegruppens overordnede drøftelser om forvaltningsmodeller

De lokale styregrupper for pilotprojekterne har gjort meget ud af at diskutere, hvilken forvaltning nationalparkerne skal have, dvs. om nationalparkmyndigheden skal være lokalt baseret og i givet fald hvordan, eller om nationalparkerne skal have et statsligt (decentralt eller centralt) ophæng. I pilotprojekterne har der ofte været ønske om en forvaltning, hvor det lokale element/kommunerne får så stor indflydelse som muligt. Der er i pilotprojektrapporterne beskrevet flere forskellige modeller, der varierer en del, dels på grund af forskellige lokalpolitiske holdninger, dels fordi områdernes karakter varierer meget, og endelig fordi staten i nogle områder ejer størstedelen af arealerne, men i andre betydeligt mindre.

Følgegruppen har fundet det relevant at få undersøgt de forvaltningsretlige og retssikkerhedsmæssige konsekvenser af et repræsentativt udsnit af modeller, hvor beslutningskompetencen lægges helt eller i væsentlig grad lokalt, samt en eller flere modeller baseret på et statsligt ophæng, men hvor den lokale indflydelse reelt sikres gennem et hovedsageligt rådgivende nationalparkråd. Følgegruppen har til brug for sin drøftelse af forskellige forvaltningsmodeller bedt professor, dr. jur. Henrik Zahle, Københavns Universitet, om et juridisk responsum. Henrik Zahles responsum er vedlagt som bilag 8.

Henrik Zahle har peget på, at nogle af de opstillede modeller manglede demokratisk mandat, hvis bestyrelsen skulle løse myndighedsopgaver, men har ellers ikke peget på væsentlige betænkeligheder eller juridiske/forvaltningsmæssige begrænsninger.

Drøftelserne om, hvordan en nationalparkbestyrelse skal sammensættes, har gået på, om bestyrelsen, som det er foreslået af pilotprojekterne, skal bestå af få medlemmer, således at interesseorganisationer og personer med faglig ekspertise kun deltager i et rådgivende organ, eller om bestyrelsen skal være bredere sammensat med f.eks. op



til 25 medlemmer, som det er tilfældet i Skotland og England. Der har været drøftet flere modeller, hvor enten myndigheder, statslige og/eller kommunale repræsentanter har overvægt, og modeller, hvor repræsentanter for organisationer og andre medlemmer, der repræsenterer befolkningen, har overvægt.

Følgegruppen lagde sig hurtigt fast på, at det vil være mest hensigtsmæssigt, at der nedsættes en relativt lille bestyrelse på 7-13 medlemmer for hver nationalpark. Følgegruppen har lagt vægt på, at der er tale om et ulige antal medlemmer.

Følgegruppen peger på en model, hvor bestyrelsen repræsenterer de væsentligste interessenter, dvs. statslige, kommunale, udvalgte interesseorganisationer og repræsentation fra det lokale nationalparkråd, sådan at bestyrelsen får en lokal dominans. Det fastlægges i bekendtgørelsen, hvilke interesseorganisationer, der kan få plads i de enkelte bestyrelser, der dermed ikke nødvendigvis bliver helt ens. Formanden foreslås udpeget af ministeren.

Det har været drøftet, hvilken rolle kommunerne skal spille i bestyrelsen,



men der har ikke været opbakning til, at nationalparkbestyrelsen alene skulle være sammensat af medlemmer af kommunalbestyrelserne for de berørte kommuner.

I spørgsmålet om nationalparkbestyrelsens opgaver har det været drøftet, om bestyrelsen skal have myndighedsopgaver. Følgegruppen har fundet, at myndighedsopgaverne skal forblive hos stat og kommune, idet der er lagt vægt på at undgå at etablere et ekstra myndighedsniveau.

Et spørgsmål, der i særlig grad har givet anledning til drøftelser i følgegruppen, har været, om ansvaret for administrationen af miljømålsloven i Natura 2000 områder, herunder udarbejdelse af Natura 2000 indsatsplaner og handlingsplaner, skulle henlægges til en nationalparkbestyrelse. Efter miljømålsloven udarbejdes indsatsplanerne af Miljøministeriet mens handlingsplanerne udarbejdes af kommunerne. Henrik Zahle har peget på, at det i givet fald ville forudsætte en betydelig statslig kontrol.

To af pilotprojekterne har lagt vægt på – i varierende omfang – at national-

parkbestyrelsen får ansvaret for implementeringen af Natura 2000 inden for området. Opfølgningen af denne del af miljømålsloven vil blive meget detaljeret og forventes at blive fulgt tæt af EU-kommissionen. En delegation af kompetencen til nationalparkbestyrelserne vil derfor forudsætte en særlig detaljeret statslig kontrol, som vil være noget u hensigtsmæssig, samtidig med at den vil bryde ind i kompetencefordelingen mellem staten og kommunerne, således som den er fastlagt ved kommunalreformen. Et bredt flertal af følgegruppen kan derfor ikke anbefale, at nationalparkbestyrelserne overtager hele eller dele af implementeringen af Natura 2000.

Repræsentanterne for pilotprojekt Vadehavet har lagt stor vægt på, at nationalparkbestyrelsen får overdraget al kompetence vedrørende Natur 2000 arealerne, ikke mindst fordi næsten hele området er omfattet af Natura 2000, jf. mindretalsudtalelse i bilag 9. Der har som nævnt ikke været opbakning til dette forslag.

Der har været enighed i følgegruppen om, at bestyrelsens primære opgave skal være at udarbejde en forvaltningsplan for nationalparken, hvilket sikrer bestyrelsen en stor indflydelse på udviklingen af naturværdierne i nationalparken. Bestyrelsen skal i øvrigt have ansvar for den daglige drift, herunder administration af bevilling, særlige tilskud og de øvrige økonomiske forhold i nationalparken. Endelig har følgegruppen fundet det vigtigt, at bestyrelsen skal have tillagt enkelte myndighedsopgaver af betydning for nationalparken ved at give bestyrelsen mulighed for at anke afgørelser eller fremsætte indsigelse efter planloven mod den kommunale planlægning for nationalparken.

Med valget af den relativt lille bestyrelse har følgegruppen samtidig anbefalet, at bestyrelsen skal suppleres af et bredere sammensat rådgivende organ (lokalt nationalparkråd), som også flere pilotprojekter har peget på. Følgegruppen har drøftet, hvordan rådet skal sammensættes, og har været enige om,

at det skal sammensættes bredt af forskellige interesser. Også borgere og brugere, der ikke repræsenterer interesseorganisationer, skal kunne repræsenteres. Rådet skal ikke have beslutningsmyndighed og skal primært rådgive bestyrelsen. Følgegruppen har hermed ønsket at sikre, at lokale interessegrupper, lodsejere og borgerne, får endvidere indflydelse på driften og udviklingen af nationalparken, således at den fremmer den lokale forankring.

Efter følgegruppens anbefaling skal bestyrelsen betjenes af et sekretariat, der står for den daglige administration og forvaltning. Der har været drøftet, om sekretariatsfunktionen organisatorisk kan ligge i tilknytning til de lokale statsskovdistrikter, om der skal etableres et fælles sekretariat, sammensat af medarbejdere fra distriktet og kommunen, eller om bestyrelsen skal etablere et selvstændigt sekretariat. Følgegruppen har valgt at lade det være afgørende, om arealerne indenfor national-

parken overvejende består af privatejede eller statsejet ejendom. Følgegruppen har på denne baggrund peget på, at sekretariatet lægges i organisatorisk tilknytning til statsskovdistriktet, hvis staten ejer mere end halvdelen af arealerne i nationalparken. Herved drager man fordel af statsskovdistriktets faglige og praktiske ekspertise. I andre tilfælde bestemmer bestyrelsen selv, hvorledes sekretariatet etableres.

Flere af pilotprojekterne har peget på, at der vil være behov for at nedsætte et nationalt nationalparkråd, der kan drøfte spørgsmål af fælles interesse om nationalparker. Følgegruppen har fulgt denne anbefaling og har drøftet, hvilke opgaver rådet skal have, om der skal kunne klages til rådet og om det skal godkende planer. Følgegruppen har anbefalet, at et nationalt nationalparkråd har som sin væsentlige opgave at rådgive ministeren og i øvrigt indsamle og drøfte fælles spørgsmål om nationalparker. Rådet skal sammensættes af repræsentanter for





ministerier, KL og forskellige organisationer og nationalparker, samt personer med særlig sagkundskab.

Følgegruppen har endelig drøftet, om forvaltningsplanerne for de enkelte nationalparker skal godkendes af ministeren eller f.eks. af Det Nationale Nationalparkråd. Følgegruppen har lagt vægt på, at planens formål og rammer er fastlagt i nationalparkloven, det landsplandirektiv, der udlægger parken og bekendtgørelsen for den enkelte park, og der derfor ikke er grund til at ministeren skal godkende planerne. Dog skal det nationale nationalparkråd gives lejlighed til at fremkomme med bemærkninger til forslag til forvaltningsplaner.

Anbefaling – forvaltningsmodel

Det er forudsat, at landsplandirektivet og miljøministerens bekendtgørelse fastlægger den geografiske afgrænsning af nationalparken. Miljøministerens bekendtgørelse og landsplandirektivet fastlægger endvidere formål og de overordnede rammer for udarbejdelsen af forvaltningsplanen, for den kommunale planlægning og anden planlægning in-

denfor nationalparker. Miljøministerens bekendtgørelse fastlægger herudover de nærmere regler om nationalparkbestyrelsens sammensætning og opgaver samt krav til forvaltningsplanen og dens tilblivelse og revision.

Nationalparkbestyrelse

Følgegruppen anbefaler, at der nedsættes en nationalparkbestyrelse for hver nationalpark, der har besluttende kompetence for en række opgaver. Formanden foreslås udpeget af ministeren.

Der nedsættes en bestyrelse med et ulige medlemsantal på 7 – 13 medlemmer, der sammensættes afhængigt af områdets karakter og udstrækning med repræsentanter for stat, kommune(r), udvalgte centrale interesseorganisationer (typisk repræsentanter for erhvervsliv, herunder fiskeri- og jordbrugs- erhvervet, DN, Friluftsrådet og evt. enkelte andre større organisationer) samt to repræsentanter fra det lokale nationalparkråd, der dog ikke kan være repræsentanter fra organisationer, der allerede er repræsenteret i bestyrelsen. Det fastlægges i bekendtgørelsen for den enkelte nationalpark, hvilke organisationer der får plads i bestyrelsen. Repræsentanterne skal så vidt muligt have lokal tilknytning.

Bestyrelsen vil få en lokal tyngde, ligesom det statslige medlemmer bør udpeges blandt lokalt placerede ansatte.

Bestyrelsen træffer alle beslutninger med hensyn til ansættelse, anvendelse af bevilling, udarbejdelse af forvaltningsplan, løbende prioritering af opgaver m.v. Bestyrelsens adgang til at administrere arv, statslige midler, tilskud, gaver mv. samt de enkelte bestyrelsesmedlemmers ansvar i relation til gældende lovgivning uddybes og fastlægges i loven.

Forvaltningsplanen for nationalparken omfatter mål og visioner for nationalparkens udvikling og prioriteringen af de forskellige områder indenfor nationalparken (udpegning af kerneområder, korridorer, mellemområder o.lign.). En vigtig del af forvaltningsplanen vil være

handlingsplaner til fremme af formålet med nationalparken, herunder styrkelse af naturen, de kulturhistoriske værdier, friluftslivet og formidlingen. Handlingsplanen opfatter prioriteringen mellem og anvendelsen af de forskellige virkemidler: Aftaler med lodsejerne om ændret drift, jordfordeling, statslige erhvervelser m.v. Valget af virkemiddel afhænger af områdets prioritering, og hvad der ønskes gennemført, f.eks. naturgenopretning, etablering af spredningskorridorer, faunapassager og stiforbindelser, opholdsarealer for friluftslivet, naturpleje osv.

Forvaltningsplanen udarbejdes under inddragelse af lokalbefolkningen. Det sker på baggrund af det fastsatte formål og retningslinjerne i bekendtgørelsen og landsplandirektivet, og der afstemmes med natur- og vandplanlægningen efter miljømålsloven. Forvaltningsplanen skal ligesom planer efter miljømålsloven kunne påklages til Naturklagenævnet.

Alle planlægnings spørgsmål, der vedrører byudvikling, anlæg af nye veje, udlægning af områder til feriebebyggelse m.v. afgøres gennem kommuneplanlægningen inden for rammerne af landsplandirektivet for nationalparken. Der vil være berøringsflader mellem den kommunale planlægning og forvaltningsplanen. Hvis der er konflikt, vil den kommunale planlægning være afgørende, men forvaltningsplanen kan sam-

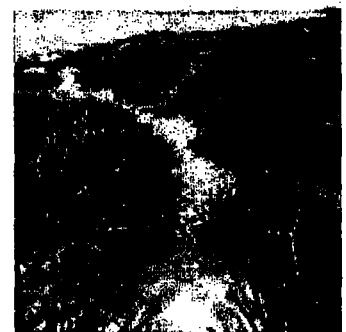
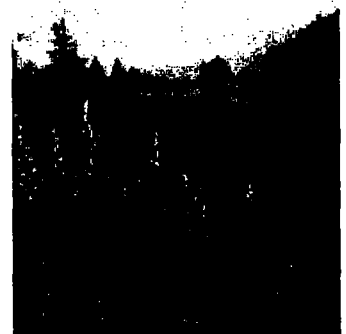
tidig indeholde input til den kommunale planlægning. Både kommuneplanen og forvaltningsplanen skal respektere planlægningen efter miljømålsloven.

Bestyrelsen kan ikke træffe beslutning om udvidelse eller indskrænkning af nationalparkens område, da det sker efter den i loven fastsatte etableringsprocedure. Der kan dog overvejes at gennemføre en forenklet procedure, således at enkelte lodsejere efter eget ønske kan blive inddraget i nationalparken.

Bestyrelsen får ingen myndighedsbeføjelser, idet disse forbliver hos stat, region eller kommune. Bestyrelsen har således ingen kompetence til at pålægge lodsejere restriktioner. Det foreslås dog, at bestyrelsen får bemyndigelse til at gøre indsigelse efter planloven overfor den kommunale planlægning, hvis bestyrelsen finder, at planlægningen er i strid med de mål og rammer, som er fastsat for nationalparken i landsplandirektivet, bekendtgørelsen eller forvaltningsplanen.

Det foreslås endvidere, at bestyrelsen får beføjelse til at anke kommunale afgørelser efter bl.a. planloven og naturbeskyttelsesloven til Naturklagenævnet. Det kan endelig overvejes at tillægge bestyrelsen kompetencen til at gennemføre naturpleje m.v. på statsejede og privatejede fredede arealer.

Bestyrelsen udarbejder hvert år en beretning, som fremsendes til det nationale nationalparkråd og miljøministeren. Beretningen indeholder bl.a. en oversigt over de gennemførte tiltag og opnåede resultater. Bestyrelsen afholder mindst et offentligt møde om året, hvor der orienteres om de gennemførte initiativer og bestyrelsens overvejelser om fremtidige initiativer.



Lokalt nationalparkråd

Der nedsættes et rådgivende organ (nationalparkråd) for at sikre den faglige bredde og lokale opbakning.

Nationalparkbestyrelsen inddrager nationalparkrådet i nationalparkens planlægning og forvaltning. Det er rådets primære opgave at fungere som rådgivende forsamling for bestyrelsen med hensyn til større eller principielle spørgsmål. Rådet har ingen beslutningsmyndighed, bortset fra en udpegning af rådets medlemmer til bestyrelsen.

Nationalparkrådet bør sammensættes af repræsentanter med interesse i området (erhvervsliv, organisationer, særligt sagkyndige, foreninger, myndigheder m.v.). De særligt sagkyndige kan f.eks. være biologer, geologer, geografer, sociologer, antropologer, kulturhistorikere eller lignende. Med inspiration fra valget af repræsentanter til de brugerråd, der er nedsat for statskovdistrikterne, kan der endvidere gives plads til 2-3 "uorganiserede" borgere, der kan vælges på f.eks. offentlige møder. Sammen-

sætningen sikrer, at lokale interessegrupper, lodsejere og borgerne, får større indflydelse på driften og udviklingen af nationalparken, og den fremmer den lokale forankring.

Sekretariat

Der oprettes et sekretariat for hver nationalpark, der skal betjene nationalparkbestyrelsen, og som på vegne af denne har ansvar for den daglige administration og forvaltning af nationalparken og for gennemførelse af forvaltningsplanen.

Sekretariatets opgaver vil f.eks. omfatte sekretariatsbetjening af bestyrelsen, udarbejdelse af udkast til forvaltningsplan, forhandling med lodsejere om driftsomlægninger og naturpleje m.v., magelæg, arealerhvervelser, koordination med myndigheder, regnskab og økonomi m.m. Arealer, der erhverves af nationalparken for statslige midler, får statsligt ejerskab.

Driftsopgaver på arealer i form af f.eks. naturpleje, pleje af fortidsminder



eller publikumsfaciliteter vil som udgangspunkt blive udført af den enkelte lodsejer – det være sig staten eller private mod betaling. Det kan dog blive aktuelt at gennemføre driftsopgaver på private arealer efter nærmere aftale med den enkelte lodsejer. Udlicitering og partnerskaber vil ofte komme i anvendelse, både på offentlige og private arealer.

Tværgående driftsopgaver, som information, formidling og friluftsiniciativer varetages af sekretariatet, men kan i øvrigt udliciteres som andre driftsopgaver. En væsentlig opgave for sekretariatet vil være information om udvikling, aktiviteter og resultater i nationalparken og dens drift til offentligheden indenfor og udenfor nationalparken.

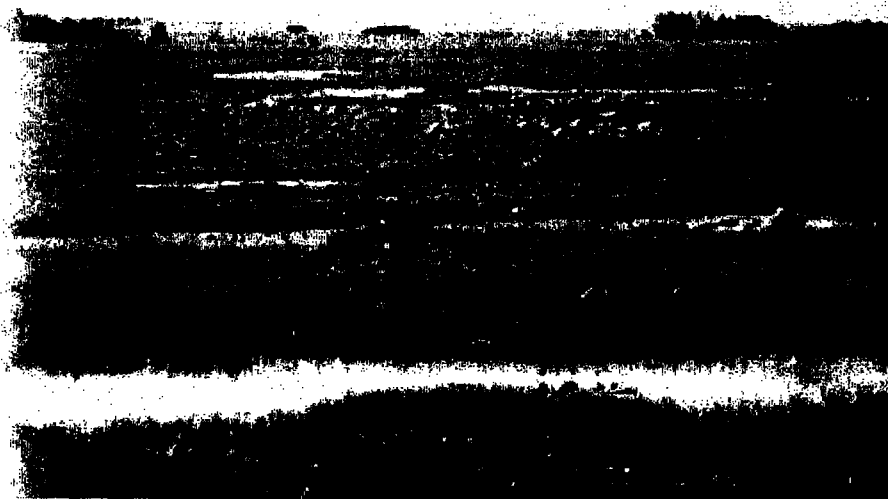
Driftsopgaver, som i dag er kommunale, forbliver kommunale, f.eks. affaldsbortskaffelse, vejevæsen, brandvæsen, vandløbsvedligeholdelse osv. Det vil under alle omstændigheder være vigtigt, at der træffes aftale med kommunen/kommunerne om samarbejde om forskellige opgaveløsninger.

Hvor 50% eller mere af arealerne er ejet af staten, placeres sekretariatet i organisatorisk tilknytning til Skov- og Naturstyrelsens lokale statsskovdistrikt. Hvor mindre end 50 % tilhører staten, beslutter bestyrelsen, hvordan sekretariatet etableres. Sekretariatet er underlagt nationalparkbestyrelsens instruktionsbeføjelse, uanset hvor det er placeret.

Nationalt nationalparkråd

Ministeren nedsætter et nationalt nationalparkråd, der foreslås sammensat af repræsentanter for relevante ministerier, Kommunernes Landsforening, relevante organisationer, 1-2 repræsentanter fra de nedsatte nationalparkbestyrelser samt særligt udpegede fagfolk.

De særligt sagkyndige repræsenterer samme uddannelser som i de lokale nationalparkråd. Endvidere foreslås repræsentation fra en eller flere statslige forskningsinstitutioner for at sikre, at rådet bliver orienteret om den nyeste viden om forskning og overvågning.



Det nationale nationalparkråd vil få til opgave at drøfte fælles spørgsmål for nationalparkerne og at rådgive ministeren. Rådet har alene rådgivende beføjelser ligesom det lokale nationalparkråd. Det kan foretage evalueringer af nationalparkerne udvikling og drift i forhold til de nationale forventninger.

Rådet skal have forvaltningsplanerne til kommentering og kan i øvrigt kommentere dispositioner i nationalparkerne, men skal ikke have godkendelses- eller indsigelsesret overfor disse.

Rådet rådgiver Miljøministeriet (Skov- og Naturstyrelsen) om information om landets nationalparker.



Samfundsøkonomiske konsekvensberegninger

Det har været en del af opgaven for pilotprojekternes styregrupper, at gennemføre samfundsøkonomiske analyser af konsekvenserne ved de enkelte forslag til nationalparker.

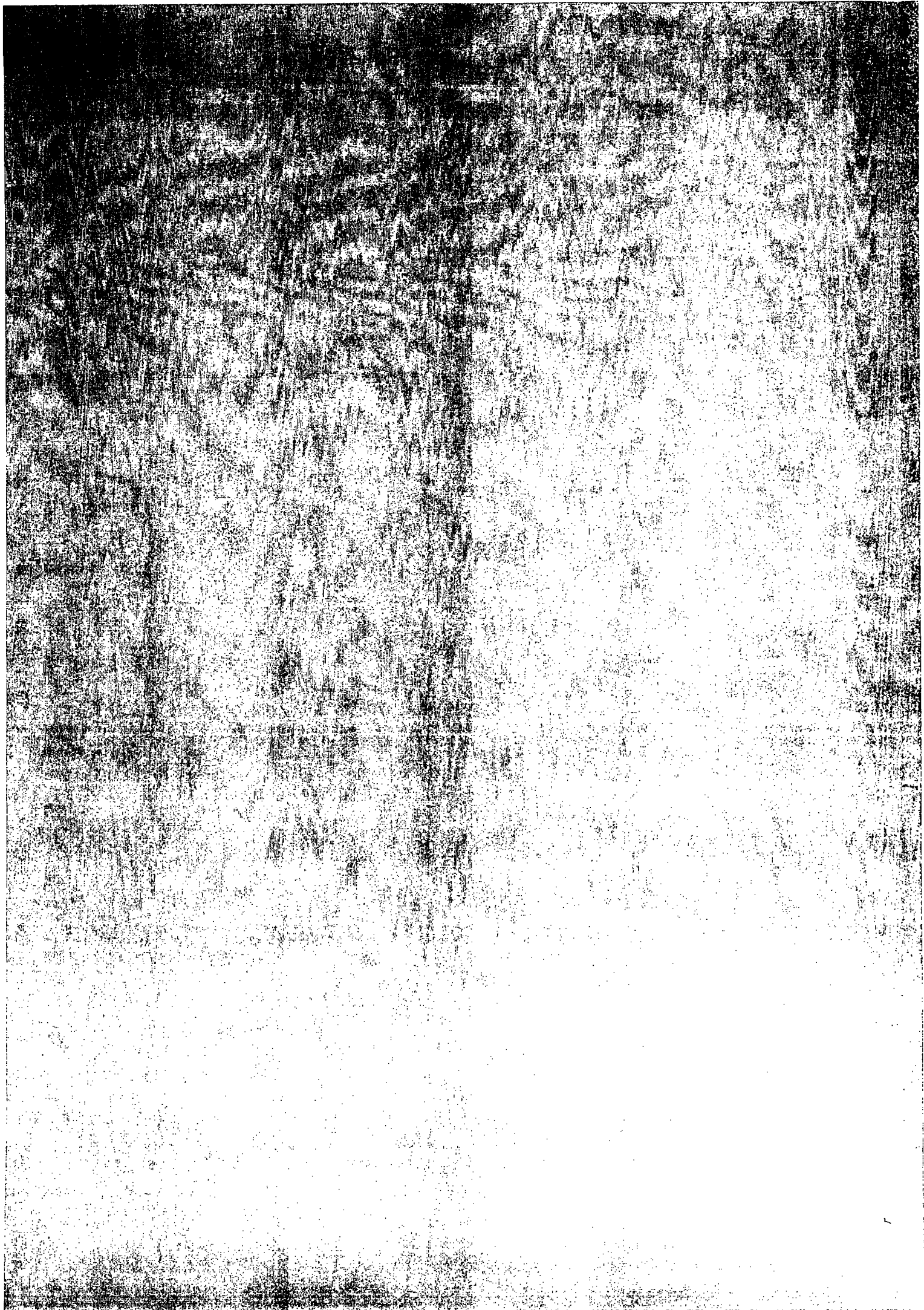
Følgegruppen har i den forbindelse grundigt drøftet, hvorvidt den som led i sin opgave med at støtte arbejdet med pilotprojekterne, skulle gennemføre en tværgående analyse for pilotprojekterne med værdisætning af naturmæssige og rekreative værdier m.m. ved etablering af nationalparker. Holdningerne var både for og imod. På den ene side erkendtes det indlysende fornuftige i at prioritere indsatsen på natur- og miljøområdet. På den anden side var følgegruppen skeptisk overfor at igangsætte undersøgelser, som skulle værdisætte beskyttelsen og benyttelsen af diverse

arter, naturtyper, friluftsmuligheder og kulturhistoriske elementer. Med andre ord: Hvilken pris skal man sætte på glæden ved at høre lærkesang?

Efter drøftelser på flere møder besluttede følgegruppen at gennemføre en tværgående værdisætningsanalyse i forbindelse med pilotfasen. Undersøgelsen er foretaget af Skov & Landskab, KVL og skulle bl.a. levere bidrag til pilotprojekternes analyser.

Grundet forsinkelser i udarbejdelsen af værdisætningsanalyserne har følgegruppen ikke haft mulighed for at gennemgå og tage stilling til de udarbejdede økonomiske analyser. Den sammenfatning af resultaterne, som er bragt som bilag 10, har således ikke været drøftet i eller godkendt af følgegruppen.

Bilag



Bilagsoversigt

- Bilag 1 Aftale mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet
- Bilag 2 Pilotprojekternes igangsættelsesbreve
- Bilag 3 Den Nationale Følgegruppes sammensætning
- Bilag 4 Den Nationale Følgegruppes kommissorium
- Bilag 5 Oversigt over Den Nationale Følgegruppes undersøgelser og udredninger
- Bilag 6 Oversigt over ansøgninger behandlet af Den Nationale Følgegruppe
- Bilag 7 Den Nationale Følgegruppes evaluering af pilotprojekterne
- Bilag 8 Vurdering af forvaltningsmodeller for nationalparker, af prof., dr. jur Henrik Zahle
- Bilag 9 Mindretalsudtalelse fra pilotprojekt Nationalpark Vadehavet
- Bilag 10 Samfundsøkonomiske konsekvensberegninger

Den 17. februar 2003.

Aftale mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet.

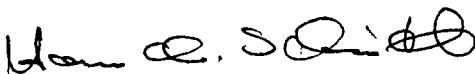
Friluftsrådet støtter regeringens plan om gennemførelse af 2-3 pilotprojekter for at skabe grundlag for beslutning om etablering af nationalparker i Danmark. Friluftsrådet har i denne forbindelse noteret sig, at regeringen i 2003 har afsat 20 mio. kr. til pilotprojekterne.

På et møde med miljøministeren den 30. januar 2003 overrakte Friluftsrådet miljøministeren en indholdsbeskrivelse og en række konkrete forslag til mulige nationalparker i Danmark, som rådet har udarbejdet primært gennem et omfattende arbejde i rådets decentrale organisation.


Friluftsrådet finder det afgørende, at det kommende beslutningsgrundlag for nationalparker i Danmark bliver så bredt og nuanceret som muligt, og for at øge antallet af pilotprojekter har rådet derfor besluttet at afsætte op til 20 mio. kr., som kan anvendes efter Friluftsrådets almindelige ansøgningsprocedure for uddeling af Tips- og lottomidler.

På denne baggrund er Friluftsrådet og Miljøministeriet enige om følgende:

1. Gennemførelsen af de kommende pilotprojekter har til formål at skabe det bedst mulige samlede og koordinerede grundlag for en beslutning om, hvorvidt der skal etableres nationalparker i Danmark, og i bekræftende fald, hvordan de etableres og hvilken overordnet administrativ struktur og hvilket indhold de skal have o.s.v.
2. Det er fundamentalt for såvel gennemførelsen af pilotprojekterne som en evt. senere etablering af nationalparker, at der skal sikres en tæt dialog og samarbejde med såvel lokalbefolkningen, lokale foreninger m.v. som med de lokale myndigheder samt de relevante statslige myndigheder.
3. Der er enighed om, at afsøgningen af grundlaget for etablering af nationalparker i Danmark ved gennemførelsen af pilotprojekter tilrettelægges af miljøministeren som i den hidtil anvendte proces, der starter med ministerens breve til amtsborgmestre og borgmestre efterfulgt af en afsøgningsprocedure foretaget af statsskovdistrikterne.
4. Der er enighed om, at Friluftsrådet og Miljøministeriet drøfter, hvilke pilotprojekter, herunder også Friluftsrådets forslag, som miljøministeren skal igangsætte.
5. Det aftales nærmere mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet, i hvilken rækkefølge og indenfor hvilke rammer de enkelte forslag iværksættes. For hvert område nedsættes en overordnet styregruppe for pilotprojektarbejdet med statsligt ophæng, og der gennemføres de nødvendige undersøgelser, udarbejdes en udviklingsplan for området m.v.
6. Parterne er enige om, at der nedsættes en bredt sammensat nationalpark-følgegruppe til løbende at følge projekterne og rådgive ministeren.
7. Parterne er enige om, at miljøministeren og Friluftsrådets formand mødes med jævne mellemrum, og at der nedsættes en koordineringsgruppe, der skal forberede disse møder.



Hans Chr. Schmidt


Bent Agerskov

Pilotprojekternes igangsættelsesbreve

De enkelte pilotprojekter blev igangsat med et brev fra miljøministeren til de berørte amter og kommuner med angivelse af de overordnede rammer for gennemførelsen af pilotprojektet.

Igangsættelsesbrevene har som udgangspunkt den samme ordlyd for de syv pilotprojekter. Som eksempel er vedlagt igangsættelsesbrev af 8. april 2003 til Møn Byråd vedr. pilotprojekt for etablering af en nationalpark på Møn.

For de seks øvrige pilotprojekter bringes følgende tilføjelser vedr. afgrænsning, sammensætning af styregruppe, erstatningsforhold, gennemførelse af undersøgelser og andet:

Afgrænsning

For pilotprojekterne for Mols Bjerge, Thy, Kongernes Nordsjælland, Vadehavet og Læsø er der medtaget følgende bestemmelser vedr. afgrænsning:

Mols Bjerge

I forbindelse med vurderingen af pilotprojektets geografiske afgrænsning skal det bemærkes, at Grenaa Kommune og Midtdjurs Kommune har udvist interesse for at indgå i arbejdet med pilotprojektet. Styregruppen anmodes om at vurdere dette som led i arbejdet.

En stor gruppe beboere på Helgenæs har ytret modstand imod, at Helgenæs indgår i pilotprojektet. På den baggrund har miljøministeren givet beboerrepræsentanterne til-sagn om, at Helgenæs ikke medtages i forbindelse med igangsættelsen af pilotprojektet.

Thy

I undersøgelsesprojektet tages udgangspunkt i et sammenhængende areal i Vestthy fra Hanstholm til sydspidsen af Agger Tange. Arealet er karakteriseret af klitter, plantager og søer. Mod øst afgrænses området mod landbrugslandet. Bysamfundene Klitmøller, Nr. Vorupør, Stenbjerg og Agger er ikke omfattet. Den nærmere afgrænsning af bysamfundene overfor området, omfattet af undersøgelsesprojektet, aftales som led i projektet.

Kongernes Nordsjælland

Det er aftalt, at projektet skal omfatte Esrum Sø og Gribskov og flere af de andre større, statsejede arealer og etablering af korridorer mellem arealerne.

Korridorer er forbindelsesarealer, der giver mulighed for både spredning af dyr og planter og for at sikre de rekreative passagemuligheder. Korridorerne skal søges etableret med størst mulig anvendelse af allerede fredede arealer, arealer uden for almindelig omdrift og lignende.

Den nærmere afgrænsning af området for pilotprojektet, herunder korridorernes udstrækning og karakter, drøftes som led i pilotprojektet.

Vadehavet

Pilotprojektet vil tage udgangspunkt i Vadehavet, og det skal resultere i forslag til konkret afgrænsning af en evt. nationalpark, herunder en vurdering af, om det er hensigtsmæssigt at medtage områder bag digerne.

Læsø

Projektet tager udgangspunkt i vedlagte projektbeskrivelse – hvor der er angivet et forslag til undersøgelsesområde.

Sammensætning af styregruppe

For pilotprojekterne for Vadehavet og Læsø er det angivet, at under hensyntagen til de særlige kompetenceforhold, der er knyttet til havet, bør styregruppen have mulighed for at trække på følgende relevante statslige myndigheder via deres medlemskab af styregruppen: Trafikministeriet (statens højhedsret over søterritoriet), Fødevarerministeriet (fiskerireguleringen) og Miljøministeriet (Natura 2000 planlægning på havet udenfor de kystnære områder).

Erstatningsforhold

For de tre senest igangsatte pilotprojekter (Kongernes Nordsjælland, Vadehavet og Læsø) er det vedr. evt. restriktioner præciseret, at *"Det kan desuden lægges til grund for styregruppens arbejde, at der ikke senere ved oprettelse af en evt. nationalpark kan gennemføres indgreb i den aktuelle råden, som indebærer tab, uden at dette vil ske mod fuld kompensation/erstatning"*.

Gennemførelse af undersøgelser

For de tre senest igangsatte pilotprojekter (Kongernes Nordsjælland, Vadehavet og Læsø) er det vedr. gennemførelse af undersøgelser præciseret, at *"Der lægges vægt på, at undersøgelserne, i det omfang det er muligt, koordineres med den kommende udarbejdelse af forvaltningsmål for Natura 2000 og Vandrammedirektiv, jf. lov 1150 af 17/12 2003 (miljømålsloven)"*.

Det er endvidere for de tre ovennævnte pilotprojekter samt undersøgelsesprojektet Thy præciseret, at der til brug for udarbejdelse af visionen med plan for området også skal gennemføres undersøgelse af Landskabet og arealbindinger (landskabsanalyse).

Andre forhold

Vadehavet

Det er i forhold til afvejning af interesser præciseret, at: *"Områdets værdier og interesser knyttet til kulturhistorie, natur, beskyttelse, friluftsliv og erhverv – herunder landbrug, fiskeri og turisme – skal indgå i et optimalt samspil og udvikles i gensidig respekt"*.

Det er i forhold til Det Trilaterale Vadehavssamarbejde præciseret, at: *"Styregruppen skal tage hensyn til, at Vadehavet så vidt muligt forvaltes i samarbejde mellem de 3 vadehavslande. Styregruppen kan i denne sammenhæng bl.a. trække på forslag og ideer til bæredygtigt udvikling i Vadehavsområdet, der drøftes i det trilaterale Vadehavforum"*.

Læsø

Det nævnes, at projektet tager udgangspunkt i en projektbeskrivelse, hvor der i forhold til igangsættelsesbrevet er angivet supplerende overordnede bestemmelser vedr. undersøgelsesområde, vision, arbejdsopgaver og interesser.

MILJØMINISTERIET

Møn Byråd
Storegade 54 - 56
4780 Stege

DEPARTEMENTET

J.nr. 2001-403-0067
Ref. KVE/HKW/TAH

Den **08 APR. 2003**

Pilotprojekt for etablering af en nationalpark på Møn

Miljøministeren har i dag truffet beslutning om at igangsætte et pilotprojekt, der skal undersøge mulighederne for etablering af en nationalpark på Møn.

Pilotprojektet skal være afsluttet senest 1. juli 2005.

Det er formålet med pilotprojektet, på baggrund af undersøgelser og lokal debat, at udarbejde en vision med plan for afgrænsning og indhold af en nationalpark på Møn, som kan indgå i grundlaget for de videre overvejelser og beslutninger om etablering af nationalparker i Danmark. Der er samtidig igangsat pilotprojekter for Mols Bjerge og Lille Vildmose, og der vil senere blive igangsat flere pilotprojekter.

Der lægges vægt på, at pilotprojekterne peger på løsninger, der afgørende styrker naturen og dens muligheder for udvikling, som styrker varetagelsen af de kulturhistoriske værdier, og som fremmer befolkningens muligheder for at opleve naturen.

Der vil ikke under pilotfasen, af Folketinget eller regeringen, blive fastsat regler, restriktioner o.lign. for pilotprojektområdet som følge af pilotprojektarbejdet, men arbejdet kan udmærket finde udtryk i gennemførelse af konkrete naturgenopretningsprojekter, friluft- og formidlingsprojekter o.lign., hvis der er lokal opbakning hertil.

Pilotprojekterne gennemføres lokalt i tæt samarbejde mellem de lokale myndigheder, foreninger og Skov- og Naturstyrelsen (ved statsskovdistriktet) og under løbende inddragelse af lokalbefolkningen.

Det statslige ophæng under pilotprojektfasen sker gennem miljøministerens udpegning af formanden for den lokale styregruppe og Skov- og

Miljøministeriet
Departementet
Højbro Plads 4
1200 København K

Tlf. 33 92 76 00
Fax 33 32 32 27
Telex 42230 milmin dk
E-post: mim@mim.dk

Naturstyrelsens sekretariatsbetjening af styregruppen i samarbejde med amt og kommune. Følgende helt overordnede retningslinjer vil gælde for alle pilotprojekter:

Der nedsættes en lokalt sammensat styregruppe, som skal repræsentere de berørte myndigheder, foreninger og organisationer (i hvert fald erhverv, natur, kulturmiljø, friluftsliv, turisme), samt repræsentanter for beboere og lodsejere. Styregruppens sammensætning afgøres af formanden i samråd med de relevante lokalpolitikere fra amt og kommune. Der kan nedsættes arbejdsgrupper o.lign. for enkelte emneområder, f.eks. natur, friluftsliv, landbrug, kulturmiljø, virkemidler, landdistriktsudvikling og borgerinddragelse.

Som formand for styregruppen har miljøministeren udpeget borgmester Knud Larsen, og som sekretariat fungerer Falster Statsskovdistrikt i samarbejde med Storstrøms Amt og Møn Kommune.

Den lokale styregruppe har til opgave, i dialog med lokalbefolkningen, at udarbejde en samlet rapport, der beskriver visioner for, og indhold og afgrænsning af, en evt. nationalpark for Møn. Rapporten, der skal foreligge senest den 1. juli 2005, kan beskrive forskellige alternativer og udviklingsmuligheder m.v.

Styregruppen skal tage udgangspunkt i, at udviklingen af en evt. kommende nationalpark forventes at foregå over et længere tidsrum, f.eks. 20-30 år, og at udviklingen i det alt væsentlige baseres på frivillighed og lokal tilslutning.

Styregruppen har endvidere til opgave at drøfte og gennemføre konkrete initiativer f.eks. naturforvaltningsprojekter, friluftsliv- og formidlingsprojekter m.v., der kan være med til at synliggøre pilotprojektet og som under alle omstændigheder vil være positive for området, også selvom pilotprojektet ikke følges op af etablering af en nationalpark.

Styregruppen orienterer regelmæssigt den nationale følgegruppe om projektarbejdet.

Styregruppen har ansvaret for, at der til brug for udarbejdelse af visionen med plan for området, gennemføres undersøgelser af – i det mindste – følgende forhold:

- De nuværende og potentielle naturværdier, herunder mulighederne for etablering af sammenhæng mellem naturområderne
- De kulturhistoriske værdier
- De nuværende og potentielle muligheder for friluftsliv
- En samfundsøkonomisk og erhvervsøkonomisk analyse af konsekvenserne af etablering af en nationalpark

Der gennemføres endvidere en evaluering af hele pilotprojektets forløb, herunder borger inddragelsen.

Undersøgelserne skal udgøre et fyldestgørende grundlag for selve pilotprojektarbejdet, og dermed også kunne indgå i grundlaget for evt. senere beslutning om etablering af en nationalpark af en kvalitet, der også internationalt er overbevisende.

Det er styregruppen, der træffer de nærmere beslutninger om gennemførelsen af undersøgelserne. Det kan i denne forbindelse anbefales, at undersøgelserne gennemføres i samarbejde med amtet og relevante forskningsinstitutioner. Også private konsulentfirmaer kan bidrage til løsning af sådanne opgaver. Kulturhistoriske undersøgelser kan evt. gennemføres i samarbejde med det regionale kulturmiljøråd.

Falster Statsskovdistrikt opretter en "hjemmeside", der løbende opdateres med relevant materiale, især også for befolkningens løbende deltagelse i projektførelset.

Tildeling af bevillinger til gennemførelse af undersøgelser eller andre initiativer i pilotprojektfasen sker ved ansøgning fra styregruppen på grundlag af et af styregruppen udarbejdet budget. Skov- og Naturstyrelsen træffer beslutning om budgettildelingen og koordinerer sagsbehandlingen med Friluftsrådet.

Miljøministeren vil senere nedsætte en overordnet nationalpark-følgegruppe, hvor blandt andre de enkelte styregruppeformænd vil være medlemmer.

Tilsvarende brev er sendt til Storstrøms Amtsråd.



Hans Chr. Schmidt



Ole Christiansen

Der vedlægges kopi af "Aftale mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet af 17. februar 2003".

Den Nationale Følgegruppes sammensætning

Ved afgivelsen af denne rapport bestod Den Nationale Følgegruppe af følgende medlemmer, alle udpeget af miljøministeren:

Bent Agerskov, fhv. formand for Friluftsrådet – *formand*

Nils Wilhjelm, fhv. industriminister – *næstformand*

Niels K. Kirketerp, viceamtsborgmester, Nordjyllands Amt – *pilotprojekt Lille Vildmose og indstillet af Amtsrådsforeningen*

Jørgen Brøgger, borgmester Ebeltoft Kommune – *pilotprojekt Mols Bjerge*

Knud Larsen, borgmester Møn Kommune – *pilotprojekt Møn*

Ejner Frøkjær, borgmester Hanstholm Kommune – *undersøgelingsprojekt Thy*

Per Tærsebøl, borgmester Helsingør Kommune – *pilotprojekt Kongernes Nordsjælland*

Jens Andresen, udvalgsformand for Sundhed, Sønderjyllands Amt – *pilotprojekt Vadehavet*

Thyge Nielsen, udvalgsformand for Teknik og Miljø, Ribe Amt – *pilotprojekt Vadehavet*

Niels Kanstrup, vildtforvaltningschef – *indstillet af Danmarks Jægerforbund*

Ib W. Jensen, viceformand – *indstillet af Dansk Landbrug*

Poul Henrik Harritz, præsident – *indstillet af Danmarks Naturfredningsforening*

Christian Hjorth, formand – *indstillet af Dansk Ornitologisk Forening*

Jens Kristian Poulsen, næstformand – *indstillet af Dansk Skovforening*

Niels Henrik Larsen, konsulent – *indstillet af VisitDenmark*

Kirsten Nielsen, næstformand – *indstillet af Friluftsrådet*

Jytte Aa. Møller – *indstillet af Landdistrikternes Fællesråd*

Tommy Dybbro – *indstillet af WWF Verdensnaturfonden*

Jette Jonge, landsnæstformand – *indstillet af Kyst, Land og Fjord*

Ingeborg Svennevig – *indstillet af Levende Hav*

Jens K. Thygesen, miljøkonsulent – *indstillet af Danmarks Sportsfiskerforbund*

Dorthe O. Andersen, konsulent – *indstillet af Danmarks Idræts-Forbund*

Søren Wille, kontorchef – *indstillet af Transport- og Energiministeriet*

Odma Johannesen, fuldmægtig – *indstillet af Fødevareministeriet*

Marianne Jensen, landinspektør – *indstillet af Fødevareministeriet*

Steen Hvass, direktør – *indstillet af Kulturministeriet*

Niels Østergård, vicedirektør – *indstillet af Skov- og Naturstyrelsen*

Ditte Svendsen, skovrider – *indstillet af Skov- og Naturstyrelsen*

Marie Louise Klenow, kontorchef – *indstillet af Skov- og Naturstyrelsen*

I følgegruppens funktionsperiode er der sket følgende ændringer m.m. i følgegruppens sammensætning:

Jens Kristian Poulsen afløste den 7. juli 2004 næstformand Lars Møller Nielsen som repræsentant for Dansk Skovforening.

Ejner Frøkjær og **Knud Larsen** afløste den 27. januar 2005 chefkonsulent Helene Sneftrup Jensen som repræsentant for Kommunernes Landsforening

Carsten Krog, fiskerikonsulent – *indstillet af Danmarks Fiskeriforening* – repræsenterede foreningen til og med følgegruppens 6. møde den 11. maj 2005. Danmarks Fiskeriforening indstillede ikke en ny repræsentant men modtog fortsat mødemateriale.

Niels Henrik Larsen afløste den 29. september 2005 konsulent Ann Hein Hedegaard som repræsentant for VisitDenmark.

Steen Hvass afløste den 29. september 2005 sekretariatschef Anne Mette Rahbæk som repræsentant for Kulturministeriet.

Søren Wille afløste den 29. september 2005 kontorchef Lene B. Rasmussen som repræsentant for Transport- og Energiministeriet

Olav Juul Gaarn Larsen, borgmester Læsø Kommune, *pilotprojekt Læsø*, udtrådte af følgegruppen den 31. oktober 2005 som følge af den vejledende folkeafstemning på Læsø efter afrapporteringen.

Erik Bjørn Olsen, Levende Hav har deltaget som foreningens repræsentant på følgegruppens tre sidste møder i stedet for Ingeborg Svennevig.

Den Nationale Følgegruppes kommissorium

I forbindelse med pilotprojekter for nationalparker i Danmark skal der, ifølge aftalen mellem Friluftsrådet og Miljøministeriet, nedsættes en national følgegruppe. Følgegruppen får til opgave at følge, drøfte og støtte arbejdet med pilotprojekterne og at rådgive miljøministeren.

Den nationale følgegruppe får følgende opgaver:

- at følge og drøfte arbejdet med pilotprojekterne, herunder borgerinddragelsen og gennemførelse af undersøgelser
- at tage initiativ til erfaringsudveksling mellem deltagerne i arbejdet med pilotprojekterne
- at igangsætte evt. supplerende undersøgelser af relevans for flere pilotprojekter og som baggrund for følgegruppens rådgivning
- at behandle 3. mandsansøgninger om projekter indenfor de udpegede pilotprojekter
- at indsamle og formidle internationale erfaringer med etablering af nationalparker
- at drøfte målretningen af forskellige støtteordninger og tilskudsordninger, så de kan bidrage til udviklingen og drift af nationalparker
- sikre at der ved eventuelle restriktioner i forhold til landbrugets drift og udviklingsmuligheder, som ikke gælder uden for nationalparkerne, vil ske en fuld kompensation, jf. princippet i § 26a i miljøbeskyttelsesloven
- at beskrive rammer og niveau for den afsluttende rapportering af pilotprojekterne
- at fastlægge tilrettelæggelsen og indholdet af den efterfølgende evaluering af de gennemførte pilotprojekter
- at give anbefalinger til danske modeller for nationalparker, herunder procedurer og kriterier for deres etablering og deres forvaltnings- og lovgivningsmæssige rammer, samt en balanceret afvejning af alle de involverede interesser
- at give anbefalinger med hensyn til procedure og kriterier for evt. udpegning af danske nationalparker

Oversigt over Den Nationale Følgegruppens undersøgelser og udredninger

Udenlandske nationalparker. Erfaringer til inspiration i Danmark

132 sider + bilag. Udarbejdet af konsulentfirmaet Kvistgaard Consult, januar 2005. ISBN 87-7279-613-8. Publikationen kan læses på: www.skovognatur.dk/nationalparker.

Tilskuds- og støtteordninger i nationalparker

19 sider + bilag. Udarbejdet af følgegruppens arbejdsgruppe om tilskuds- og støtteordninger, maj 2005. Publikationen kan læses på: www.skovognatur.dk/nationalparker.

Notat om forvaltningsmodeller og lovgivning i 5 udvalgte lande (England, Holland, Skotland, Sverige og Tyskland)

59 sider. Udarbejdet af konsulentfirmaet Vildnis v/ Martin Schneekloth, september 2005. Publikationen kan læses på: www.skovognatur.dk/nationalparker.

Gennemgang af slutrapporter fra nationalpark-pilotprojekter

177 sider. Udarbejdet af NIRAS konsulenterne, november 2005. Publikationen kan læses på: www.skovognatur.dk/nationalparker.

Værdisætning af syv mulige nationalparker i Danmark

Jette Bredahl Jacobsen, Bo Jellesmark Thorsen, John Halfdan Boiesen, Signe Anthon og Jesper Tranberg. Arbejdsrapport Skov og Landskab nr. 28-2006.

(Rapporten forelå ikke ved følgegruppens afrapportering den 1. marts 2006).

Håndbog for græsning og høslæt i naturplejen

Rita Merete Buttenschøn, Skov og Landskab.

(Rapporten forelå ikke ved følgegruppens afrapportering den 1. marts 2006).

Oversigt over ansøgninger behandlet af Den Nationale Følgegruppe

	Ansøgning	Beløb (kr)	Behandling
1.	Produktion af TV-udsendelser for hvert pilotområde, Teknologirådet, den 13. april 2004	1.456.000	Afslået
2.	Tilskud til billedbog om Lille Vildmose, Sejlflod Udviklingsråd	50.000	Ansøgning trukket
3.	Tilskud til pattedyrmøde 2004, Dansk Pattedyrforening, den 20. august 2004	5.000	Afslået
4.	Udvikling af lokalt baseret overvågning af natur og naturudnyttelse indenfor de kommende nationalparker, Nordeco, 14. december 2004	475.000	Afslået
5.	Studietur til England, Sjællandske Familielandbrug og pilotprojekt Nationalpark Møn, 11. februar 2005	100.000	Bevilget 100.000

Den Nationale Følgegruppes evaluering af pilotprojekternes slutrapporter

Den Nationale Følgegruppe har i henhold til sit kommissorium til opgave, at *"fastlægge tilrettelæggelsen og indholdet af den efterfølgende evaluering af de gennemførte pilotprojekter"*.

Nærværende evaluering omfatter de af følgegruppen beskrevne emner: Afgrænsning, vision og indhold (naturværdier, kulturhistoriske værdier, friluftsliv, turisme og formidling, erhvervsudvikling og levevilkår samt bebyggelse og transport) samt borgerinddragelse i de syv pilotprojekter.

Den Nationale Følgegruppes evaluering er baseret på regeringens udmeldinger om styrkelse af naturværdier, friluftsliv og kulturhistoriske værdier og på de af følgegruppen opstillede kriterier. Følgegruppens evaluering bygger endvidere på styregruppernes igangsættelsesbreve, slutrapporter og konsulentrapporterne med evalueringen af pilotprojekternes borgerinddragelse samt følgegruppens konsulentrapport med gennemgangen af pilotprojekternes slutrapporter.

Følgegruppen kan tilslutte sig hovedlinjerne i den efterfølgende evaluering, men tager forbehold med hensyn til mere detaljerede formuleringer, herunder vedr. f.eks. områdeafgrænsning. Det gælder også spørgsmålet om tilgrænsende marine områder.

Følgegruppen påpeger, at med hensyn til detaljerne vedrørende områdeudpegning, vil dette på en hensigtsmæssig måde – med hensyn til tid og borgerinddragelse – først ske i forbindelse med processen ved den konkrete udpegning af en nationalpark. Dette gælder også vurderingen af hensigtsmæssigheden i, at der i visse tilfælde er foreslået afgrænsning af nationalparken i forhold til Natura 2000-områder.

Der er i den efterfølgende evaluering foretaget henvisninger til kort. Disse kort findes i selve rapportens afsnit om Evaluering af pilotprojekternes slutrapport, side 32-44.

1. Kongernes Nordsjælland

Styregruppens præmisser

Det er en forudsætning for forslaget til Nationalpark Kongernes Nordsjælland, at der i den kommende nationalparklovgivning sikres:

-
- I. Afsætning af **tilstrækkelige og ekstra midler** til etablering, udvikling og drift af nationalparken
 - II. En **detaljeret planlægnings- og offentlighedsproces** efter, at forslaget er behandlet og principgodkendt af regeringen/folketinget
 - III. Indskrænkninger i lodsejeres og erhvervsdrivendes ejendoms- eller rådighedsret udløser **fuld kompensation/erstatning**
 - IV. **Nationalparkmyndigheden kan ikke pålægge ejendomme eller erhverv for pligtelser eller begrænsninger, som ikke er begrundet i gældende love, regulativer m.v.**
 - V. Tiltag skal principielt ske ved **frivillighed**
-

1.1 Afgrænsning

Nationalparken omhandler et 39.000 ha stort og sammenhængende område med tre kerneområder, som bindes sammen af fire korridorer (se kort, side 32). Kerneområderne udgøres primært af statsejede skove og store søer samt af tilstødende natur- eller kultuarealer. De fire korridorer udgøres af åbne kulturlandskaber og mindre naturområder.

Kerneområder og korridorer skaber en sammenhængende flade på tværs af Nordsjælland fra Frederiksværk til Helsingør, med undtagelse af et areal omkring Helsingør, Annisse Nord og Ramløse. Nordkysten med tilhørende sommerhusområder er ikke medtaget i nationalparken og mod syd afgrænses arealet primært af hovedvej 16, 19 og 6.

Området indeholder mindre byer som Nødebo, Gadevang og Kagerup (kerneområde II) samt mange mindre landsbyer indenfor det resterende areal. Nationalparken grænser op til og omkranser større nordsjællandske byer som Frederiksværk, Helsingør, Græsted, Hillerød, Fredensborg og Helsingør, men byerne indgår ikke i nationalparkområdet.

Landskab

Afgrænsningen gennemskærer stort set alle de i landskabsanalysen identificerede landskabskarakterområder. Det fremgår ikke af forslaget, hvor afgrænsningen er baseret på forvaltningsmæssige, biologiske eller landskabelige vurderinger eller hvordan de landskabelige helheder, som landskabskarakterområderne er et udtryk for, genspejles i de fremtidige strategier.

Natur og internationale beskyttelsesområder

Afgrænsningen indeholder alle internationale naturbeskyttelsesområder i Nordsjælland bortset fra habitatområde 113, Gilbjerg Hoved vest for Gilleleje. Områderne indgår i nationalparkens kerneområder (se kort, side 32).

Der findes en række statsejede, fredede og § 3-områder inden for området, men også udenfor den foreslåede afgrænsning. I umiddelbar tilknytning til områdets sydligste del, St. Dyrehave, findes andre statsejede områder, Tokkekøb Hegn og Sjælsølund (se kort, side 32), samt flere forbindende fredninger (bl.a. omkring Sjælsø) mellem disse arealer. En inddragelse af disse arealer i nationalparken ville kunne sikre og forbedre spredningsmulighederne for plante- og dyreliv.

Afgrænsningen omkring Arresø virker snæver langs den nordøstlige bred. Et korridorområde langs denne bred kunne sikre bedre spredningsmuligheder for flora og fauna.

Begrænsning af næringsstofflørslen til Arresø kan bl.a. fremmes ved ekstensivering af landbrugsdriften i oplandet via udlægning af permanente græsarealer, naturgenopretning, braklægning m.m.

Nationalparken indeholder ingen havområder, uanset at afgrænsningen følger kysten ved Tisvilde Hegn. I betragtning af, at de dynamiske processer langs kysten er væsentlige for kystens strand- og klitnatur, kunne et kystnært havområde ud for Tisvilde Hegn og Melby Overdrev have været inddraget i afgrænsningen.

1.2 Vision

Visionen for Nationalpark Kongernes Nordsjælland er formuleret som et nutidsbillede 20-30 år frem i tiden. Den overordnede vision er, at nationalparken skal være unik i national og international sammenhæng. Området er specielt med sin opbygning af naturmæssige kerneområder, rigdom på skove og søer og brede landskabskorridorer med varierende og naturrige kulturlandskaber. Denne opbygning skaber større sammenhængende naturområder med stort udviklingspotentiale for naturen i kerneområderne.

Nationalparkens overordnede vision er bygget op som visioner for natur, kulturhistorie og friluftsliv. Naturen forbedres gennem udlæg af urørt skov, græsningsskov, genopretning af naturlige vandstandsforhold og forbedring af den økologiske sammenhæng mellem naturområderne. Der tages også hensyn til særligt sårbare arter og natur gennem udpegning af forstyrrelsesfrie områder og særlig hensynsfuld forvaltning af bl.a. skove og jordbrug. Kulturhistorien er et fremtrædende element på grund af kirkens og kongemagtens brug af egnen, som er meget synlig i områdets kulturmiljøer og kulturspor. Samspillet mellem kulturhistorien, landskabet og naturen vil kunne fremhæves bl.a. gennem den kulturhistoriske formidling. Endelig giver områdets indhold og størrelse mulighed for udfoldelse af et bredt spektrum af friluftaktiviteter, som kan udføres uden umiddelbar konflikt gennem differentiering af anvendelsen forskellige steder i området. Der skabes koordination gennem etablering af tre centrale formidlingscentre og yderligere mindre formidlingspunkter ude i landskabet.

Forvaltning og udvikling af området skal ske i dynamisk samspil med lokale borgere og myndigheder.

Visionen for Nationalpark Kongernes Nordsjælland beskriver et område med afbalancerede hensyn mellem benyttelse og beskyttelse i krydsfeltet mellem at bevare, beskytte og udvikle naturen i området, udnytte kulturhistorien rekreative og formidlingsmæssige potentialer samt udvide og anvende områdets friluftsmæssige muligheder. Visionen mangler en beskrivelse af fremtiden for erhvervene i området – en erhvervsvision – af lige så konkret indhold, som det er tilfældet for de tre andre emneområder.

1.3 Vurdering af indholdet af pilotprojektet

1.3.1 Vurdering af eksisterende naturværdier

Nationalparken rummer i dag et stort antal arter og levesteder, som er værdifulde både på nationalt og på internationalt niveau. Indenfor den foreslåede geografiske afgrænsning af nationalparken er der to fuglebeskyttelsesområder og syv habitatområder. 60 pct. af kerneområderne er således udpeget som særligt beskyttelseskrævende natur under EU's Habitat- og Fuglebeskyttelsesdirektiver.

Nationalparken rummer ca. 15.500 ha skov, beliggende i parkens tre kerneområder. Skovområdernes naturgeografiske variation, alder og udnyttelseshistorie har skabt mange værdifulde plante- og dyresamfund. Særligt Tisvilde Hegn og Gribskov er nogle af de biologisk rigeste skove i Danmark med et stort indhold af sjældne (rød- og gullistede) arter. På internationalt niveau bidrager området således med eksempler på Danmarks oprindelige dominerende naturtype tempereret løvskov. De sjældne arter er primært knyttet til gammel naturskov, sumpskov, vandhuller, moser, kystklitter og strandbred.

Danmarks to største søer – Arresø og Esrum Sø – udgør væsentlige dele af naturen. Arresø er en stor lavvandet og næringsstofbelastet sø under bedring. Esrum Sø er en meget dyb og mere renvandet sø, som hører til de mest biologisk udforskede danske søer og anvendes som reference på internationalt plan. Begge søerne rummer et rigt og varieret fugleliv.

Det åbne land i Nordsjælland rummer mange både store og mindre fredede og/eller på anden måde beskyttede naturområder, som er rige på sjældne plante- og dyrearter.

1.3.2 Vurdering af styrkelsen af naturværdierne

Der vil med de foreslåede tiltag allerede på kort sigt kunne ske en afgørende styrkelse af naturværdierne i området, idet der er foreslået meget store sammenhængende landområder.

Forbedring af eksisterende naturforhold

Der foreslås en række vigtige forbedringer af de eksisterende skovbiotopers naturkvalitet. Overordnet skal der ske udlægning af flere og større områder med urørt skov, hvor naturlige processer kan forløbe uforstyrret. Yderligere genskabes moser, søer og sumpskove ved sløjfning af dræn og tilkastning af grøfter samt ved afdrift af rød- og sitkagran fra moseområder. Der sikres et rigt dyreliv ved udsætning eller forøgelse af bestande af nøglearter, som bæver og kronstyr samt sikring af uforstyrrede områder, hvor bl.a. store rovfugle kan yngle.

Afgræsning foreslås gennemført på enge, moser, overdrev og heder. Der foreslås etableret græsningsskov, høsletenge og stævningssskov og for vådområder foreslås sikring og forbedring af vandhuller og levesteder for særligt truede organismer, herunder løgfrø. Afhængigt af omfanget vil der kunne ske en afgørende styrkelse af lysåbne naturtyper og derigennem af biodiversiteten.

I Esrum Sø ønskes næringsstoffilledningen væsentligt begrænset. Naturgenopretningsinitiativer i søens opland vil kunne bidrage til at opfylde denne målsætning. Det kunne også være en mulighed at begrænse tilførslen af næringsstoffer gennem ekstensivering af landbrugsdriften i oplandet og udlægning af permanente græsarealer, braklægning m.m. på alle arealer, der skrånede ned mod søen.

Etablering af større sammenhængende naturområder

Områdets naturlige økosystemer er løvskovene og søerne og på en mindre strækning kysten/klitterne. Næsten hele området har oprindeligt været bevokset af løvskov. Det foreslås ikke at øge de nuværende skoves udstrækning, men at skabe flere og større områder med urørt skov i de allerede eksisterende skove. Omfanget af initiativet er ikke fastlagt, men i Gribskovområdet er der mulighed for at bidrage yderligere til beskyttelse og udvikling af Danmarks biodiversitet ved at udpege et meget stort sammenhængende skov-økosystem med urørt skov og fri dynamik.

Der savnes forslag til etablering af et større sammenhængende/bredere bælte af klitnatur bag klitterne langs Tisvilde Hegn, Melby Overdrev og Asserbo Plantage, hvilket kunne ske ved fældning af det yderste bælte af nåletræer.

Etablering af sammenhænge/forbindelse og naturgenopretning

Åbning af rørlagte vandløb og genslyngning af vandløb samt etablering af sammenhængende strøg af naturområder langs vandløbene er væsentlige forslag til forbedringer af sammenhænge og forbindelserne imellem de eksisterende naturområder. Endvidere foreslås etablering af faunapassager eller evt. trafikale omlægninger for at reducere fysiske barrierer for kronstyr og andre dyrearter i forbindelse med veje, jernbaner, hegn m.m. Det ønskes både at sikre bedre spredningsmuligheder mellem skovene for skovarterne, herunder kronstyr i form af levende hegn, og at bevare det åbne land imellem skovene.

Hensyntagen til særlig sårbar natur

Der sikres tilstrækkelig uforstyrret, så bl.a. store rovfugle kan yngle. Dette giver bedre muligheder for de eksisterende ynglearter, men også mulighed for, at nye arter som havørn og fiskeørn kan indvandre. Det foreslås, at forstyrrelsesfrie zoner kan etableres af hensyn til sårbare fuglearter.

Naturens fri udvikling

Urørt skov udlægges i flere og større områder med naturligt henfald af træer og mulighed for, at de biologiske processer kan forløbe uforstyrret. En vigtig forudsætning for de naturlige processers forløb er, at rammerne for udviklingen er til stede. Som led i etableringen af gunstige rammer for de biologiske processer kan ses forslagene om at etablere naturlige vandstandsforhold på store skovarealer og i den forbindelse etablere moseområder og sumpskog ved afdrivning af rødgran og sitkagran, at forøge bestanden af krondyr, som naturlige græssere, og at udsætte bæver.

Frilægning af rørlagte vandløb og genslyngning af vandløb for at skabe fysisk variation, dynamik og artsrigdom er et meget vigtigt forslag i sikringen af naturens fri udvikling i og langs vandløbene.

1.3.3 Vurdering af styrkelsen af de kulturhistoriske værdier

Nationalparken fortæller den nationale historie med sine kulturhistoriske spor og miljøer, der knytter sig til kirken og til kongemagtens rekreative interesse og engagement i området - et engagement som har været en medvirkende faktor i skabelsen af det nuværende landskabsbillede, i særlig grad skovene.

Kulturhistorien er et meget fremtrædende element i nationalparken, som i det hele taget rummer talrige kulturværdier, som spænder vidt i tid og indhold. Kulturværdierne er vævet ind i landskabet, hvor kultur og natur på mange områder er to sider af samme sag. En bevidst indlejring af kulturhistoriske aspekter i naturgenopretnings- og plejeprojekter vil således være et godt bidrag til at styrke de historiske spor og helheder. Nationalparkforslaget bygger på en omhyggelig redegørelse for områdets kulturhistoriske værdier og potentialer. På den baggrund er opstillet en lang række detaljerede handlingsforslag, så visionen kan indfries.

Væsentlige forslag

Der ønskes etableret et forgrenet stinet til fortidsminderne og i det åbne land er der generelt et stort behov for adgangsveje rundt i landskabet. Nationalparken vil arbejde for etablering eller genetablering af sammenhængende net af stier og veje, der også inkluderer "missing links", dvs. historiske vejstykker og stier, som i dag er forsvundet eller fjernet. Der lægges stor vægt på at synliggøre kulturelementer, deres indbyrdes sammenhæng og landskabelige kontekst samt kulturhistorisk betingede naturområder. Desuden foreslås restaurering og tydeliggørelse af visse kulturelementer, f.eks. Esrum brænde-kanal og parforcejagtvejene.

Til de mere overordnede forslag hører udlægning af særlige indsatsområder i skovene til beskyttelse af sårbare kulturspor og mere sammenhængende planlægning i det åbne land med udgangspunkt i helheder. Desuden bør der ses nærmere på det kulturhistoriske indhold i visse arealfredninger med henblik på eventuel skærpelse af bestemmelserne.

Nationalparken ønsker at udvikle egne formidlingsaktiviteter og parallelt hermed facilitere netværk med de øvrige formidlingsaktører, så der ved et koordineret samarbejde og indsats skabes en stærk formidling og større turistmæssig udnyttelse af nationalparkens kulturværdier. Samarbejdet skal også omfatte forskning, som kan bidrage til ny viden, nye bevarings- og formidlingsaktiviteter. Forslag om etablering af et fagligt og formidlingsmæssigt netværk vil føre til en langt bedre og mere målrettet udnyttelse af den viden og det formidlingspotentiale, som i dag er spredt på de mange kulturhistoriske museer, besøgscentre o. lign. i og omkring nationalparkområdet.

1.3.4 Vurdering af styrkelsen af friluftsliv, turisme og formidling

Der eksisterer allerede i dag ganske mange faciliteter for friluftslivet i de statsejede områder med skove og søer, hvilket skal ses i lyset af beliggenheden i det relativt tætbefolkede Nordsjælland og tæt på hovedstaden. Der er planlagt nye aktiviteter og faciliteter, som supplerer de eksisterende, f.eks. "trækronbro" og "trætøp-naturformidling". Forslagene til nye aktiviteter er afvejet i forhold til naturbeskyttelse og ejendomsinteresser. Effekten overfor udenlandske turister forudsættes tilvejebragt i samarbejde med turistorganisationer.

Zonering af nationalparkens kerneområder og korridorer skaber mulighed for at tage hensyn til både de stille uorganiserede brugere og organiserede større arrangementer m.v. Den foreslåede zonering kan være et middel til at sikre sårbare områder og arter, og bør ses i sammenhæng med muligheden for styring gennem intelligent planlægning af stiforløb og formidling. Hvis de foreslåede muligheder gennemføres, vil der samlet set blive et attraktivt netværk af stier til mange forskellige formål og målgrupper.

Den række af aktiviteter og faciliteter, der foreslås til at forbedre mulighederne for oplevelser og adgang til naturen - bl.a. oprettelse af flere skovandrerhjem, tre formidlingscentre, herunder et centralt formidlingscenter ved Esrum Kloster og Møllegård - vil kunne styrke formidlingen betragteligt. 30 museer, foreninger m.fl. i området har udtrykt ønske om at indgå i en koordineret indsats vedrørende både natur- og kulturformidling. Der vil derfor være gode muligheder for, at et formidlingssamarbejde kan gennemføres i praksis.

1.3.5 Vurdering af erhvervsudvikling og levevilkår

Nationalparkområdet er et af Danmarks mest velstående med høj økonomisk vækst, lav arbejdsløshed og er meget efterspurgt som bosætningsområde. Forslaget forventes gennem de forbedrede muligheder for friluftslivet og gennem branding og markedsføring at have positiv, om end marginal, betydning for turisme og til dels ejendomspriser i området. Det forventes ikke, at nationalparken vil få mærkbar betydning for bosætningen.

Rapporten indeholder ingen forslag vedrørende erhvervsudvikling eller bosætning. Dette er velbegrundet, da nationalparken i bedste fald kun vil have en marginal effekt på erhvervsudvikling, bosætning og levevilkår.

1.3.6 Vurdering af bebyggelse og transport

Nationalparkområdet rummer større beboelsesområder, hvis udviklingsmuligheder ikke umiddelbart indskrænkes i den kommende nationalpark. Der lægges ikke op til yderligere bebyggelse i hverken kerneområder eller korridorer, der allerede i dag er stærkt regulerede. Der er desuden behov for en sammenhængende og langsigtet trafikplanlægning og -regulering i nationalparken, som i dag gennemskæres af stærkt trafikerede bilveje og af togbanestrækninger. Hastighedsdæmpning foreslås i kerneområderne for at mindske faren for påkørsler af vildt m.m. og vildtpassager foreslås som mulig løsningsmodel.

1.4 Borgerinddragelse

Borgerinddragelsen har bestået af store indledende åbne møder i forsommeren 2004. Disse blev fuldt op af intensivt arbejde i efteråret, hvor 180 borgere i ti åbne temagrupper diskuterede og udarbejdede konkrete forslag til forbedring af naturen, de kulturhistoriske værdier og friluftsmulighederne i området. De ti mest principielle og perspektivrige forslag fra temagrupperne blev behandlet på et stort borgertopmøde i februar 2005 med over 500 tilfældigt udvalgte deltagere fra Frederiksborg Amt. Mødet markerede tilslutning til nationalparken og gav et godt indtryk af en bred og stor borgergruppes ønsker og holdninger til væsentlige spørgsmål om parkens indhold og afgrænsning.

Familier med unge forældre og mindre børn var underrepræsenteret i projektets informationsmøder, temagrupper og ved borgertopmødet. Et mindre projekt: "Menneske og

Natur i Nordsjælland" med fokus på inddragelse af unge forældre og deres børn blev iværksat. Input herfra indgik på lige fod med andre input fra projektets borgerinddragelsesforløb i styregruppens overvejelser og endelige forslag. Således er ingen initiativer tabt på gulvet.

Borgerinddragelsen har haft et meget kort og intenst forløb, idet projektet kom sent i gang. Processen har været opdelt i faser med klare mål for hver, således at der er sikret fremdrift i processen. Flere af de andre pilotprojekter er gået i stå i pilotperioden, hvor Kongernes Nordsjælland har bevaret farten. Der er anvendt mange former for inddragelse, men til trods herfor har det ikke været muligt at opnå enighed om den foreslåede afgrænsning af projektet. Landbruget trak sig under den sidste fase ud af styregruppen, og har fremsendt et alternativt forslag baseret på de statsejede arealer bundet sammen af minimale korridorer. Lodsejerne har fra starten været inddraget via interesseorganisationer, men der har ikke været direkte kontakt til de enkelte lodsejere i området.

Borgerinddragelsesmetoderne har været mere eksperimenterende end i de fleste andre projekter. Her er borgertopmødet især et nyt og anderledes initiativ, idet arrangementet har skabt det største enkeltstående fremmøde (528 personer) i pilotfasen, tillige med en ligelig fordeling mellem mænd og kvinder blandt de fremmødte. Forudsat en afvejet information om de udvalgte emner, er metoden således et godt input til en anderledes og velegnet måde at imødekomme borgerinddragelsens demokratiske opsæt på. Metoden kan dog ikke stå alene, men skal suppleres med inddragelse af nøgleaktører og andre særlige målgrupper i en samlet palet af borgerinddragelse.

1.5 Opsummering af vurdering

Områdeafgrænsning

Det foreslåede område er generelt velafgrænset med store sammenhængende kerneområder med rige udviklingsmuligheder. Området omfatter tre kerneområder og fire forbindelsesområder/korridorer og udgør et areal på 39.000 ha.

Arealer af **national og international**, herunder forskningsmæssig, betydning mht. **biodiversitet, naturtyper og økologiske sammenhænge**

Området rummer Danmarks biologisk rigeste løvskov, herunder naturskov og sumpskov, samt klitter, klitplantage og hede. På internationalt plan bidrager området således med fine eksempler på Danmarks oprindelige naturtype tempereret løvskov. I området findes to af landets største søer. Esrum Sø er renvandet, en af Europas bedst udforskede søer og bruges som reference internationalt. Området er af en størrelse og kvalitet, der giver internationalt format. 42 pct. af området er Natura 2000-områder. Der er to universitetslaboratorier og dermed et betydeligt forskningspotentiale.

Potentiale for på kort og langt sigt at skabe **større sammenhængende naturområder**, herunder styrke **naturkvalitet, kontinuitet** og **fri dynamik**

Området har meget stort potentiale for at skabe større sammenhængende naturområder og for at styrke naturkvaliteten. På kort sigt foreslås etableret et stort sammenhængende område med udlæg af græsningskov med naturlige græssere, urørt skov samt områder med naturlige vandstandsforhold og forstyrrelsesfrie områder. For Gribskov er omfanget af disse initiativer ikke nærmere konkretiseret. Samlet set vil især løvskovs- og naturskovsområderne blive større og mere sammenhængende, bl.a. via korridorer i det åbne land langs vandløb, faunapassager m.m. Forslaget indeholder store muligheder for at berige hele Nordsjællands natur også udenfor nationalparkområdet.

Øgede muligheder for at **færdes** i og **opleve værdifulde landskaber og natur**

Området indeholder potentiale til at blive et stort oplevelsesmæssigt naturområde til gavn for Hovedstadsområdets millionbefolkning. Der vil blive et attraktivt netværk af stier til mange forskellige formål og målgrupper, og med nye tiltag som supplement til en stor række eksisterende aktiviteter og faciliteter. Med zonerings i kerneområder og korridorer tages hensyn til forskellige brugergrupper, ligesom formidlingen styrkes med bl.a. to nye centre.

Styrkelse og synliggørelse af væsentlige **kulturhistoriske værdier**

I nationalparken fortælles den nationale historie om kongemagt og kirke. De kulturhistoriske værdier spiller en helt afgørende rolle i nationalparken og der er mange konkrete forslag til styrkelse af kulturværdierne, bl.a. områder med skånsom drift og retablering af brændekanal. Kultursporene, deres sammenhæng med landskabet og de kulturhistoriske betingede naturområder synliggøres og vedligeholdes gennem pleje og drift. Et netværk af veje og stier - nye og genskabte - skal give adgang til kulturspor og rundt i kulturlandskabet. Et koordineret formidlingsnetværk af kulturhistoriske aktører skal bl.a. knytte de mange kulturspor sammen i store sammenhængende fortællinger.

2. Lille Vildmose

Lille Vildmoserådets præmisser

Forslaget til Lille Vildmose Nationalpark hviler på følgende forudsætninger:

-
- I. En mulig nationalpark omfatter udelukkende områder, som i forvejen er berørt af fredninger og Natura 2000
 - II. I den fremtidig nationalparkadministration skal sikres et forum, hvor lokalområdet kan få indflydelse på nationalparkens udformning og drift, og hvor lodsejerinteresserne er repræsenteret
 - III. Der skal gælde de samme regler for myndighedstilladelser og -godkendelser i nationalparken, som i det øvrige åbne land
 - IV. Nationalparkens fysiske anlæg implementeres, så offentligheden sikres reel indflydelse på beslutningen om det enkelte anlæg og dets fysiske udformning
 - V. Tiltag og aktiviteter skal i videst muligt omfang ske i tæt samarbejde med berørte lodsejere
 - VI. Fastholdelse af eksisterende drift, ændringer i driften, øget offentlige adgang og formidling m.v. gennemføres kun ved frivillige aftaler og mod økonomisk godtgørelse
 - VII. Ved konflikt mellem rekreative benyttelse og naturbeskyttelse, prioriteres hensynene til naturbeskyttelse højest
 - VIII. Staten skal afsætte nødvendige og tilstrækkelige midler til attraktive tilskuds- og støtteordninger, opkøb og jordfordeling m.v.
-

2.1 Afgrænsning

Det samlede areal er 18.100 ha, hvoraf 7.844 ha er landareal og 10.250 ha er hav (se kort, side 34). Nationalparken omfatter en række arealer på land, som er fredede eller under fredning: Lille Vildmose, Mulbjergene samt kysten mellem Dokkedal og Øster Hurup. 7.644 ha af landarealet er privatejet. På havet afgrænses nationalparken, så den omfatter det kystnære hav til den østlige grænse af et Natura 2000-område.

Nationalparken indeholder ingen bymæssig bebyggelse. Lige udenfor afgrænsningen ligger flere landsbyer og sommerhusområder, herunder landsbyen Dokkedal som omkranses af nationalparken, men ikke indgår i den.

Landskab

I Lille Vildmose er der påvist en række landskabeligt sammenhængende områder og overordnede landskabsstrukturer af betydning for oplevelsen af landskabet. Disse forhold afspejles ikke ved afgrænsningen af nationalparken.

Landskabsanalysen fremhæver tre væsentlige forudsætninger for at opleve området: De store åbne flader, mangfoldigheden af naturtyper, som er resultat af områdets dannelseshistorie samt højmosens samspil med de omkringliggende skrænter, bakkeøer og strandvolde – de store vidder og deres afgrænsninger. En styrkelse af disse elementer opnås kun i et vist omfang med den valgte afgrænsning af området. F.eks. indgår kystskrænterne ved Kællingebjerg, Kongstedlund, Smidie og Lille Brøndum ikke i området, ligesom illustrationen af sammenhængen mellem mosefladen og en del af morænelandskabet heller ikke sikres, idet arealet sydvest for Halslevgård Å ikke er med i afgrænsningen.

Natur og internationale beskyttelsesområder

Nationalparken omfatter den altovervejende del af landarealerne indenfor de eksisterende Natura 2000-udpegninger i området, men afgrænsningen afskærer enkelte, mindre dele heraf (se kort, side 34). Mod nord går Natura 2000-området således ud over afgrænsningen ved Høstemark og Ny Høstemark, mod vest går Natura 2000-området længere ud mod Smidie og Kongstedlund og sydøst for Nørre Kongerslev ligger et mindre afgrænset fredet Natura 2000-areal, som ikke er med i nationalparkforslaget. En større overensstemmelse med afgrænsningen af Natura 2000-områderne ville være hensigtsmæssig ud fra en naturmæssig betragtning.

Afgrænsningen af nationalparken er blevet temmelig snæver. Vådområder og afstrømningsområdet omkring Haslevgård Å mod sydvest indgår ikke i nationalparken. Dette område kan være af afgørende betydning for opretholdelsen af det internationalt meget værdifulde højmoseområde.

På havet udgør nationalparken en sammenhængende flade fra kysten ud til østgrænsen af et større Natura 2000-område. Med den valgte afgrænsning gennemskæres dette Natura 2000-område. Nord for nationalparkgrænsen ligger et vildtreservat på havet, som ikke er taget med i området. Der synes ikke at være foretaget en naturmæssigt argumenteret afgrænsning af forslaget. En naturmæssigt bedre og mere meningsfuld afgrænsning af nationalparken bør, som nævnt af Lille Vildmoserådet, undersøges nærmere, hvis der skal opnås en marin helhed på havområdet.

2.2 Vision

Visionen for Nationalpark Lille Vildmose er at udvikle området til et stort samlet naturområde med et rigere og mere varieret plante- og dyreliv over en periode på 20-30 år. Området skal bl.a. i kraft af sin størrelse gøre det muligt at praktisere naturforvaltning med plads til naturens egen dynamik, understøtte, forbedre og formidle områdets natur- og landskabsværdier og kulturhistorie, samt give befolkningen mulighed for at opleve disse værdier.

Visionen tager udgangspunktet i Lille Vildmoses eksisterende store naturværdier i form af de sårbare højmoser og enestående skove, som er af international betydning. Hertil kommer de eksisterende fredninger, status som Natura 2000-område, naturgenopretningsprojektet for Birkesø, en række publikumsfaciliteter, stianlæg, fugletårne m.v. samt etablering af Vildmosecentret som indvies i foråret 2006.

Formålet med visionen er, at nationalparken skal:

- Bidrage til at sikre nationale og internationale beskyttelsesinteresser gennem naturgenopretning ved vandstandshævning mellem de eksisterende højmoser og ekstensivering af landbrugsdriften mellem de enkelte naturområder
- Forbedre naturen indenfor de fredede områder, skabe større sammenhængende naturområder og dermed give naturen i Danmark et løft
- Vedligeholde og målrette naturværdierne i kystzonen gennem målrettet forvaltning
- Realisere og udbygge de rekreative værdier i området under hensyntagen til naturgrundlaget
- Realisere de muligheder for at forbedre naturen, der indgår i fredningerne
- Formidle områdets naturindhold og kulturhistorie til lokalt, nationalt og internationalt publikum
- Sikre langsigtede videnskabelige interesser i den aktive højmose
- Bidrage til udvikling, der kan give lokalsamfundet et økonomisk løft, og sikre at det også i fremtiden er et attraktivt bosætningsområde med adgang til arbejdspladser og offentlig service
- Medvirke til formidling af turistattraktioner i Østhimmerland i samarbejde med det omgivende samfund

Målene skal opnås gennem samarbejde med lokale borger og lodsejere på baggrund af frivillige aftaler gennem tilskud, jordopkøb og jordfordeling.

2.3 Vurdering af indholdet af pilotprojektet

2.3.1 Vurdering af eksisterende naturværdier

I Lille Vildmose findes store områder med aktiv højmose. Tofte Mose er Danmarks største højmose og udgør det største bevarede højmoseområde i Vesteuropa og er af meget stor international værdi. Naturtypen er meget sårbar og trues af afvanding og næringsstoffiltførsel, især af deposition af kvælstof fra luften. Naturtypen er højt prioriteret i Natura 2000-sammenhæng.

Tofte Skov og Høstemark Skov rummer nogle af Danmarks fineste naturskvslokaliteter. Området rummer flere fuglearter, som kræver særlige naturlige forudsætninger, store områder og ringe menneskelig forstyrrelse, f.eks. landets eneste ynglende kongeørnepar og ynglende traner.

Området indeholder et antal søer og engarealer, som er attraktive yngle-, raste- og fougageringsområder for vandfugle. Kystzonen indeholder værdifulde strandenge, overdrev og egekrat med potentiale for udvidelser, og de lavvandede havområder er internationalt værdifulde rasteområder for vandfugle.

2.3.2 Vurdering af styrkelsen af naturværdierne

De foreslåede tiltag vil skabe en afgørende styrkelse af naturværdierne i området.

Forbedring af eksisterende naturforhold

På højmosearealerne foreslås en lang række naturgenopretningstiltag, som afgørende vil styrke naturværdierne. Eksempler er retablering af naturlige vandstandsforhold i de egentlige højmosearealer og i de omgivende kær og lagg-områder ved tilstopning af grøfter og andre afløb samt hævning af vandspejlet i Tofte Sø til det naturlige niveau. Højmoseområderne ryddes fortsat for opvækst af træer for at opnå og sikre gunstig bevaringsstatus.

I skovene foreslås vigtige tiltag som genskabelse af naturlig vandstand i ellesumpe, askesumpe og lignende vådområder samt lukning af dræn eller permanent hævning af vandstanden i grøfterne i Tofte og Høstemark Skov.

Overdrev, strandenge og ferske enge, der er sprunget i skov og krat som følge af manglende pleje, foreslås ryddet. Herved retableres de lysåbne naturtyper. Kontinuert pleje af disse områder skal ske gennem varieret græsningstryk, og genskabelse af mere oprindelige vandstandsforhold. Vildokse/vildhestprojektet i kystområdet kører videre, som et forsøg med genintroducerede dyrearter i samgræsning. Projektet udvides til at omfatte flere arealer langs kysten.

Etablering af større sammenhængende naturområder

De naturlige økosystemer i Nationalpark Lille Vildmose er højmose, løvskov, strandenge og overdrev. Højmosen kan kun på meget langt sigt få arealmæssigt større udstrækning, og det foreslås primært at forbedre denne naturtype ved naturgenopretning og pleje. Strandenge og overdrev kan fordobles i omfang. Næringsfattige naturtyper, enge og sjapvandsområder foreslås etableret i Melleområdet og landbrugszonen. Således kommer hovedparten af nationalparken til at hænge sammen som et stort naturområde af forskellige naturtyper, hvilket vil være en afgørende styrkelse af naturværdierne.

Løvskoven foreslås udvidet ved konvertering af nåletræsbevoksninger til naturlig løvskov bestående af oprindeligt hjemmehørende træarter. Sådanne konverteringer kombineret med sikring/genskabelse af naturlige vandstandsforhold er af meget stor betydning for at skabe et større sammenhængende løvskovs-økosystem.

Etablering af sammenhænge/forbindelser og naturgenopretning

De tidligere og nuværende tørvegravningsarealer retableres som naturarealer, etapevis over en årrække, efterhånden som tørvegravningen ophører. Landbrugsdriften ekstensive-res i de nuværende landbrugsområder, og omdriftsarealerne i kystzonen konverteres til ekstensivt græssede strandenge og overdrev. Disse tiltag vil medføre afgørende forbedringer af spredningsmulighederne for plante- og dyrelivet. Endelig foreslås det med tiden at etablere et fælles hegn omkring de to nuværende hegn samt Mellemområdet, således at de nuværende og tilkommende vildtbestande sikres udviklingsmuligheder ved at give dem bedre plads inden for et stort samlet hegn. Dette er et stort og spændende projekt med samgræsning af store græssere og undersøgelse af effekten af nøglearter (krondyr, vildsvin, elg, bæver, bison), som vil være enestående i Danmark. Projektet vil afgørende påvirke dynamikken og udviklingsmulighederne for områdets naturtyper til afgørende fordel for en meget varieret skovnaturtype med der til hørende større artsrigdom.

Hensyntagen til særlig sårbar natur

Der er ikke fri adgang til store dele af området. Herved tages omfattende hensyn til både den særligt sårbare natur og en række andre forhold.

Naturens fri udvikling

Hele vildmarksområdet foreslås udlagt til naturens fri udvikling. De nødvendige forudsætninger og rammer herfor etableres ved bl.a. at genskabe naturlige vandstandsforhold, ved konvertering af nåleskov til løvskov med hjemmehørende arter samt udsætning af nøglearter som bæver, elg, bison m.fl. Det er et meget visionært og flot projekt.

2.3.3 Vurdering af styrkelsen af de kulturhistoriske værdier

De kulturhistoriske værdier i Lille Vildmose ligger i selve landskabet i form af historierne om de sidste to hundrede års afvanding, opdyrkning og tørvegravning, som her er foregået i meget stor skala.

Nationalparkens opdeling i en natur-, kyst- og landbrugszone giver naturen forrang i de to førstnævnte, mens de kulturhistoriske værdier spiller en vis rolle i landbrugszonen, hvor landbrug betragtes som en vigtig del af kulturlandskabet. I dele af landbrugszonen bevares hidtidige veje, og i formidlingsområdet ved Møllesøområdet etableres en sti gennem kulturlandskabet fra Vildmosegård til Dokkedal.

Nationalparkområdet indeholder en række kulturbetingede naturtyper som enge, he-der og overdrev, som tilsammen viser alle grader af udnyttelse af landskabet og naturressourcerne. Naturen er det primære i Lille Vildmose Nationalpark, men de kulturhistoriske værdier har en rolle, bl.a. som løftestang til at opretholde det nuværende landbrug og jagt, som betragtes som en vigtig del af områdets kulturhistorie.

Væsentlige forslag

Det forventes at øget fokus på Lille Vildmoses kulturværdier gennem formidling vil føre til større forståelse for og sikring af områdets kulturspor og strukturer. Kulturværdierne styrkes ved at bevare, synliggøre og skabe bedre adgangsforhold til eksisterende kulturspor i landskabet og formidle deres historie og betydning. Således bevares i landbrugszonen veje, grøfter, levende hegn og ejendomsskel, idet de fortæller om afvanding, opdyrkning og bosættelsesmønstre.

Området omkring den tidligere Møllesø skal i fremtiden fremstå som et åbent kulturlandskab med en mosaik af dyrkede marker og græssede enge. Møllesøområdet forbliver således i sin kulturskabte, afvandede tilstand. Det er tanken, at dette landskab skal danne ramme for historierne om Lille Vildmoses afvanding, opdyrkning og tørvegravning. Besøgscenter Vildmosegård og det nærliggende demonstrationsfelt med tørvegravning vil være udgangspunkt for formidlingen.

En række interessante kulturspor og miljøer ligger umiddelbart uden for nationalparksområdet. Mange af disse kulturspor og -miljøer har forbindelse til kulturhistorien i nationalparken. Det er derfor hensigten at etablere et formidlings samarbejde med forskellige aktører uden for parken.

2.3.4 Vurdering af styrkelsen af friluftsliv, turisme og formidling

Størstedelen af Lille Vildmose er privatejet. Der er store hegnede områder, hvor der kun er adgang på guidede ture. Det er dog muligt at se ind i dele af de lukkede områder fra en række fugletårne. Vildmosegård ligger midt i området, og her kan man få information om Lille Vildmose. Ved Vildmosegård er der i 2005 igangsat etableringen af et formidlingscenter – Vildmosecentret.

Friluftsliv og turisme styrkes ved at anlægge nye faciliteter i og omkring området. Faciliteterne anlægges på baggrund af afvejning i forhold til naturbeskyttelse, idet der foreslås etableret et dynamisk færdselsstyringsystem for at øge den rekreative tilgængelighed og samtidig tage hensyn til naturen. Der vil dog stadigvæk kun være begrænsede muligheder for at besøge de naturmæssigt mest væsentlige dele af området.

Det er overvejet, hvorledes veje og stier kan omlægges med det formål at begrænse risikoen for forstyrrelse og påkørsel af vildt. Endvidere er foreslået en række stianlæg til vandring, cykling og ridning. Det vurderes, at såfremt de foreslåede stier etableres, vil der ske en styrkelse af adgangen til og rundt i dele af området.

Der foreslås samarbejde med borgere i og udenfor området om etablering af udsigtspunkter og overnatningsmuligheder. Hvis dette samarbejde etableres, vil det være muligt at skabe faciliteter, der giver nye muligheder for at opleve naturen i området.

Allerede i dag eksisterer en række formidlingstilbud, bl.a. guidede ture ind i det lukkede område af Lille Vildmose, og med etableringen af Lille Vildmosecentret vil formidlingen blive styrket væsentligt. Der foreslås en række yderligere formidlingsmæssige tiltag, hvoraf nogle allerede er under etablering. Der kan blive en spændende formidling i forbindelse med nationalparken, både hvad angår natur og kulturhistorie, ikke mindst hvis det foreslåede samarbejde om formidling af attraktioner også uden for nationalparken gennemføres.

2.3.5 Vurdering af erhvervsudvikling og levevilkår

Der foreslås ingen konkrete tiltag for erhvervsudvikling, formentlig fordi nationalparken er af begrænset størrelse – det mindste landareal af de syv projekter – og fordi erhverv og bosætning i området er relativt begrænset.

På turismeområdet forventes forslagene primært vedrørende friluftsinfrastruktur – f.eks. etablering af stier, cykelstier, p-pladser, udsigtspunkter m.m. – og en forstærket formidlingsindsats generelt at gøre området mere attraktivt. Den heraf følgende turisme vil kun i begrænset omfang kunne danne grundlag for nye indtjeningsmuligheder i selve nationalparken. Til gengæld forventes en øget turisme at bidrage til forbedrede indtjenings- og beskæftigelsesmuligheder på f.eks. overnatningssteder, attraktioner og andre faciliteter, som findes i områderne umiddelbart uden for nationalparken.

Mht. landbrugsaktiviteterne i området vil en mindre del af de nuværende landbrugsarealer udgå af produktion alene i kraft af fredningen. Etablering af nationalparken forventes at betyde en yderligere ekstensivering af landbrugsaktiviteterne. I pilotprojektet er ikke udført analyser af andet end de økonomiske konsekvenser for landbruget. Der er ingen forslag eller overvejelser om alternative aktiviteter for de berørte landmænd. De mulige konsekvenser for de 2-3 virksomheder, der driver tørveindvinding i området, kan ikke vurderes.

Samlet set vurderes det, at de erhvervmæssige konsekvenser og potentialer vil spille en relativt lille rolle for Nationalpark Lille Vildmose. Årsagen skal formentlig søges i nationalparkens begrænsede størrelse og det forhold, at erhverv og bosætning i området i forvejen er relativt begrænset.

2.3.6 Vurdering af bebyggelse og transport

Nationalparken omfatter ikke egentligt bebyggede områder, og der planlægges ikke at etablere sådanne i fremtiden. Den eneste form for bebyggelse, der indgår i visionen, er primitive overnatningspladser, fugletårne og andre anlæg til brug for formidlingen. Med hensyn til infrastruktur omfatter projektet en tilpasning af vejsystemet i forhold til de planlagte naturgenopretningsprojekter og af hensyn til dyrelivet. Endvidere nævnes anlæg af P-pladser, sikring og udbygning af det regionale stinet samt anlæg af smalsporbane fra Vildmosecentret til Birkesø.

2.4 Borgerinddragelse

Pilotprojekt Lille Vildmose har arbejdet med lukkede arbejdsgrupper bestående af ressourcepersoner fra myndigheder, organisationer og borgere med viden om specifikke emner. Grupperne har haft til opgave at udarbejde oplæg til diskussioner m.m. på de forskellige offentlighedsarrangementer. Der har været afholdt møder med specialgrupper af aktører, som direkte påvirkes eller vil blive påvirket af nationalparken. Og for at nå ud til den brede befolkning har der været afholdt offentlige informations- og debatmøder, café-møder, workshops, ekskursioner og generelt informeret om projektet.

I slutningen af pilotfasen er fremkommet flere selvstændige meningstilkendegivelser. På det afsluttende borgermøde i marts 2005 blev der afleveret 827 underskrifter fra lokale lodsejere imod en nationalpark. En efterfølgende underskriftindsamling, iværksat fra anden side både lokalt og nationalt, resulterede i 2.576 underskrifter for en nationalpark – heraf var ca. 1.500 underskrifter fra lokalområdet. Derefter igangsatte lodsejerrepræsentanter en undersøgelse, hvor en lang række lodsejere – som ejer betydelige dele af landbrugsarealet inden for det nu foreslåede nationalparkområde – tilkendegav, at de ikke ønsker at være omfattet af en nationalpark.

Borgerinddragelsen har ikke formået at fjerne lodsejernes mistillid overfor miljømyndighederne og naturpolitikken i området. Lokalt mener man dog, at nationalparkdebatten har været farvet af mange års verserende og historiske frednings- og Natura 2000-sager i området, som har virket hæmmende eller direkte hindrende for debatten om nationalparker. Endvidere har "det blanke papir" skabt betydelig usikkerhed og en barriere for deltagelse både blandt lodsejere og en del øvrige borgere.

Projektet har som det eneste af pilotprojekterne valgt at arbejde med lukkede arbejdsgrupper, hvor åbne arbejdsgrupper har været den primære inddragelsesform i de seks andre pilotprojekter. Set i lyset af de senere meningstilkendegivelser i form af underskriftindsamlingerne, må det konstateres, at projektet ikke har formået at rejse en konstruktiv debat i projektforløbet primært med lodsejerne i området. Den direkte indfaldsvinkel til lodsejerne bl.a. gennem køkkenbordssamtaler og lodsejermøder i slutningen af processen har ikke formået at skabe konstruktiv dialog med hovedparten af lodsejerne.